JOHN DOS PASSOS

42 PARALELA

HKN

BIBLIOTEKA ODABRANIH ROMANA
IZ SVJETSKE KNJIŽEVNOSTI

KNJIGA 5.

UREDNIK LJUBO WIESNER

JOHN DOS PASSOS

42. PARALELA

I. DIO

IZDANJE
HRVATSKE KNJIŽEVNE NAKLADE
ZAGREB, MASARYKOVA ULICA 19

1939

S ENGLESKOGA PREVEO ISO VELIKANOVIĆ

(Prijevod po Tauchnitzovu izdanju. Prama originalu izostavlja se u nekim glavama interpunkcija, započinju se rečenice s malim slovima i dr.)

JOHN DOS PASSOS

42. PARALELA

Te opće oluje bile su u svim američkim meteorološkim istraživanjima tema od neiscrpljivog interesa, i velik se trud utrošio u različitim hipotezama o njihovim zakonima. Može se reći da su vrlo dobro određeni neki od tih zakona, naročito oni, koji se tiču vanjskoga lica i općih pokreta; opće su im pojave bile tako jasne i toliko se često javljale, da je i najnepotpunije razmatranje moralo uroditi nekim zaključcima te vrste . . .

Ukratko, te se oluje kreću trima stazama ili putevima, od Rocky Mountains do Atlantskog Oceana, a srednja im se crta podudara od prilike s 42. stupnjem širine; u svim se slučajevima sve pojave kreću k istoku s brzinom, koja nije manja od dvadeset milja na sat, a obično trideset ili četrdeset milja na sat za vrijeme jakih zapadnih vjetrova ili zimi.

—AMERIČKA KLIMATOLOGIJA
E. W. Hodgins, Chicago, 1865

42. PARALELA

I

KOLO NOVOSTI I.

Oslobođeni to je soj
Juriša tamo k gori
Gdje buntovnički roj
I bori se i mori

crni medvjed pobjegao u Hyde Park ulice novosti o istraživaču Pearyju POZIV RADNIŠTVU DA PRESTANE smrt Oscara Wildea nekada slavni pisac umire u siromaštvu u Parizu Ljuta Borba S Ubijcama

GLAVNI GRAD NA KRAJU STOLJEĆA

General Miles sa svojom gizdavom uniformom i vatrenim atom bio je središte svim očima pogotovo jer mu je konj bio do krajnosti nemiran. Baš kad je glazba prolazila ispred zapovjednika propeo mu se konj i gotovo se uspravio. General Miles trgne odmah uzde uplašenoj životinji i udari je ostrugama da svlada konja koji se na prepast gledaocima prebaci unatrag i sav se svali na zapovjednika. Na silnu radost svijetu general Miles nije bio ozlijeđen no konju je bila na boku jako oderana koža. Gotovo svaki

palac na kabanici bio je pokriven uličnom prašinom a između ramena pukla rupa od jednoga palca u promjeru. Ne čekajući da mu itko očetka s odjeće prašinu popeo se general Miles opet na konja i primio paradu kao da je to svakidašnja zgoda.

Zgoda je dakako privukla pažnju svjetine i tako se tek saznala činjenica da zapovjednik nikada ne dopušta da se ispred njega pronese zastava a da on ne bi skinuo kapu s glave i tako počekao dok ne prođe zastava

A kapetan druge čete
Njoj na čelu stoji
Oko njega kugle lete
Junak se ne boji

ČINOVNICI NE ZNAJU ZA SRAMOTNE KUĆE

Zdravstvene vlasti odvode vodu iz rijeke Chicaga u odvodni kanal JEZERO MICHIGAN RUKUJE SE S OCEM VODA njemački Züchterverein natjecanje u pjevanju za kanarince zapodijeva se borba za bimetalizam u razmjeru 16 prema 1 veli Bryan BRITANCI POTUČENI KOD MAFEKINGA

Jer mnogi su poginuli u Luzonu

ZAHTIJEVAJTE DA SE OSVOJE OTOCI

Hamilton Club Sluša Govor Bivšega Člana Kongresa Poseya iz Indiane

GALAMA POZDRAVLJA NOVO STOLJEĆE
RAD POZDRAVLJA NOVO STOLJEĆE
CRKVE POZDRAVLJAJU NOVO STOLJEĆE

Mr. MacKinley marljivo radi u svojoj radnoj sobi pri početku nove godine.

NAROD POZDRAVLJA OSVIT STOLJEĆA

uzvraćajući na zdravicu Hail Columbia! na banketu Columbia Cluba u Indianapolisu Ind. bivši predsjednik Benjamin Harrison rekao je između ostaloga: ne mogu ni ovdje niti drugdje prigovarati teritorijalnomu proširenju, ali ja ne držim, kao što drže neki, da je teritorijalno proširenje najsigurniji i najzamamljiviji put k narodnomu napretku. Uz našu prednost u obilnom i jevtinom uglju i željezu u silnoj hiperprodukciji živežnih namirnica te umješnosti i ekonomičnosti produkcije vodimo mi danas za nos prvi i najveći kolonizatorski narod

Odlične Gospođice Uvrijeđene: Igrale s Detektivima

Jer mnogi su poginuli u Luzonu
i u Mindanau

VARIÉTÉSKE GIRLS NAPADNUTE OD SVJETINE

jedna litografija prvakinje dame prikazuje nju u kupaćem kostimu kojega ima još manje nego u Atlantic Cityju, kako sjedi na usijanoj peći, u jednoj ruci drži razom punu čašu vina a u drugoj vrvcu s dva nanizana jastoga koji se praćakaju

Jer mnogi su poginuli u Luzonu
i u Mindanau
i u Samaru

uzvraćajući na zdravicu dvadesetomu stoljeću, rekao je senator Albert J. Beveridge između ostaloga: Dvadeseto će stoljeće biti američko. Američka će mu misao gospodovati. Američki će mu napredak davati lik i pravac. Američka će ga djela proslaviti.

Civilizacija ne će nikada ispustiti svoju vlast nad Šanghajem. Civilizacija ne će nikada otići iz Šanghaja. Pekinške kapije ne će nikada više biti zatvorene za metode modernoga čovjeka. Otpočeo se preporod svijeta, i fizički i moralni, a revolucije nikada ne uzmiču unatrag

Mnogi su ljudi izginuli na Filipinima
Leže i spavaju u nekom samotnom grobu.

KAMERNO OKO (1)

Ako pođeš ulicom, moraš pažljivo stupati vazda po pločniku, da ne staješ na sjajne plašljive travke; lakše ti je, ako se materi držiš za ruku i objesiš se o nju, tako možeš dizati nožne prste, no kad brzo hodaš, moraš zgaziti premnogo travki, jadni ozlijeđeni zeleni jezici trzaju se pod tvojom nogom, možda se zato i ljute ti ljudi i trče za nama tresući pesnicama. Bacaju kamenje, odrasli ljudi bacaju kamenje. Ona stupa brzo a mi trčimo, šiljati joj se naraci zabadaju oštro među jadne izgažene travke pod razmahanim naborima suknene smeđe haljine njene. Engländer . . . šljunak zazveckao po pločniku. Brže, ljubimče, u papirnicu, tamo je mir, srditi

su ljudi napolju i ne mogu ući. Non nein nicht Engländer amerikanisch américain... Hoch Amerika, vive l'Amérique. Ona se smije dragi moj zbilja su me uplašili... Rat na veldu... Krüger . . . Bloomfontein . . . Ladysmith i kraljica Viktorija stara gospođa sa šiljatom kapicom od čipaka poslala o božiću vojnicima čokolade.

Pod tezgom je mrak a gospođa lijepa gospođa Nizozemkinja koja voli Amerikance i ima rodbine u Trentonu pokazuje nam dopisnice koje se svijetle u mraku zgodne hotele i palače: O que c'est beau... schön... prittie prittie... i mjesečina se mežura pod mostom i mali reflektori svijetle u mraku pod tezgom i mali prozori na hotelima oko luke . . . O que c'est beau la lune . . . i veliki mjesec.

MAC

Kad se smiri vjetar, što od srebrnih topionica duha preko rijeke, u sivoj je drvenjari za četiri porodice, gdje se je rodio Fainy McCreary, cio dan zagušljiv zrak, kako zaudara sapun od ribljega ulja. Drugih dana zaudara na kupus i na djecu i na peraće kotlove gospođe McCreary. Fainy se nije nikad igrao kod kuće, jer tata, hrom čovjek upalih prsiju i s čupavim sivkastim brcima, noćni je stražar u tvornici Chadwick te spava cio dan. Tek oko pet sati probija iz prednje sobe u kuhinju kovrčav dašak duhanskoga

dima. To je znak da je tata ustao i dobre je volje i brzo će zaiskati svoju večeru.

Onda će Fainy biti poslan da otrči na jedan ili drugi ugao u kratkoj prljavoj ulici s jednakim drvenjarama, gdje oni žive.

Na desnu stranu, za pol grupe kuća, Finleyeva je krčma, gdje mora čekati pred tezgom, u šumi nogavicâ, poprskanih blatom, dok se cio niz bučnih usta odraslih ljudi ne natrpa pivom i whiskeyem. Onda se vraća kući, jako pazeći na svaki korak, a vedrica s lugom reže mu ručkom ruku.

Na lijevu stranu, za pol grupe kuća, Maginnisova je trgovina speceraja, domaćih i stranih proizvoda. Fainy voli kartonskoga crnca sa pšeničnim kremom u prozoru, stakleni sud s različitim salamama, bačve s krumpirom i kupusom, mutni miris šećera, pilotine, đumbira, usoljenog sleđa, šunke, octa, kruha, bibera, svinjske masti.

»Molim, gospodine, hljeb kruha, pol funte maslaca i škatulju paprenjaka.«

Ponekad naveče, kad bi mama osjetila da joj nije dobro, morao je Fainy odlaziti i dalje, oko ugla, pored Maginnisa, niz Riverside Avenue, kojom vozi električni tramvaj, pa na crveni most preko male rijeke, koja zimi teče crna između ledenih podlokanih snježnih obala, na proljetnoj je jugovini žuta i zapjenjena, a ljeti smeđa i uljana. Onkraj rijeke sve do ugla ulica Riverside i Main, gdje je apoteka, žive Česi i Poljaci. Njihova se djeca neprestano tuku s djecom Murphyja i O'Hara i O'Flanagana, koji žive u Orchard-ulici.

Fainy je koracao i koljena mu klecala, a medicinsku je bočicu u bijelom papiru čvrsto držao u jednoj ruci, na koju je obukao rukavicu bez prstiju. Na uglu Quince-ulice bila je gomila dječaka, pored kojih je morao proći. Prolazak i nije bio loš, nego kad odmakne od njih dvadesetak lakata, prozujit će mu kraj uha prva grudva snijega. Nije bilo povratka. Ako udari u bijeg, povitlat će oni za njim. Ako ispusti medicinsku bočicu, bit će bijen, kad se vrati kući. Neka ga grudva pljesne u zatiljak i snijeg mu zakapa niz vrat. Kad je odmaknuo od mosta, kolika je polovica bloka, odvaži se i pojuri.

»Kukavico . . . Divljače irski . . . Krivonogi Murphy . . . Trči kući, da pripovjedi redaru« . . . deru se poljska i češka djeca i grudvaju ga. Oni grudve polijevaju vodom, da se smrznu i otvrdnu preko noći; ako ga zgodi koja, poteći će mu krv.

Dvorište za kućom bilo je jedino mjesto, gdje si se mogao zaista smatrati sigurnim i igrati se. Tu je bilo srušenih plotova, izlupanih kanti s kuhinjskim smećem, lonaca i tava, odviše probijenih, da bi se opravljali, prazan pilićnjak, u kojem po podu ima još perja i nečisti, drač ljeti, blato zimi; no dika McCrearyjevu dvorištu bio je kunićnjak Tony Harrimana, u kojem je on

držao belgijske kuniće. Tony Harriman je bio sušičav i živio je s majkom svojom u prizemlju lijevo. Želio je uzgajati još i svakakvih drugih sitnih životinja, rakuna, vidri, pa i srebrnih lisica, i da se tako obogati. Kad je umro, nije nitko mogao da nađe ključ za katanac na vratima od kunićnjaka. Fainy je nekoliko dana hranio kuniće, turajući kupusno lišće i salatu kroz dvostruku žicu. Onda nedjelju dana padala solika i kiša, i on nije mogao odlaziti u dvorište. Prvog lijepog dana, kad je došao da razgleda, bio je jedan kunić mrtav. Fainy problijedi; htjede uvjeriti samoga sebe da kunić spava, no ležao je nezgodno ukočen, nije spavao. Drugi se kunići zgrnuli u kut i gledaju, trzajući nosovima, a duge ih uši mlitavo udaraju po leđima. Siromaci kunići. Fainy gotovo da zaplače. Poleti gore u majčinu kuhinju, sagne se pod dasku za glačanje i izvadi čekić iz ladice na kuhinjskom stolu. Od prvoga maha zgnječi prst, no od drugoga pogodi da razbije katanac. U kavezu je bio čudan kiseo zadah. Fainy zgrabi mrtvoga kunića za uši. Meki mu se bijeli trbuh bio već počeo nadimati, a jedno mu oko bilo otvoreno, da je strahota. Nešto snađe odjednom Fainyja, te on baci kunića u najbližu kantu za smeće i otrči gore. Vazda još zebući i drhćući ode na prstima na stražnji balkon i pogleda dolje. Bez daha je promatrao druge kuniće. Opreznim se skokovima uzeli primicati k vratima iz kaveza

u dvorište. Jedan od njih izišao. Čučnuo na stražnje noge i odjednom ukočio mlitave uši. Mama ga zovne, neka joj donese s peći glačalo. Kad se je vratio na balkon, bili su svi kunići otišli.

Te je zime bio strajk u radionicama u Chadwicku i tata izgubio posao. Sjedio je po cio dan u prednjoj sobi, pušio i psovao:

»Isusa mi, ne bio ja čovjek, ako ne bih svakog od tih Poljaka izmlatio svojom štakom, što vezujem za leđa... Velim ja to gospodinu Barryju; ja ne učestvujem u strajku, gospodine Barry, razuman sam, miran čovjek, pomalo invalid, moram da se brinem za ženu i djecu . . . osam sam godina bio noćni stražar, a sada me vi otpuštate, da namjestite rulju mučkih ubijca iz detektivske agencije . . . Gad prćasti, kujin sin.«

»Samo da nisu izišli ti prokleti ušljivi Poljaci,« odgovorit će netko, da ga umiri.

Strajk nije bio popularan u Orchard-ulici. On je značio da mama mora sve ljuće i ljuće raditi, da su joj sve puniji i puniji kotlovi rublja, i da Fainy i starija sestra njegova Milly moraju pomagati, kad se iz škole vrate kući. A onda se jednoga dana razboljela mama, i mjesto da uzme glačati rublje, morala se vratiti u krevet, pa je ležala, i okruglo joj bijelo navorano lice bilo bjelje od uzglavlja, a ruke, izgrižene od vode, sastavila pod bradom. Onda došao doktor

i okružna bolničarka, i sve su tri sobe u stanu zaudarale na doktore i na bolničarke i na ljekarije, i jedino mjesto, što su Fainy i Milly mogli naći da sjede, bile su stube. Tamo su sjedjeli i zajedno tiho plakali. Onda se mamino lice na uzglavlju skupilo u nešto malo, smežurano i bijelo, nalik na zgužvan rupčić, te rekoše da je mrtva i odnesoše je.

Sahrana je bila iz pogrebne poslovnice, Riverside Avenue, u susjednom bloku. Fainy se osjećao vrlo ponosnim i važnim, jer su ga svi ljubili i milovali po glavi i govorili mu da se drži kao kakav mali čovječac. A i bilo je na njemu novo crno odijelo, kao da je odrastao, s džepovima i sa svim drugim, jedino su mu nogavice bile kratke. U pogrebnoj je poslovnici bilo svakakvih ljudi, koje on nije nikada dosad vidio, mr. Russell, mesar, i otac O'Donnell, i ujak Tim O'Hara, koji je došao iz Chicaga, i zaudarao je whiskey i pivo kao kod Finleya. Ujak Tim je bio mršav čovjek kvrgava crvena lica i vodenih plavih očiju. Nosio je otvorenu crnu svilenu kravatu, koja je ljutila Fainyja, a odjednom se sagnuo i previo se u struku, kao kad se sklapa sklopni nož, i nerazgovijetnim glasom šapnuo Fainyju u uho:

»Nemoj mariti za te stare lupeže, to je rulja gadova i licemjera, a većinom su se već i natrpali sve do grla . . . Pogledaj oca O'Donnella, debelu svinju, sračunava već plaću za sprovod... Ali nemoj mariti za njih, pamti da si ti po materi O'Hara . . . Ja ne marim za njih, za lupeže, a ona mi je bila rođena sestra po rodu i krvi.«

Kad su se vratili kući, bio je strašno sanljiv, a noge mu bile hladne i vlažne. Nitko nije pazio na njega. Sjedio je u mraku na kraju kreveta i jecao. Iz prednje su se sobe čuli glasovi i lupkanje noževima i viljuškama, ali on se nije usuđivao da uđe onamo. Okrenuo se k zidu i zaspao. Probudio se, kad mu je svijetlo udarilo u oči. Ujak Tim i tata stajali su više njega i glasno razgovarali. Činili su se smiješni i kao da nisu sasvim čvrsto stajali. Ujak Tim je držao lampu.

»No, Fainy, momče,« reći će ujak Tim, opasno klimajući lampom Fainyju iznad glave. »Fenian O'Hara McCreary, sjedni i pazi i reci nam, šta ti misliš o našem prijedlogu da se preseliš u veliki grad, koji sve raste, u Chicago. Middletown je strahovito jadno smetište, ako pitaš mene . . . Nemoj zamjeriti, John . . . No Chicago . . . Isuse Bože, dok odeš onamo, čovječe, mislit ćeš da si za svih tih godina bio mrtav i zakovan u lijesu.«

Fainy se uplašio. Potegnuo koljena sve do brade i drhćući gledao te dvije velike kolebave ljudske spodobe, osvijetljene kolebavom svjetiljkom. Htjede da progovori, no riječi mu presahnule na usnama.

»Dijete spava, Tim, uza svu tvoju govoranciju . . . Svuci se, Fainy, lezi u krevet i lijepo prospavaj noć. Ujutro odlazimo.«

I krenuše oni u kasno kišno jutro, bez zajutarka, s velikim starim nabućenim kovčegom, koji je užetom bio privezan i opasno se tresao na krovu kaba, što je Fainy bio naručio u Hodgesonovoj vozarskoj radnji. Milly je plakala. Tata nije govorio ni riječi, nego sisao svoju nezapaljenu lulu. Ujak Tim je vodio brigu za sve, zbijao vazda male šale, kojima se nije nitko smijao, vadio svaki čas iz džepa rpu novčanica, ili potezao velike gutljaje iz bočice, što mu je bila u džepu. Milly je plakala te plakala. Fen je razrogačenim suhim očima gledao poznate ulice, po kojima se kotrlja kab, a sada su odjednom neobične i naherile se; crveni most, kuće s trulom šindrom, u kojima žive Poljaci, ljekarna na uglu Smith i Smith . . . evo baš izlazi Billy Hogan s paketićem žvakaće gume u ruci. Opet se izmotava iz škole. Fainy zamalo što mu nije doviknuo, ali mu nekako zamrla riječ... Glavna ulica s brijestovima i tramvajskim kolima, blokovi dućana oko crkvenoga ugla, a onda vatrogasno spremište. Fainy pogleda posljednji put u mračnu dubinu u ta vrata, gdje se zamamno sjaju mjedne i bakrene krivine na štrcaljki, zatim prođe ispred kartonskih pročelja prve kongregacione crkve, karmelske Krstiteljeve crkve, biskupske crkve svetoga Andrije, koja je sagrađena od opeka, a stoji koso na svom zemljištu, ne gleda kao druge crkve ravno i ozbiljna lica na ulicu, zatim pored triju jelena od livena

željeza na tratini pred trgovačkim domom, i pored stanbenih zgrada, svaka sa svojom tratinom, svaka sa svojom iscifranom verandom, svaka sa svojim džbunom hortenzija. Onda se kuće smanjile, a tratine nestale; kab se otkotrljao oko Simpsonove trgovine žita i hrane, pored niza brijačnica, krčmi i doručkovaonica, i svi siđoše pred željezničkom stanicom.

Na željezničkom buffetu sve ih je ujak Tim počastio zajutarkom. Milli je obrisao suze, a Fainyja useknuo velikim novim rupcem, na kojem je u uglu bila još etiketa s cijenom, i naložio im da se prihvate slanine i jaja i kave. Fainy nije dosada još dobivao kave, pa mu silno godilo, što sada sjedi kao veliki i pije kavu. Milly nije voljela svoju kavu, nego rekla da je gorka. Ostadoše neko vrijeme sami u lokalu, uz prazne tanjure i prazne čaše od kave, pod blistavim očicama dugovrate žene sa šiljatim kokošjim licem, koja ih je prijekorno gledala iza tezge. Onda se sa silnom lomljavom i klopotom, pljaskanjem i brektanjem uvezao u stanicu vlak. Skupili ih i odnijeli preko perona i kroz vagon, zadimljen od lula, i nisu se još ni bili razabrali, a vlak krenuo i kraj njih zaštropotao zimski suri connecticutski kraj.

KAMERNO OKO (2)

Njišemo se kao u čamcu u buđavim kolima s uzdužnim sjedalima, a zaudaraju na staju. On govori neprestano: Šta bi ti, Lucy, uradila, kad bih ja koga od njih pozvao k svomu stolu? Oni su vrlo mili ljudi, crnci, a on ima karanfića u srebrnoj škatuljici, a iz daha mu miriše raženi whiskey, kako trči da uhvati vagon za New York;

a ona govori: oh, dragi, valjda ne ćemo zakasniti. Scott je čekao s kartama i morali smo pretrčati peron na stanici kod sedme ulice, i svi su mali topići ispadali neprestano iz Olympije, i svi se saginjali i dizali ih, a kondukter će: ulazite svi, gospođo, brzo, gospođo, bili su mali mjedni topići, i sijali se na suncu na željezničkom peronu sedme ulice, i Scott nas digao i vlak krenuo i zvonce je na lokomotivi zvonilo, i on uzeo šaku maljucnih mjednih topića, tek tolikih da u njih mogu stati najmanje crvene rakete u bitki u Manilskom zalivu, i Scott će reći: ovo je artilerija, Jack;

i govorio je govor u salonskom vagonu: ta ako bi, Lucy, ustrebalo za stvar čovječanstva, ja bih otišao da poginem svaki dan, ti ne bi, Jack? vi ne bi, vrataru? koji je bio donio appolinaris-vodu, a imao je bočicu u smeđem kovčegu, gdje su rupci sa srebrnim monogramima mirisali uvijek na bay-rum;

a kad smo stigli u Havre de Grâce, reče on: sjeti se, Lucy, mi smo brodićem prelazili Susquehannu, prije nego što je sagrađen most,

a i preko Barutskog zaliva.

MAC

Crvenkasti brežuljci, pjege od šuma, seljačke kuće, krave, rumeno se ždrijebe na paši rita nogama, drveni plotovi, otegle se močvare.

»No, meni je, Tim, kao išibanu psu... Otkad živim, nastojao sam, Tim, da radim što treba,« svejednako ponavlja tata klopotavim glasom. »A šta bi sada oni mogli reći o meni?«

»Isuse Bože, čovječe, zar si tu i mogao učiniti išta drugo? Kojega bijesa i možeš uraditi, kad nemaš novaca i nemaš posla, a sva sila doktora i pogrebnih poduzetnika i kućnih vlasnika dolazi sa svojim računima, a ti imaš dva djeteta i moraš ih hraniti?«

»No ja sam bio miran i pristojan čovjek, stalan i nesretan, otkad sam se oženio i osnovao kućanstvo. A šta će sada misliti o meni, kad sam se odšuljao kao išiban pas?«

»John, slušaj me, ja bih bio posljednji, da bih htio vrijeđati pokojnicu, koja mi je bila sestra po rodu i krvi . . . No nije tvoja krivica i nije moja krivica . . . krivo je siromaštvo, Feniane, poslušaj jedan čas Tima O'Haru, a poslušaj i ti, Milly, jer djevojka treba da zna te

stvari isto kao i muškarac, a Tim O'Hara govori jedan jedini put u životu istinu . . . Čestit čovjek, kao John ili ja, mi možemo raditi sto godina i ne ćemo za sobom ostaviti toliko da budemo pristojno sahranjeni.«

Dim se valjao pred prozorom i istrésao iz svojih bora drveće i telegrafske stupove i male četvorne kućice, pokrivene šindrom, i gradove, i teretnjake, i duge nizove taljiga, a pred njima se puše konji, koji stoje u redu.

»A tko dobiva plod našega rada, prokleti poslovni ljudi, agenti, posrednici, koji nisu nikada za života uradili nikakav produktivan posao.«

Fainy je očima pratio telegrafske žice, koje su se spuštale i penjale.

»Pa Chicago nije raj, to ti velim, John, no bolje je tržište danas za radnikove mišiće i mozak nego što je Istok . . . A zašto, pitaš me, zašto? . . . Ponuda i tražnja, treba im radnika u Chicagu.«

»Tim, ja ti velim, meni je kao išibanu psu.«

Od silne buke u vagonu probudi se Fainy. Bio je mrak. Milly opet plače. On nije znao gdje je.

»Dakle, gospodo,« govori ujak Tim, »sada ćemo stići u mali stari New York.«

Stanica je bila svijetla; to iznenadi Fainyja, koji je mislio da je već noć. Njega i Millyju ostaviše dugo da sjede na kovčegu u čekaonici.

Čekaonica je bila ogromna, puna svijeta, koji izgleda nepoznat i strahovit kao onaj svijet u slikovnicama. Milly svejednako plače.

»Hej, Milly, odrapit ću ti, ako ne prestaneš plakati.«

»Zašto?« cvili Milly i plače sve jače.

Fainy stao što dalje od nje, neka svijet ne misli da su oni zajedno. Kad je gotovo zaplakao već i on, dođu tata i ujak Tim te otprave i njih i kovčeg u restaurant. Iz daha im je zaudarao jak zadah svježega whiskeya, a oči kao da im se jako zablistale. Svi sjednu za stol s bijelim stolnjakom, a simpatičan crnac u bijeloj odjeći pruži im kartu, svu posutu štampom.

»Da dobro povečeramo,« reći će ujak Tim, »makar nam to bilo i posljednje na ovoj zemlji.«

Dadoše Fainyju prženih ostriga i piletine i sladoleda i kolača, pa kad moradoše potrčati k vlaku, strašno ga bocnulo u stranu. Ušli su u danji vagon, koji je zaudarao na plin i na pazuha. »Kada ćemo u krevet?« zacvili Milly. »Ne ćemo u krevet,« odgovori živo ujak Tim, »nego ćemo odmah tu spavati kao miševi . . . kao mišići u siru.« »Ja ne volim miševe,« zavrišti Milly i poteče joj nov potok suza, kad je krenuo vlak.

Fainyja su pekle oči; u ušima mu je bila neprestana buka, štropot te štropot na skretnicama, naglo zvrjanje pod mostovima. Bio je to tunel, za svega puta u Chicago bio je samo tunel. Njemu sučelice crvenilo se i gunđalo tatino

i ujaka Tima lice, nije mu se mililo kako izgledaju, a svjetlost je bila zadimljena i skakutava, a napolju je svejednako bio tunel, i oči ga boljele, i točkovi i tračnice klopotali mu u ušima, i on zaspao.

Kad se je probudio, bio je grad i vlak se vozio baš glavnom ulicom. Bilo je sunčano jutro. Vidio je ljude kako idu za svojim poslom, dućane, taljige i kočije, koje stoje uz pločnik, dječake, koji prodaju novine, drvene Indijance pred trafikama. U prvi mah pomisli da sanja, no onda se sjeti i riješi da je to jamačno Chicago. Tata i ujak Tim spavaju na sjedalu sučelice. Zinuli, lica im se ispjegala i nije mu se mililo kako izgledaju. Milly se smotala i sva se pokrila vunenim šalom. Vlak se vozi sporije, stanica je. Ako je Chicago, moraju sići. U taj će mah proći kondukter, star čovjek, ponešto nalik na oca O'Donnella.

»Molim, gospodine, je li to Chicago?« »Chicago je još daleko, sinko,« odgovori kondukter bez smiješka. »Ovo je Syracuse.«

I svi se probudili, i satima su te satima prolazili telefonski stupovi, i gradovi, čatmare, zidanice tvornice s redovima i redovima blistavih prozora, stovarišta, ranžirne stanice, poorane njive, pašnjaci i krave, i Milli pozlilo od vožnje, a Fainyju se činilo kao da će mu od dugoga sjedenja otpasti noge; na nekim je mjestima padao snijeg, a na nekima sjalo sunce, i Milli je vazda bilo zlo i nemilo je zaudarala na bljuvotinu, pa se smračilo

i svi pozaspali; i opet svijetlo, a onda se stali zbijati svi gradovi i čatmare i tvornice, naduli se u trgovačka skladišta, a ranžirne se stanice raširile, dokle možeš očima dogledati, i to je bio Chicago.

No bila je takva zima i vjetar mu tako ljuto duhao prašinu u lice i oči mu se tako slijepile od prašine i umornosti, da nije ništa više mogao gledati. Pošto su se prilično dugo načekali kojekuda, Milly i Fainy, stisnuti jedno uz drugo na hladnoći, uđu u tramvaj i povezu se, povezu. Bili su tako sanljivi da i nisu pravo znali, gdje se je završio vlak i otpočeo tramvaj. Ujaka Tima glas govorio je neprestano ponosito, uzbuđeno: Chicago, Chicago, Chicago. Tata je sjedio, a bradu naslonio na svoju šaku. »Tim, meni je kao išibanu psu.«

Fainy je proživio deset godina u Chicagu.

Isprva je polazio školu i subotom poslije podne loptao se na raznim igralištima, no onda došlo do posljednje svjedodžbe, sva djeca otpjevala himnu »Domovini«, škola se svršila i on morao otići na posao. Ujak Tim je u to vrijeme imao svoju vlastitu štampariju za akcidencije, u prašnoj pokrajnoj ulici daleko u North Claku, u prizemlju trošne stare zidanice. Zapremala je malen dio u zgradi, koja je služila najviše kao robno skladište i bila čuvena po svojim parcovima. Na jedinom su joj se širokom prozoru od ogledalskog stakla sjala zlatna staroengleska slova:

TIMOTHY O'HARA, ŠTAMPARIJA ZA AKCIDENCIJE.

»No, Fainy, momče,« reče ujak Tim, »evo ti prilike da iz temelja naučiš zanat.« Trčkao je dakle s porukama, predavao pakete s cirkularima, letacima, plakatima, izmicao vazda tramvaju, saginjao se ispod zapjenjenih žvala velikih teretnih konja, da se domogne vožnje na dostavnim kolima. Kad nije bilo porukâ, da trčka s njima, meo je pod presama pod, prao slova, istrésao papir iz kancelarijskoga koša, ili kad je bilo hitnih poslova, otrčavao za ugao po kavu i sandwiche za slagara, ili po malu bočicu bourbon-whiskeyja za ujaka Tima.

Tata se nekoliko godina vukao sa svojom štakom, vazda tražeći posla. Večerom je na stražnjoj terasi za kućom ujaka Tima pušio svoju lulu i kleo svoju sreću, i prigodice prijetio da će se vratiti u Middletown. Onda uhvatio jednoga dana upalu pluća i spokojno umro u bolnici srca Isusova. Nekako u to isto vrijeme kupio ujak Tim linotype.

Ujak je Tim bio toliko uzbuđen da tri dana nije ništa pio. Podnice su bile tako istrule da se je za linotype morao iz podruma izgraditi od opeka temelj. »No, ako dobijemo još jedan linotype, betonirat ćemo sve to,« govorio je ujak svakomu. Cio dan se nije ništa radilo. Svi su stajali oko velikog, crnog, zamršenog stroja, koji je tu stajao kao orgulje u crkvi. Kad je stroj proradio i štamparija se napunila vrućim zadahom rastopljenoga metala, svima su oči pazile za žustrom, ispitljivom rukom, što leti i giblje se po tastaturi. Kad su si redom dodavali tople, sjajne olovne komade sa slovima, stari Nijemac slagar, kojega su bogzna zašto zvali Mike, odgurne naočare na čelo i zaviče: »Pedeset i pet sam godina štampar, a sada, kad sam ostario, morat ću nositi zidarski lijep, da se prehranim.«

Kad je Fainyju bilo sedamnaest godina i on baš počeo voditi brigu o suknjama i gležnjima i djevojačkoj rubenini, kad bi se navečе vraćao s posla kući i gledao kako se gradska svijetla sjaju na svijetlom zamamnom nebu, nastao strajk u chikaškim štamparskim poduzećima. Tim O'Hara se je uvijek držao udruženja i sve mu štampao po svojoj vlastitoj cijeni. Čak je i izdao letak, potpisan »građanin,« s naslovom: »ozbiljan protest,« a dopustio Fainyju jedne večeri da to složi na linotypu, kad je bio otišao kući slagar. Jedna je rečenica zapala Fainyju u pameti i on ju je ponavljao sam u sebi, kad je te večeri legao u krevet: Vrijeme je svim čestitim ljudima da se združe i da se opru haranju lakomih povlastica.

Sutradan je bila nedjelja i Fainy se otputio niz Michigan Avenue s paketom letaka, da ih razdijeli. Bio je rani proljetni dan. Od žutog leda na jezeru, što se je mrvio, duhao povjetarac i za čudo mirisao kao cvijeće. Djevojke se činile silno lijepe i suknje im se bućile na vjetru, i Fainy

osjećao kako vrela proljetna krv kola po njemu, želio da ljubi i da se valja po zemlji, i da trči po ledenim santama, i da govori s vrha telegrafskih stupova, i da preskakuje tramvajska kola; no mjesto toga se kinjio, što su mu hlače izlizane, i želio da bi imao zgodne hlače i zgodnu djevojku, s kojom bi se šetao.

Dugo je stajao na rubu, a zviždJuk nekog prodavca kikirikija porugljivo mu pištao u ušima.

Sutradan u rano jutro meo Fainy poslovnicu, kad se uz stepenice uspeo čovjek s licem nalik na komad sirova mesa; pušio je tanku crnu cigaretinu neke vrste, kakvu Fainy nije još nikada vidio. Kucnuo u vrata od zagasita brušena stakla.

»Želim da govorim s gospodinom O'Harom, Timothy O'Hara.«

»Nema ga još ovdje, svaki čas mora doći, gospodine. Bi li pričekali?«

»I hoću pričekati.« Čovjek sjedne nakraj stolice i ispljune, ali najprije izvadi iz usta iživakani kraj cigare i dugo se zagleda u njega razmišljajući. Kad je došao Tim O'Hara, zalupila se vrata na poslovnici. Fainy je uzrujan švrljao, ponešto i u strahu, nije li taj čovjek detektiv, koji istražuje onu zgodu s letacima. Glasovi se dizali i spuštali, neznančev glas u kratkim, klopotavim tiradama, O'Harin glas u dugim prigovorima i razlozima, ponekad je Fainy smogao da uvreba riječ »dospjelost,« dok se nisu napokon razjapila vrata te izjurio neznanac, još crvenija lica. Na željeznim stubama okrene se on, izvadi iz džepa novu cigaru i zapali je na staroj; gunđajući riječi kroz cigaru i kroz plavi dim, što je duhao, reče: »Mr. O'Hara, vi imate dvadeset i četiri sata, da razmislite . . . Jedna riječ vaša i postupak će se smjesta obustaviti.« Onda ode ulicom, a za njim ostade dug trag užežena dima.

Čas za tim iziđe iz poslovnice ujak Tim, lica blijeda kao smrt. »Feniane, momče,« reče, »otiđi i potraži sebi posla. Ja odustajem od posla . . . Pamet u glavu. Ja idem da malo gutnem.« I šest je dana bio pijan. Potkraj toga vremena javilo se nekoliko ljudi blaga izgleda, s pozivnicama, i ujak Tim se morao toliko rastrijezniti, da ode k sudu i prijavi stečaj.

Gospođa O'Hara je psovala i bjesnila: »Zar ti ja nisam govorila, Tim O'Hara, da ne će biti nikakvog dobra od toga, što se ti petljaš s tim bezbožnim radničkim savezima i socijal-demokratima i vitezovima rada, sve samim pijanim i besposlenim dangubama, kao što si i sam, Tim O'Hara. Dabogme da su se štampari složili, da pokupuju tvoje nenamirene mjenice i pritisnu tebe, i pravo ti je, Tim O'Hara, tebi i tvomu bezbožnomu socijalističkomu pijančenju, samo je trebalo da misle na tvoju jadnu ženu i njenu malu djecu, a sada ćemo svi zajedno poskapati, i mi i prišipetlje i čankolizi, koje si doveo u kuću.«

»No, ja izjavljujem,« zaviče Fainyjeva sestra Milly, »ako ja nisam ropski radila i ruke is-

krvavila za svaki komadić kruha, što sam ga pojela u ovoj kući,« i ustane od stola, za kojim su zajutarkovali, i istrči iz sobe. Fainy je sjedio, dok mu je oluja bjesnila iznad glave; a pri odlasku omakne zemičku u džep. U hodniku nađe oglasni dio »nuđa se služba« lista »Chicago Tribune,« uzme kapu i iziđe u hladno nedjeljno jutro, a u ušima mu je ječala zvonjava crkvenih zvona. Popne se u tramvaj i odveze se u Lincoln Park. Tamo je dugo sjedio na klupi, žvakao zemičku i razglédao stupce s oglasima: traži se momak. Ali ni jedan se od njih nije činio zamamljivim. Jedno je znao pouzdano, ne će primiti posao ni u kojoj štampariji, dok ne prođe strajk. Onda smotri:

Traži se bistar mladić s amb. i liter. ukusom, s poznavanjem štamp. i izdav. posla. Prodaja i komisija. Nedjeljno 15 dol. Obratiti se pismeno P. O. Box 1256b.

Fainyju se u jedan mah razvedri glava. Bistar mladić, to sam ja, ambicija i literarni ukus... Ih, moram prestati da gledam unatrag... a ja silno volim čitati i mogao bih raditi na linotypu ili slagati rukom, da me tko pusti. Petnaest banki na nedjelju . . . vrlo zgodno, deset dolara više. I poče u glavi pisati list, kojim moli to mjesto.

Štovani gospodine (Vele štovani gospodine) ili možda:

Gospodo,

Moleći za mjesto, koje vi nudite u nedjeljnjoj »Tribuni«, želim zamoliti, (dopustite mi da to ustanovim,) da mi je sedamnaest godina, nije, devetnaest, i imam iskustvo od nekoliko godina u štamparskom i izdavačkom poslu, ambiciozan sam i imam izvrsnog znanja i ukusa u štamparskom i izdavačkom poslu, ne, to ne smijem dva puta kazivati . . . I vrlo želim tu službu . . .

I što dalje, sve mu se više mutila pamet.

Razabrao je da stoji uz kola s kikirikijem. Bila je strahovita studen, oštar je vjetar fijukao po rastrganom ledu i po crnim barama na jezeru. Otrgne oglas, a preostali list pusti u vjetar. Onda kupi topao zamotak kikirikija.

KOLO NOVOSTI II.

Dođi i čuj
Dođi i čuj
Dođi i čuj

U svojem govoru u michiganskom državnom saboru izrekao je guverner, koji je odstupao, Hazen S. Pingree, uz ostalo i ovo: Ja proričem, ako oni, koji su na vlasti i u čijim je rukama zakonodavstvo, ne promijene današnji sistem nejednakosti, da će za manje vrijeme nego što je četvrt stoljeća buknuti u ovoj velikoj našoj domovini krvava revolucija.

umire mučenik cvijeća dvojica oživljuju u mrtvačkoj odjeći Krüger ozbiljno bolestan kazališni trust vlada u središtu žiteljstva US u djetelištu Henry Marra kod Wiggsa Indiana kra-

ljica Viktorija na umoru Carrie Nation služi se sjekirom u krčmama KRALJICA VIKTORIJA BORI SE SA SMRĆU ALI JOJ NEMA NADE možda će se promijeniti na panamski put mrtav se čovjek vozi u kabu pokušaj samoubijstva kad je doktor javio i druge dvojke

CARNEGIE GOVORI O SVOJEM NADGROBNOM NATPISU

Alexander's ragtime band
Najbolji je
Najbolji je

doručak priređen u fizičkom laboratoriju bio je pun puncat novih majstorija. Na stolu je stajala miniaturna visoka peć, visoka četiri stope, a oko ruba na stolu išla uskotračna željeznica, duga četrdeset stopa. Mjesto rastopljenog metala tekao je iz visoke peći u male željezničke vagone vreo punč. Sladoled se servirao u obliku željezničkih podvala, a kruh je bio u obliku lokomotiva.

Mr. Carnegie, slaveći probitke višeg obrazovanja u svakoj grani znanja, došao je najzad do zaključka: Ručni rad se je pokazao najboljim temeljem najvećemu umnomu radu

POTPREDSJEDNIK PLJAČKA BANKU

Dođi i čuj
Alexander's ragtime band
Najbolji je
Najbolji je

brat Jesse Jamesa izjavljuje da je demoralizatorna drama koja prikazuje njega kao bandita željezničkoga razbojnika i zlikovca svršava se okružna borba s poligamijom prama istrazi svećenstva u Salt Laku još uvijek održavanom kod Mormona klupske dame izdišu

Najbolji je band u zemlji

kaže cirkuske životinje jedu samo chicaško konjsko meso dražba gradilištâ u Indiani znači konac hosi svjetske izložbe upotrebljava zastavu kao vreću za dronjke ubijen na kanibalskom otoku stražar pada u more te ga napadaju morski lavovi

onda se čamac pritisnuo uz napolak splasnuti balon na zrakoplovu koji je svaki čas prijetio da će zgnjesti Santosa Dumonta. Njega napol potegli a napol se on uzverao preko ruba u čamac.

Knez od Monaka saletio ga neka izvoli doći na yachtu da se osuši i preobuče. Santos Dumont nije htio odlaziti iz čamca sve dok se nije na kopno iznijelo sve što se moglo spasiti a onda se vlažan no smješkav i bezbrižan iskrcao na kopno uz zanosno klicanje svjetine

KAMERNO OKO (3)

O qu'il a des beaux yeux reče gospođa na suprotnom sjedištu ali reče da ne valja razgovarati s djecom i dječaka podišla vrućina i kao da se lijepi no bio je sumrak i lampa u obliku prepolovljene lubenice primicala se u mutnom crvenilu i vlak gromotao i ja odjednom zaspao pa je crna pomrčina i plava se kita ljulja na kraju tamnog

zasjenka koji je nalik na lubenicu i svuda su šiljate krivudave sjene (kad je On prvi put došao donio je lubenicu i sunce je prodiralo kroz duge zastore od čipaka na prozorima a kad smo je razrezali sva se soba napunila lubeničjim mirisom) nemoj dragi jesti sjemenje jer ćeš dobiti upalu slijepoga crijeva,

no ti zvjeraš na prozor u crnu gromotavu pomrčinu u kojoj se odjednom staju nizati spljošteni dimnjaci i strah te hvata od crnog dima i plamenih mlazova što sukljaju i trnu iz spljoštenih dimnjaka: to su dragi lončarije one rade cijelu noć. Tko radi tu cijelu noć? Poslenici, ljudi kao što su radnici, travailleurs, musavci meksikanski. Bio si u strahu

no sada se sumrak i opet smračio sasvim na svjetiljku u vlaku i na nebo i na sve pala tamnomodra sjena a Ona pripovijeda pripovijest o Pradavnom Prijesvijetasajmu Prijenegoštosisetirodio i svi se novim internacionalnim putem dovezli u privatnim kolima u Meksiko i ljudi su straga s vlaka ubijali antilope i velike kuniće zvali su ih magarcima i jedne noći Pradavni Prijesvijetasajam Prijenegoštosisetirodio jedne noći mati se uplašila od sve te pucnjave no sve je bilo dobro pokazalo se da je to samo mala pucnjava ubili su samo jednog meksikanskog musavca to je bilo sve.

To je bilo za prijašnjih dana.

LJUBITELJ ČOVJEČANSTVA

Debs je bio željezničar,
rodio se u obloženoj brvnari u Terre Haute.

Otac mu došao u Ameriku na jedrenjaku 49. godine,

Alzašanin iz Kolmara; nije bio velik zgrtatelj novaca, a ginuo za muzikom i čitanjem,

omogućio je djeci svojoj da svrše pučku školu i to je bilo prilično sve što je mogao.

S petnaest godina radio je Gene Debs već kao mašinist na indianapoliskoj i terre-hauteskoj željeznici.

Radio je kao ložač na lokomotivi,
bio trgovački pomoćnik u dućanu,
pristupio k mjesnomu bratstvu lokomotivskih ložača, bio izabran za tajnika, proputovao cijelu državu kao organizator.

Bio je visok gegav čovjek, s nekom burnom retorikom, koja je raspaljivala željezničke radnike u njihovim dvoranama s oplatom od borovine,

uzbuđivao ih da žele svijet, koji on želi,
da bude bratski svijet
gdje će svi dijeliti pojednako:

Ja nisam radnički vođa. Ja ne želim da vi idete za mnom ili za kim bilo drugim. Ako vi očekujete Mojsiju koji će vas izvesti iz kapitalističke pustinje ostat ćete tamo gdje i jeste. Ne bih vas odveo u tu obećanu zemlju, sve da mogu, jer ako bih ja vas odveo onamo, izveo bi vas koji drugi odande.

Tako je govorio utovarivačima i stražarima, ložačima i skretničarima i vlakovođama, govorio im da nije dosta organizovati željezničare, treba

da budu organizovani svi radnici, treba da budu organizovani u kooperativnu zajednicu.

Lokomotivskoga ložača na mnogim dugim noćnim vožnjama

palio je ispod dima oganj, palio burnim riječima, što se ore u daščanim dvoranama; on je želio da mu braća budu slobodni ljudi.

To je on gledao u svjetini, koja ga je dočekala na stanici Old Wells Street, kad je poslije strajka kod Pullmana izišao iz zatvora,

to su bili oni ljudi, koji su mu 1912. skupili 900.000 glasova i poplašili strašilom socijalističkoga predsjednika kaputaše i cilindraše i dijamantima iskićene gostioničarke u Saratogi Springs, Bar Harboru, Lake Genevi.

Gdje su bila braća Gene Debsa 1918. godine, kad ga je Woodrow Wilson zatvorio u Atlanti, jer je govorio protiv rata,

gdje su ljudine, što vole whiskey i vole se uzajamno, ljubezni ljudi, koji naširoko pripovijedaju pripovijesti po barovima u malim gradićima na srednjem Zapadu,

mirni ljudi, koji žele kuću s verandom, da ljenčare, i debelu ženu, koja će im kuhati, nekoliko gutljaja i cigarâ, vrt, da po njemu kopaju, znanaca, da preklapaju s njima

i žele da rade za to

i da drugi rade za to.

Gdje su bili ložači i vlakovođe, kad su ga odvukli u Atlantu u zatvor?

I doveli ga natrag, da umre u Terre Hautu,

da sjedi na verandi u ljuljajci s cigarom u ustima,

do njega »American Beauty« ruže, što ih je žena njegova turila u vazu;

a ljudi u Terre Hautu i ljudi u Indiani i ljudi na srednjem Zapadu vole ga i boje ga se i misle na njega kao na starog ljubeznog ujaka, koji ih ljubi, i žele da budu uz njega i da im on daje kandisa,

no boje ga se, kao da je uhvatio neku socijalnu bolest, sifilis ili gubu, i misle da je to jako zlo,

no radi zastave

i radi blagostanja

i da svijetu osiguraju demokraciju,

boje se biti uz njega,

ili mnogo misliti o njemu, od straha da mu ne bi povjerovali;

jer on je rekao:

Dok ima niže klase, ja sam u njoj, dok ima kriminalne klase, ja sam u njoj, dok ima ijedne duše u zatvoru, ja nisam slobodan.

KAMERNO OKO (4)

Voze se unatrag po kiši u drndavoj kočiji, gledajući se u lice u skakutavom svijetlu kočije s četiri kotača. Njeni se veliki kovčezi treskaju po krovu, a On recitira Othella svojim advokatskim glasom:

Njen otac me je ljubio i često
Pozivo, život ispitivo moj
Sve s ljeta k ljetu, opsade i bitke,
Svu kob, što prođoh.
Sav život prođoh, još od malih nogu
Do onog časa, za koji me pita,
Govorio sam o danima zlima,
O nezgodama na moru i kopnu,
Kad za dlaku umakoh ljutoj smrti.

Ta to je Schuylkil. Konjska kopita oštro lupkaju po glatkom vlažnom asfaltu, poslije kocaka. Kroz sive se kišne mlazove crvenkasto svjetluca rijeka u svom zimskom blatu. Kad sam bio tvojih godina, Jack, skočio sam s mosta. Kroz ogradu na mostu vidimo dolje vodu, kako se svjetluca od kiše. Jesi li imao kakvu odjeću na sebi? Samo košulju.

M A C

Fainy stoji blizu vrata u natrpanom vagonu visoke željeznice; naslonio se straga na debeljka, koji se drži za remen pred sobom, i svejednako prečitava list, napisan na krutu papiru s vodenim znakom:

Tražač Istine, Literarno Prometno Društvo, Inc.
Glavna poslovnica 1104 S. Hamlin Avenue
Chicago Ill. april 14, 1904
Fenianu O'H McCreary
456 N. Wood Stret
Chicago, Ill.
Štovani gospodine,
Čast nam je potvrditi primitak vašega lista od 10. ov. mj.
U stvari, o kojoj se radi, mislimo da bi na velik probitak bio lični razgovor. Ako biste bili tako dobri da nas u ponedjeljak 16. aprila u devet sati posjetite po označenoj gore adresi, mislimo da bismo mogli naskroz pretresti pitanje, jeste li podesni za mjesto, za koje ste zamolili.
Odani vam u potrazi za istinom,
Emmanuel R. Bingham, dr. th.

Fainy se plašio. Vlak mu je prerano stigao na stanicu. Imao je petnaest minuta vremena, da prođe dvije grupe kuća. Švrljao je po ulicama i zagledavao u izloge. Kod taksidermista, nadjevača životinja, bio je nadjeven fazan, a iznad njega visi pljosnata zelenkasta riba sa zupčanim kljunom, s kojega leprša cedulja:

PILAN (pristis perrotetti)
Živi u Golfu i u floridskim vodama. Javlja se u plitkim zalivima i dražicama.

Možda da i ne ode nikako. Straga u prozoru bio je ris, a s druge strane kusa mačka, svako na svojoj grani na drvetu. Odjednom mu zastade dah. Zakasnit će. Pojuri pored kuća.

Bio je bez daha, a srce mu kucalo kao da lupa vagon, kad je stigao na četvrti kat. Razmotri na stubištu vrata od zagasitog brušenog stakla:

SVEOPĆE DODIRNO DRUŠTVO
F. W. Perkins
Osiguranje

GRADSKO DRUŠTVO ZA ČAROLIJE I NOVOSTI
Dr. Noble
Bolničke i bolesničke potrepštine

Posljednja su bila prljava vrata straga uz toaletu. Zlato spalo sa slova, ali je smogao da odgonetne po ocrtima

OPĆE DOBAVNO I TRGOVINSKO UDRUŽENJE

Onda spazi na zidu do vrata kartu, na kojoj je nacrtana ruka i u njoj baklja, a ispod nje su riječi: Tražač Istine, Inc. Pokuca plaho u staklo. Nema odgovora. Pokuca opet.

»Ulazite . . . Ne kucajte,« dovikne krupan glas. Kad je Fainy otvorio vrata i ušao u mračnu malu sobu, koju su sasvim ispunila dva silno velika američka pisaća stola, zamuca se:

»Molim, gospodine, ja bih k gospodinu Binghamu.«

Za daljim pisaćim stolom, uz jedini prozor, sjedio je krupan čovjek s krupnim ovješenim obrazima, po kojima je bio nalik na psa prepeličara. Crna mu je kosa bila duga i malko kovrčava nad ušima, a na zatiljku širok crn pusten šešir. On se nasloni na stolici i razmotri Fainyja od glave do pete.

»Kako ste, mladiću? Kakvih ste knjiga voljni da nabavite danas? Čime bih vam danas mogao poslužiti?« zagunđa.

»Molim, jeste li vi gospodin Bingham?«

»Ovo je pred vama Dok Bingham.«

»Molim, gospodine, ja . . . Ja sam došao radi mjesta.«

Doku Binghamu promijeni se izražaj. Rastegne usta, kao da je baš okusio nešto kiselo. Okrene se u svojoj okretaćoj stolici i ispljune u mjednu pljuvačnicu u kutu u sobi. Onda se obrati opet k Fainyju i upre u njega debeo prst: »Mladiću, kako sričete vi: iskustvo?«

»I-z-k-u-s-t-v-o . . .«

»To je dosta. . . Nemate obrazovanja . . . To sam i mislio . . . Nemate kulture, ništa od onih plemenitijih čuvstava, što razlikuju civilizovana čovjeka od divljih prastanovnika divljih krajeva . . . Nemate oduševljenja za istinu, ni da u mrak unesete svjetlost . . . Smislite, mladiću, da ja vama ne nudim mjesto, nego veliku priliku... sjajnu priliku da služite i usavršite sebe. Ja vam nudim besplatno obrazovanje.«

Fainy je prestajkivao s noge na nogu. Greblo ga u grlu.

»U štamparskom poslu mislim da ću ja valjati.«

»Dakle, mladiću, za ovog kratkog ispitivanja, kojemu ću vas podvrći, pamtite da vi stojite na pragu dobre prilike.«

Dok Bingham počeprka dugo po pretincima svog pisaćeg stola, nađe cigaru, odgrize joj vršak, zapali je, a onda se opet obrati k Fainyju, koji je stajkao sad na jednu nogu, sad na drugu.

»Ne biste li mi rekli svoje ime?«

»Fenian O'Hara McCreary . . .«

»Hm . . . Škotski i irski . . . to je vrlo dobra loza . . . od te sam loze i ja.«

»Vjera?«

Fen se previjao. »Tata mi je bio katolik, no . . .« Pocrveni.

Doktor Bingham se nasmije i protrlja ruke.

»Oj vjero, kolika se zlodjela vrše u tvoje ime.

Ja sam sâm agnostičar . . . ne marim ni za klasu ni za vjeru, kad sam među prijateljima, premda se ponekad, sinko moj, morate okrenuti prama vjetru . . . Ne, gospodine moj, Bog je istina, koja će sve više rasti u rukama čestitih ljudi te rastjerati magle neznanja i lakomosti i donijeti čovječanstvu slobodu i znanje . . . Slažete li se vi sa mnom?«

»Ja sam radio kod mog ujaka. On je bio socijal-demokrat.«

»Ah mladiću usijane glave . . . Znate li vi kočijašiti?«

»Pa znam, gospodine, mislim da bih znao.«

»Onda ne znam, zašto vas ne bih uzeo.«

»Oglas u »Tribuni« kazao je petnaest dolara na nedjelju.«

Dok Binghamov glas stekao naročito baršunski zvuk.

»Ta, Feniane, sinko moj, petnaest dolara na nedjelju bit će minimum, što ćete vi zasluživati . . . Jeste li već čuli za kooperativni sistem? Po tom ću sistemu ja najmiti vas . . . Kao jedini vlasnik i predstavnik korporacije tražača istine imam ja evo divan niz knjižica i brošira iz svakoga područja ljudskoga znanja i nastojanja . . . Ja polazim odmah na prodajno putovanje po cijeloj državi. Vi ćete biti jedan od mojih prodavača. Knjige se prodaju po deset do pedeset centa. Od svake knjige po deset centa dobivate vi jedan

cent, a od knjige po pedeset centa dobivate po pet centa . . .«

»A zar ne dobivam ništa nedjeljno?« izmuca Fainy.

»Hoćete li da budete za penny pametni a za funtu ludi? Da odbijete najdivniju priliku u životu, a da si osigurate jadnu milostinju. Ne, ja vidim po vašem plamenom oku, po vašem buntovnom imenu iz stare irske povijesti, da ste vi mladić, koji ima srčanosti i odrešitosti. . . Jesmo li se složili? Ruku dakle ovamo, i vi to, Feniane, tako mi Boga, ne ćete nikada požaliti.«

Dok Bingham skoči na noge, zgrabi Fainyjevu ruku i protrese je.

»Sad, Feniane, hodite sa mnom, imamo najprije da svršimo važan posao.« Dok Bingham potegne svoj šešir naprijed na glavu, a onda siđu niz stube na kućna vrata; on je bio debeo čovjek i salo se treslo na njemu, kako je koracao. Kako bilo, ipak je neki posao, reći će Fainy u sebi.

Odoše najprije u krojačku radnju, gdje im se u susret dovukao dugonos žut čovjek, kojega je Dok Bingham nazivao Lee. Krojačka je radnja zaudarala na upareno sukno i na tekućinu za čišćenje. Lee je govorio, kao da nema nepce u ustima.

»Ja sam sav bolestan,« reče on. »Trošim na doktora više nego tisuću dolara, a ne koristi.«

»Ta ja sam uz vas, vi to znate, Lee.«

»Zaista, Mannie, zaista, samo vi mi dugujete odviše novaca.«

Dr. Emmanuel Bingham pogleda Fainyja ispod oka.

»Uvjeravam vas, sva će se finansijska situacija raščistiti najdulje za šezdeset dana... No sada bih želio da mi uzajmite dva svoja velika kartona, one kartonske škatulje, u kojima šaljete odijela u kuće.«

»Šta će vam oni?«

»Moj mladi prijatelj i ja naumili smo nešto.«

»Nemojte s kartonima učiniti ništa, što ne valja, moje je ime na njima.«

Dok Bingham se srdačno nasmije, kad su izišli na vrata, a svaki je nosio pod pazuhom po jedan velik pljosnat karton, na kojima je bio iscifran natpis: Levy i Goldstein, odlična krojačka radnja.

»Velik je šaljivac, Feniane,« reče on. »Ali neka žalosno stanje toga čovjeka bude tebi pouka . . . Jadnik nesretni boluje od posljedica strašne socijalne bolesti, koju je uhvatio u nekoj mladačkoj ludosti.«

Prolazili su opet pored dućana nadjevačeva. Tamo su bile dvije mačke i zlatni gnjetao i veliki pilan . . . »Javlja se u plitkim zalivima i dražicama.« Fainyja snađe napast da baci krojačke kartone i pobjegne. No bilo što bilo, ipak je to služba.

»Feniane,« reći će Dok Bingham povjerljivo, znate li vi Mohawk House?«

»Znam, gospodine, štampali smo za njih.«

»Oni vas tamo ne poznaju?«

»Znaju me isto kao i Adama . . . Jedan sam jedini put odnio onamo pisaći papir.«

»To je divota . . . Pazite sad, moja je soba broj 303. Počekajtte i dođite mi za kojih pet minuta. Vi ste, da znate, krojačev momak i dolazite po nekoliko odijela, da se očiste. Doći ćete onda u moju sobu, uzeti odijela i odnijeti ih brzo u moju poslovnicu. Ako vas tko zapita, kuda ćete s njima, vi idete k Levyju i Goldsteinu, znate li?«

Fainy dahne duboko.

»Razumijem vas dobro.«

Kad je došao u malu sobicu na vrhu Mohawk House, Dok Bingham je koracao po katu.

»Lewy i Goldstein, gospodine«, reče Fainy i ni da bi trenuo.

»Sinko moj«, reče Dok Bingham, »vi ćete biti sposoban pomoćnik, veselim se, što sam naišao na vas. Dat ću vam jedan dolar za predujam na vašu plaću«. Dok je govorio, vadio je odijela, papire, stare knjige iz velikoga kovčega, koji je stajao nasred poda. Spakovao to pomno u jedan od kartona. U drugi metnuo krznom postavljenu kabanicu. »Ta kabanica stoji, Feniane, dvjesta dolara, preostatak prijašnjega sjaja... Ah, jesensko lišće u Vallombrosi... Et tu in Arcadia vixisti... To je latinski, učenjački jezik«.

»Moj ujak Tim, koji je držao štampariju, gdje sam ja radio, znao je lijepo latinski«.

»Mislite li vi, Feniane, da možete odnijeti to... Nisu li preteški?«

»Mogu dabogme«. Fainy je želio da zapita za dolar.

»Dobro dakle, otrčite... Pričekajte me u poslovnici«.

U poslovnici je Fainy zatekao čovjeka, koji je sjedio za drugim američkim pisaćim stolom. »No, šta bi vi?« izderao se on kreštavim glasom. Bio je to mlad čovjek šiljata nosa, voštana lica, krute, crne, nakostriješene kose. Fainy je bio bez daha od trke uza stube. Ruke mu se ukočile od teških kartona, što je nosio. »To je valjda opet kakva Manniejeva ludorija. Kažite mu, neka sijeva odavde, ja sam iznajmio drugi pisaći stol«.

»No doktor Bingham me je baš uzeo u službu za Tražača Istine, literarno prometno društvo«.

»Vraga vas je uzeo«.

»Za čas će on doći ovamo«.

»Sjednite dakle i jezik za zube, zar ne vidite da sam u poslu?«

Fainy sjedne zlovoljan na okretaću stolicu uz prozor, na jedinu stolicu u poslovnici, na kojoj nisu bile visoko nagomilane male broširane knjižice. Pred prozorom je vidio nekoliko prašnjavih krovova i požarnih ljestava. Kroz prljave je prozore gledao druge poslovnice, druge pisaće stolove. Na stolu pred njim bili su paketi s knjigama, umotani u papir. Među njima je bilo mnogo rasutih knjižica. Oči mu padoše na naslov:

KRALJICA BIJELIH ROBINJA

Sablažnjiva otkrića Milly Meechamove, koja je u dobi od šesnaest godina bila ukradena roditeljima i od podloga zavodnika odmamljena u gadan i sramotan život.

Poče da čita knjigu. Jezik mu se osuši i on osjeti da mu se lijepi cijelo tijelo.

»Nitko vam nije ništa rekao, a?« upade mu u čitanje gromki glas Dok Binghamov. Prije nego što je stigao da odgovori, zagunđa glas onoga čovjeka za drugim stolom: »Slušajte, Mannie, vi morate da sijevate odavde... ja sam iznajmio pisaći stol«.

»Ne tresi svoje okrvavljene uvojke na mene, Samuel Epstein. Moj mladi prijatelj i ja spremamo se baš na ekspediciju k prastanovnicima najmračnijega Michigana. Odlazimo večeras u Saginaw. Za šezdeset ću se dana vratiti i preuzeti iz tvojih ruku poslovnicu. Ovaj mladić ide sa mnom, da izuči posao«.

»Posao, vraga«, progunđa onaj drugi i turi opet lice u svoje papire.

»Odgađanje, Feniane, kradljivac je vremena«, reče Dok Bingham i turi svoju debelu ruku, kao Napoleon, u prsluk sa dva reda dugmeta. »U ljudskim poslovima ima neka plima, pa kad je uhvatiš u vršku...« I dva se sata znojio Fainy pod njegovim uputama, pakovao knjižice u smeđe pakete, vezivao ih i adresirao: Tražaču Istine, Inc. Saginaw, Mich.

Izmolio se na sat, da ode kući i posjeti svoje. Milly ga tankim čvrstim usnama poljubila u čelo. Onda udarila u plač. »Ti si sretan, oh, da sam ja dječak!« izasula riječi i otrčala uz stube. Mrs. O'Hara reče, neka bude dobar dječak i uvijek stanuje u Y. M. C. A. (udruženje kršćanskih mladića), jer ono čuva dječake od napasti, i neka mu za pouku bude ujak Tim sa svojim pijančenjem.

Stezalo mu se grlo, kad je pošao da posjeti ujaka Tima. Našao ga u stražnjoj sobi kod O' Gradyja. Oči su mu bile mutne svijetloplave boje, a donja mu usna podrhtavala, dok je govorio: »Gutni sa mnom, sinko, ti si sada svoj čovjek«. Fainy istrusi čašu piva, i ne osjećajući ga.

»Fainy, ti si bistar dječak... Žao mi je, što te nisam više pomogao, ti si od glave do pete pravi pravcati O'Hara. Čitaj... uči sve što možeš, pamti da si buntovnik po rodu i krvi . . . Nemoj ljude kuditi za koješta... Pogledaj tu strašnu jezičavu ženetinu, što sam ja uzeo, i zar ja kudim nju? Ne, ja kudim . . . I nemoj se nikada prodavati tim pasjim gadovima, žene će te vazda navoditi da se prodaš. Ti znaš što ja mislim. Hajde dakle... put pod noge, jer ćeš promašiti vlak«. »Pisat ću ti iz Saginawa, ujače Time, hoću zaista«.

Mršavo crveno lice ujaka Tima u praznoj zadimljenoj sobi, tezga i mjed, što se na njoj sjajucka, i konobar rumenih ruku, naslonjen preko tezge, boce i ogledala i Lincolnov portret, nekako mu se magloviti gotovo zavrtjeli u glavi, i on izjuri na sjajnu kišnu ulicu pod sjajnim oblacima i s kovčegom u ruci pohiti k stanici visoke željeznice.

Na Illinoiskoj centralnoj stanici zateče Dok Binghama gdje ga čeka usred kruga smeđih papirnih gomila. Fenu je u duši bilo ponešto smiješno, kad je ugledao njega, debele blijede obraze, prsluk s dva reda dugmeta, vrećastu crnu popovsku kabanicu, prašni crni pusteni šešir, ispod kojega mu se vlasi kostriješe u jedan mah u pahuljaste kovrčice nad mesnatim ušima. No bilo kako mu drago, ipak je to služba.

»Mora se priznati, Feniane«, progovori Dok Bingham, čim mu je prišao Fainy, »koliko se ja god i uzdam u svoje poznavanje ljudske prirode, ipak sam se malko pribojavao da se vi ne ćete više javljati. Gdje li ono veli pjesnik, da je težak prvi polet poletarčev iz gnijezda? Unesite te pakete u vlak, a ja ću dotle otići da kupim karte, i pazite da bude pušački vagon«.

Kad je krenuo vlak i kondukter probušio karte, nagne se Dok Bingham i debelim kažiprstom kucne Fainyja po koljenu. »Veselim se, sinko, što se pristalo odijevate, ne smijete nikada zaboraviti koliko je važno istavljati pred svijet lijepo pročelje. Ako srce i jest puki prah i pepeo, vanjski čovjek treba da bude živahan i dobre volje. Otići ćemo malo u Pullmanov pušački vagon tamo sprijeda, da se uklonimo od ovih prostaka«.

Pljuštala je kiša i prozori su na vlaku bili prama pomrčini išarani poprečnim zrncatim prugama. Fainyju je bilo nelagodno ići za Dok Binghamom, kad se je kroz salonski vagon, obijen zelenim plišem, gegao u mali pušački odio s kožnim naslonima na kraju. Tamo izvadi Dok Bingham iz džepa veliku cigaru i poče duhati veličanstven niz dimova. Fainy je sjedio uz njega, noge turio pod sjedalo i nastojao da zauzima što manje mjesta.

Odio se postepeno punio šutljivim ljudima i dimovima, koji su se zavijali u vijuge. Napolju je udarala kiša u prozore, kao da pljuska pijesak. Dugo nije nitko progovarao. Ponekad bi tko ispljunuo te bi k pljuvačnici odletio priličan komad sluzi ili mlaz duhanskog soka.

»No gospodine«, započe neki glas, koji je krenuo odnekud napose i nije bio upućen nikuda napose, »bila je divna zgodna inauguracija, premda smo se ljuto smrzavali«.

»Jeste li vi bili u Washingtonu?«

»Jesam, gospodine, bio sam u Washingtonu«.

»Vlakovi su većinom stizali tek sutradan«.

»Znam, meni je poslužila sreća, a neki su na četrdeset i osam sati zapali u snijegu«.

»Baš prava olujna vijavica«.

»Sjevernjak ljuti vas dan brije
U dahu burnom, sve dok nije
Zasinulo iz donjeg kruga
Kroz snježnu maglu sunce s juga . . .«

deklamirao je plaho Dok Bingham, oborenih očiju.

»Zacijelo vam je dobro pamćenje, kad ovako sipate stihove«.

»Jest, gospodine, u mene je pamćenje, koje se može, ja mislim, bez nedolične povrede skromnosti, nazvati silnim. Kad bi to bio prirodni dar, morao bih se crveniti i šutjeti, no kako je to rezultat četrdesetogodišnjega proučavanja onoga, što je najbolje u epskoj, lirskoj i dramskoj književnosti, mislim da bi upozoravanje na tu stvar moglo ponekad ohrabriti još i koga drugoga, koji također koraca po stazama prosvjete i vlastitog obrazovanja.« On se obrati odjednom k Fainyju. »Mladiću, bi li vi htjeli da čujete Othellov govor mletačkomu senatu?«

»Bih dabogme«, odgovori Fainy i pocrveni.

»No, sada je Teddy uhvatio priliku da iskupi svoju riječ za borbu protiv trustova«. »Velim vam, glasovi pobunjenih farmera s velikoga Sjeverozapada . . .« »Strahota je taj sukob tih zasebnih svečanosnih vlakova«.

No Dok Bingham krenuo već:

»Dostojna, moćna, časna gospodo,
I plemeniti, dobri gospodari,
Jest, istina je, ja sam tomu starcu
Kćer oduzeo, jest, oženio je . . .«

»Ne će oni uspjeti s tim zakonima protiv trusta, vjerujte mi, ne će. Ne može se tako kresati

sloboda individualne slobode«. »Slobodu individualnoga poslovnoga čovjeka nastoji da obrani progresivno krilo republikanske stranke«.

No Dok Bingham stoji na nogama, jednu ruku turio u svoj prsluk s dva reda dugmeta, a drugom se široko razmahuje oko sebe:

». . . . . krut sam u govoru,
Za blagu mirnu riječ nemam dara,
Jer otkad ruka k sedmom ljetu stiže,
I sve pred nekih devet još mjeseci,
Na bojištu najdraži rad joj bješe.«

»Farmerski glasovi«, započeo onaj drugi kreštavim glasom, ali nitko ga nije slušao. Dok Bingham je gospodovao.

»I malo znam o velikom svijetu,
No više znam o kavgama i boju,
I zato ne znam svoju stvar ukrasit,
Kad govorim u prilog sebi.«

Vlak stade usporavati brzinu. Dok Binghamov glas je zvučao neobično glasno, kad je popustila buka. Fainy osjeti kako je udario leđima o naslon na sjedištu, a onda nastala tišina, u daljini zazvučalo lokomotivsko zvono, a Dok Bingham zašaputao nježno:

»Gospodo, ovdje imam u obliku brošire potpuno i neispravljeno izdanje Boccacciova Dekamerona, koji je već četiri stoljeća sinonim pikantne šale i raskalašnoga humora . . .« Izvadi iz jednog od svojih prostranih džepova svežanj malih knji-

žica i uzme ih njihati u ruci. »Jedino za znak prijateljstva bio bih voljan da se rastanem s nekima od njih, ako vam je, gospodo, po volji... Evo, Feniane, uzmite ove i gledajte, želi li tko koju, stoje dva dolara po komadu. Moj mladi prijatelj će ih raspačavati... Laku noć, gospodo«. I on ode, a vlak krenuo ponovo, i Fainy stoji s knjižicama u ruci usred klimavoga vagona, i svima se pušačima zabole oči u njega kao sami svrdlovi.

»Da vidim jednu«, reći će malen čovuljak klopavih ušiju, koji je sjedio u kutu. Rasklopi knjigu i uzme pomamno čitati.

»Paprena stvar«, reče čovuljak, »no dva dolara je odviše«.

Fainy se zamuca. »Onnne nnnisu mmmoje, gospodine, ja ne znam«.

»Pa šta, do vraga . . .« i čovuljak spusti Fainyju u ruku dva dolara te se opet prihvati čitanja. Kad se je Fainy vraćao u osobni vagon, imao je u džepu šest dolara, a dvije mu knjige preostale. Na polovini puta u vagonu sreo konduktera. Srce mu gotovo prestalo kucati. Kondukter ga pogleda oštro, ali ne reče ništa.

Dok Bingham je sjedio na svojem sjedištu, glavu podnimio rukama, a oči sklopio, kao da drijema. Fainy šmugne na mjesto do njega.

»Koliko su uzeli?« zapita Dok Bingham, govoreći tek krajem svojih usta i ne rasklapajući očiju.

»Dobio sam šest banki . . . Bogme me uplašio kondukter, kako me je pogledao«.

»Okanite se konduktera i pamtite da pred licem čovječnosti i prosvjete nije nikada zločinstvo raspačavati djela velikih humanista među trgovcima i mjenjačima ove od Boga zaboravljene zemlje... Bolje da mi domaknete novčinu«.

Fainy htjede zapitati za dolar, što mu je bio obećan, no Dok Bingham udario opet u Othella:

» . . . . . . ako
Za svakom burom mir nastaje takav,
Nek trudni brod na valovâ se brda
Visoka penje kao Olimp.«

Spavali su dugo u Trgovačkom domu u Saginawu i obilato zajutarkovali, a tom je prilikom Dok Bingham razlagao teoriju i praksu prodaje knjiga. »Jako me je strah da će u pozadini, kamo mi kanimo prodrijeti«, govorio je, dok je sjekao tri pržena jajeta i natrpavao usta dvopekom od praška za pecivo, »da ćemo razabrati da bukvani još vazda ginu za Marijom Monk«.

Fainy nije znao, tko je Marija Monk, ali nije volio pitati. Ode s Dok Binghamom u vozarsku radnju Hummerovu, da najme konja i kola. Zapodjela se duga raspra između tvrtke Tražač Istine Inc, i uprave Hummerove vozarske radnje, o najamnini za kola na perima i prilično matorog šarca konja, kojemu bi se na sapi mogao objesiti šešir, tako da je bilo već kasno poslije podne, kad

su se odvezli iz Saginawa na veliku cestu, s paketima knjiga, nagomilanima iza njih.

Bio je hladan proljetni dan. Nabućeni oblaci prljave sive boje plovili su po plavičastom srebrnom nebu. Šarac je svejednako zapadao u korak, a Fainy ga sve pljuskao vođicama po upalim krstima i pucketao jezikom, dok mu se nisu osušila usta. Kad prvi put bude ošinut, udario bi šarac u kas, koji bi se odmah izrodio u nejednaku trupkalicu, a zatim u korak. Fainy je psovao i pucketao, ali nije mogao natjerati konja da stane u kasu ili u trupkalici. Dotle je Dok Bingham sjedio do njega, široki šešir zaturio na zatiljak, pa puši cigaru i raspravlja: »Da vam odmah kažem, Feniane, držanje prosvijetljenog čovjeka znači: kuga ubila obje strane... Ja sam sâm panteist... no i panteist... mora jesti, dakle Marija Monk«. Nekoliko kapi ledene kiše, koje su bole kao da je tuča, počelo ih šibati po obrazu. »Ovako ću uhvatiti upalu pluća, a tomu ćete biti krivi i vi, mislio sam, rekli ste da znate kočijašiti... Utjerajte ovdje u tu farmu lijevo. Možda će nam dopustiti da konja i kola sklonimo u njihovu staju«.

Kad su potjerali putem između živica k sivoj kući i velikoj sivoj staji, koja je stajala ispod rpe borova malo podalje od ceste, uspori šarac korak i poče trgati svijetlozelenu travu u džbunu pored jarka. Fainy ga udario krajevima vođica, pa i ispružio nogu preko blatobrana i caknuo ga, no konj ni makac.

»Proklet bio, daj mi vođice«.

Dok Bingham trgne konju strahovito glavu, no sve što se zbilo, bilo je jedino to da je konj okrenuo glavu i pogledao ih, sa zelenom pjenom naglo sažvakane trave među dugim žutim zubima. Fainyju se učini kao da se on smije. Kiša zapljuštala. Oni digli ovratnike na kabanicama. Fainyju zacurio za čas leden curak niz vrat.

»Siđite i pođite, do vraga, povedite ga, kad ne znate da ga tjerate«, buknuo Dok Bingham. Fainy skoči s kola i povede konja k stražnjim vratima seljačke kuće, a kiša mu tekla u rukav s ruke, kojom je držao konja.

»Dobro veče, gospo«, Dok Bingham je već stajao na nogama i klanjao se maloj staroj ženi, koja je bila izišla na vrata. Stajao je na stubama uz nju, zaklonjen od kiše. »Dopuštate li da na nekoliko časaka sklonim konja i kola u vašu staju? Imam u kolima vrijednih stvari, koje se kvare, a nemam nepromočive ponjave....« Starica klimne živahnom bijelom glavom. »Pa to je vrlo ljubezno od vas, moram reći . . . Odvedite dakle, Feniane, konja u staju, pa dođite i unesite onaj mali paketić ispod sjedišta . . . Baš sam bio rekao ovomu mladomu prijatelju mojemu da zacijelo živi u ovoj kući kakav dobri samarićanin, koji će primiti dva umorna putnika.« »Uđite, gospodine . . . možda će vam biti po volji da sjednete uz peć i da se osušite. Hoćete li ući, gospodine?« »Dok Bingham mi je ime . . . časni doktor

Bingham,« čuo ga je Fainy da govori, kad je ušao u kuću.

Bio je sav prokisnuo i tresao se, kad je i on ušao u kuću, noseći pod pazuhom paket s knjigama. Dok Bingham se sav razvalio u ljuljajci pred ognjištem. Na izribanom daščanom stolu do njega stoji komad pastete i čaša s kavom. U kuhinji je topao ugodan miris jabuka, slaninske masti i lampe. Starica se nagla na kuhinjski stol i pozorno sluša, što govori Dok Bingham. Druga žena, visoka, koščata, rijetke crvenkaste kose, uščešljane u zaplet navrh glave, stoji straga, a ruke s crvenim zglavcima podbočila u kukove. Crna i bijela mačka zgrbila se, ispela rep u vis i trlja se Dok Binghamu o noge.

»Ah, Feniane, baš u pravi čas,« progovori on glasom, koji je preo kao mačka, »baš sam pripovijedao... kazivao našim ljubeznim domaćicama sadržaje naše vrlo zanimljive i odgojne knjižnice. Bile su tako ljubezne nama u našoj maloj nezgodi za nepogode, te mislim da će biti jedino lijepo, ako im pokažemo neke od naših naslova.«

Visoka je žena gužvala svoju pregaču. »Ja jako volim pomalo čitati,« reče plašljivo. »Ali ne dospijevam da čitam, sve do zime.«

Dobrostivo se smješkajući razdriješi Dok Bingham uzicu i na svojim koljenima otvori paket. Jedna knjižica pade na pod. Fainy spazi da je Kraljica bijelih robinja. Sjenka ljutosti preleti Dok Binghamu licem. On stane nogom na knjigu,

što je spala. »To su evanđeoski razgovori, sinko,« reče mu. »Htio sam doktora Spikenarda Kratke propovijedi za sve prilike.« Preda napol otvoren paket Fainyju, a on ga šćapi od njega. Onda se sagne, izmahne se polako rukom, dohvati knjigu ispod noge i turi je u džep. »Mislim, morat ću sâm otići da ih nađem,« nastavi svojim najvrčavijim glasom. Kad su se kuhinjska vrata zatvorila za njima, zareži Fainyju u uho: »Pod sjedalom, ti mali parcove . . . Ako i opet odigraš takvu majstoriju, iskrhat ću sve proklete kosti u tijelu tvojem.« I tako žestoko cakne koljenom Fainyja onamo gdje mu se sastaju nogavice, da je zacvokotao zubima i izletio na kišu prama staji. »Nisam to zaista učinio namjerice,« cvilio je Fainy. No Dok Bingham bio se već vratio u kuću i glas mu lagano čepljuskao s prvom zrakom sa svjetiljke u kišnu pomrčinu.

Ovaj put je Fainy pazio te otvorio paket, prije nego što ga je unio. Dok Bingham mu prihvati iz ruke knjige, i ne gledajući ih, a Fainy ode za cijev na ognjištu. Vlažna mu se odjeća parila, a on stao tamo i sluša Dok Binghamovo gunđanje. Bio je gladan, ali kao da se nitko ne sjeća da mu ponudi komad pastete.

»Ah, dragi prijatelji, kako bih vam pripovjedio, s kolikom zahvalnošću Velikomu Davaocu samotni sluga evanđelja svjetlosti, koji putuje po jadima i nevoljama ovoga života, nalazi voljnih čitalaca. Uvjeren sam da će te male knjižice tješiti i zanimati i nadahnjivati svakoga, tko se malo potrudi da ih pregleda. Osjećam to toliko silno da uvijek nosim sa sobom nekoliko posebnih primjeraka te ih mogu davati uz umjerenu cijenu. Kida mi se srce, što ih još ne mogu davati besplatno.«

»Šta stoje?« zapita starica, a lice joj u jedan mah postalo oporo. Koščata žena spusti ruke uza se i zaklima glavom.

»Sjećate li se, Feniane,« zapita Dok Bingham, veselo se naslanjajući na stolici, »kakva je bila cijena tim knjižicama?« Fainy se ražestio. Nije odgovarao. »Hodite amo, Feniane,« medenim će glasom Dok Bingham. »Dopustite mi da vas podsjetim na riječi besmrtnoga barda:

»Ljestve su mladoj ambiciji skromnost,
K ljestvama penjač lice obraća,
No kad se popne na najvišu prečku,
Okrenut će i leđa k ljestvama.«

»Vi ste zacijelo gladni. Možete pojesti moju pastetu.«

»Mislim da ćemo još naći dječaku komad pastete,« reći će starica.

»Nije li deset centa?« reče Fainy prilazeći.

»O, ako je samo deset centa, onda bih htjela jednu,« brže će starica. Koščata žena htjede nešto primijetiti, no bilo je već prekasno.

Tek što je pasteta bila nestala u Fainyjevo ždrijelo, a sjajna desetica iz stare škatulje za du-

han u ormaru nestala u džep na Dok Binghamovu prsluku, začula se zveka konjske opreme i sijevnula kolska svjetiljka u kišnom mraku napolju pred prozorom. Starica ustane i uzrujana pogleda na vrata, koja se odmah otvoriše. Glomazan sijed čovjek s malom kozjom bradicom, što mu je izbila na okruglom crvenom licu, uđe tresući kišu s polâ na kabanici. Za njim uđe mršav dječak, po prilici Fainyjevih godina.

»Kako ste, gospodine, kako si, sinko?« progunđa Dok Bingham uz posljedni preostatak pastete i kave.

»Zapitali su, smiju li skloniti konja u staju, dok ne prestane kiša. Je li pravo tako, James?« zapita starica uzrujana. »Ja mislim da jest,« odgovori stariji čovjek i tromo se spusti na praznu stolicu. Starica je broširu bila sakrila u ladicu na kuhinjskom stolu. »Putujete s knjigama, vidim.« Gledao je oštro u otvoreni paket s broširama. »No, nama ne treba ništa od tih trica, ali dobro došli na prenoćište u staji. Ovo nije noć, da bi se ljudsko čeljade tjeralo iz kuće.«

Ispregli dakle konja i namjestili sebi ležaj na sijenu iznad kravske staje. Prije nego što će otići iz kuće, oduzeo im stari žigice. »Gdje su žigice, tamo je opasnost od požara,« reče. Dok Binghamu se smrklo lice kao na kišu, kad se je ovijao konjskim pokrovcem, pa je mrmljao nešto kao »nedostojno čovjeka, koji nosi duhovnu odjeću«. Fainy je bio uzbuđen i sretan. Ležao na leđima

i slušao kako kiša lupka po krovu i grgoće u olucima, a pod njima stoka i konj prigušeno tapkaju i žvaču; nos mu je bio pun mirisa sijena i toplog livadskog miomirisa kravljega. Nije bio sanljiv. Da mu je tko njegovih godina, da razgovara s njim. Bilo kako bilo, ipak je to služba i on putuje.

Tek što je bio zaspao, probudi ga svijetlo. Nad njim stoji onaj dječak, kojega je vidio u kuhinji. Sjena njegova lebdi nad njima gorostasna po rogovima na krovu.

»Hej, ja bih da kupim knjigu.«

»Kakvu knjigu?« Fainy zijevne i sjedne.

»Vi znate . . . koju od onih knjiga o djevojkama iz zbora i bijelim robinjama i takve stvari.«

»Koliko bi vi htjeli platiti, sinko?« javi se ispod konjskoga pokrovca Dok Binghamov glas. »Mi imamo cio niz vrlo zanimljivih knjiga, koje iskreno i slobodno pričaju o činjenicama u životu, opisuju žalosnu razuzdanost života u velikim gradovima, a stoje od jednog do pet dolara. Potpuna sexologija od dr. Burnsida stoji šest dolara i pedeset.«

»Ja ne mogu na više od jednog dolara . . . Je li, vi me ne ćete odati staromu?« govorio je momak, obraćajući se od jednoga k drugomu. »Seth Hardwick, on živi tamo uz cestu, bio je jednom u Saginawu i kupio jednu knjigu od nekoga čovjeka u hotelu. Bila je bogme od oka.« Zakikotao u neprilici.

»Siđite, Feniane, i dajte mu Kraljicu bijelih robinja za jedan dolar,« reče Dok Bingham i legne opet da spava.

Fainy i farmerov sin siđoše niz klimave ljestve.

»Recite, je li to svojski papreno . . . Ako bogme nađe to tata, izmlatit će me . . . Kladim se bogme da ste vi pročitali sve te knjige.«

»Ja?« uznošljivo će Fainy. »Meni ne treba da čitam knjige. Ja mogu gledati i život, ako želim. Evo knjige . . . to je o palim ženama.«

»Nije li to prilično malo za dolar? Ja sam mislio da biste mi za dolar mogli dati debelu knjigu.«

»Ovo je vrlo paprena knjiga.«

»No, hajde da uzmem, dok tata nije pošao njuškati i nije me uhvatio . . . Laku noć.« Fainy se vrati k svomu ležaju na sijenu i brzo zaspi. Sanjao je da se uz klimave stube penje u staji sa setrom Millom, koja je sve veća i bjelja i deblja, a na glavi joj velik šešir s nojevim perjem svud unaokolo, i haljina joj se počinje derati od vrata sve niže te niže, a Dok Binghamov glas govori da je ona Marija Monk, kraljica bijelih robinja, i baš kad je htio da je zgrabi, sunčana mu svjetlost otvori oči. Dok Bingham stoji pred njim, silno raskrečenih nogu, pa češlja džepnim češljićem kosu i deklamira:

»Otputimo se, opće sunce nije
Ograničilo tek na jednu zemlju
Blagoslovljene zrake, a i nije
Ukorijenjen ko drvo čovjek . . .«

»Hodite, Feniane,« progunđa, kad je spazio da je Fainy budan. »Hajde da stresemo prašinu te negostoljubive farme, kad budemo obuvali cipele, kunući kao starinski filozofi . . . Upregnite konja, zajutarkovat ćemo uz put.«

Tako se nastavljalo nekoliko nedjelja, dok se jedne večeri nisu dovezli k nekoj pristaloj žutoj kući u gaju perjastih tamnih ariša. Fainy počeka u kolima, dok se Dok Bingham ne razgovori sa svijetom u kući. Za čas se javi Dok Bingham na vratima, a obrazi mu se naborali od širokog smiješka. »Bit ćemo vrlo lijepo dočekani, Feniane, kako i dolikuje čovjeku u časnoj odjeći, i tako dalje . . . Da ste dobro pazili, što govorite! Odvedite konja u staju i ispregnite ga.«

»Recite, gospodine Bingham, šta je s mojim novcima, sada su tri nedjelje.« Fainy skoči s kola i pođe konju k glavi.

Turoban izraz preleti Dok Binghamovim licem. »Oj lakomosti, lakomosti . . .

. . . . . . Snježnu ruku njenu
Razmotri dobro, dlan i nije čist,
A ponegdje se ružna mrlja javlja,
Okaljalo je mito, pi . . .

Imao sam velikih planova o kooperativnom poduzeću, a vi ih upropašćujete svojom mladač-

kom nagološću i lakomošću . . . no ako mora biti, dat ću vam još večeras sve što vas ide i još više. Ispregnite dakle konja i donesite mi onaj paketić s Marijom Monk i Papinskom zavjerom.«

Bio je topao dan. Crvendaći pjevaju oko staje. Sve miriše na mirisavu travu i cvijeće. Staja je crvena, a dvorište puno leghorn-kokošaka. Pošto je ispregnuo konja iz kola i odveo ga u staju, sjedne Fainy na proštac u plotu, razgleda se po srebrnastozelenoj zobenoj njivi za kućom i zadimi cigaretu. Zaželi da mu je kakva djevojka, koju bi mogao zagrliti, ili kakav drug, s kojim bi razgovarao.

Neka mu se ruka spusti na rame. Do njega je stajao Dok Bingham.

»Feniane, mladi prijatelju, mi smo na konju,« reče. »Ona je sama u kući, a muž joj sa slugom otišao na dva dana u grad. Ne će tu nikoga biti osim dvoje dječice njene, slatkih čeda. Možda ću ja odigrati Romea. Vi me još niste vidjeli zaljubljenog. To mi je najplemenitija uloga. Ah, pripovijedat ću vam jednom o burnoj mladosti svojoj. Hodite i pozdravite se sa slatkom čarobnicom.«

Kad dođoše na kuhinjska vrata, plaho ih pozdravi debela žena sa smijuljicama na licu, s kapicom despikove boje na glavi.

»Ovo je moj mladi pomoćnik, gospo,« reći će Dok Bingham s otmenom kretnjom. »Feniane, ovo je gospođa Kovach.«

»Vi ste zacijelo gladni. Omah ćemo večerati.«

Posljednje sunčane zrake obasjale kuhinjsko ognjište, puno tava i lonaca. Ispod okruglih, sjajno izribanih zaklopaca izbija u sitnim mlazovima mirisiva para. Mrs. Kovach se u govoru sagne, tako da joj se ispela u vis krupna plava stražnjica i naškrobljeni traci s pregače, svezani u uzao iznad nje, pa otvori vratašca na ognjištu, izvadi veliku tavu s kukuruznom projom i istrese je u zdjelu na stolu, koji je bio prostrt uz prozor. Topli dim ispržienog jela ispuni kuhinju. Fainyju stadoše rasti zazubice. Dok Bingham trlja ruke i koluta očima. Sjedoše za stol, dva plavooka djeteta uprljanih obraza budu posađena te počela šuteći gutati pomamno, a mrs. Kovach im natrpala tanjure pirjanim rajčicama, ugnječenim krumpirom, pirjanom govedinom i grahom sa svinjetinom. Nalila im kave, a kad je sjela, reći će vlažnih očiju:

»Ja volim gledati ljude, kad jedu.«

Lice joj je nalikovalo na zgnječeni dan-i-noć, i Fainy je odvraćao oči, kad bi ga pogledao. Poslije večere je sjedjela i slušala s razdraganim zaplašenim izrazom, a Dok Bingham pripovijedao te pripovijedao, ponekad zastajao, naslanjao se i odbijao kolut dima k lampi.

»Nisam doduše luteran, kako bi vi možda rekli, gospo, no uvijek sam se divio pa i klanjao velikomu liku Martina Luthera, kao jednomu od svjetlonoša čovječanstva. Da nije bilo njega, mi

bi još vazda puzali pod strašnim gospodstvom pape rimskoga.«

»Ne će oni nikada dospjeti ovamo, za Boga miloga, podilaze me mravci, kad to i pomislim.«

»Ne će, sve dok ima i kapi rumene krvi u žilama rođenih u slobodi protestanata . . . no protiv mraka se, gospo, borba vodi svjetlošću. Svjetlost dolazi do obrazovanosti, čitanja knjiga i učenja.«

»Za Boga miloga, kad čitam knjige, hvata me glavobolja, a da reknem istinu, i nemam mnogo vremena. Moj muž čita knjige, dobiva ih od odjela u ministarstvu poljodjelstva. Pokušao je jednom da i ja pročitam jednu knjigu, o othranjivanju živadi, ali se nisam nikako snašla u tom. Njegovi su iz staroga svijeta . . . Ja mislim, tamo su prijeko ljudi drugačiji«.

»Teško je valjda biti ovako za strancem«.

»Gdjekad i ne znam kako bih to izdržala, no bio je dabogme silno lijep, kad sam pošla za njega . . . Nikad se nisam mogla oprijeti lijepu čovjeku.«

Dok Bingham se još i dalje nadvije nad stol. Oči mu se kolutale, kao da će mu ispasti.

»Ja se nisam nikada mogao oprijeti lijepoj dami.«

Mrs. Kovach uzdahne duboko.

Fainy ustane i iziđe. Bio je pokušao ubaciti jednu riječ o tom da bude plaćen, no šta je koristilo? Napolju je bila zima, zvijezde su sjale nad krovovima staja i stražnjih zgrada. Iz kokošinjca se ponekad čulo sanljivo kvocanje ili šuškanje perjem, kad koja kokoška izgubi ravnotežu na svojem lijegalu. Hodao je amo tamo po stajskom dvorištu, kleo Dok Binghama i odbacivao nogom, kad mu se desi koja gruda đubreta.

Kasnije pogleda u kuhinju, obasjanu svjetiljkom. Dok Bingham obuhvatio gospođu oko struka i deklamira stihove, a slobodnom rukom gestikulira:

» . . . . Slušati
Te stvari zbiljski voli Desdemona,
Kad domaćim se poslom ne zadrži,
No vazda ga što brže obavlja
Te dolazi i uha pomamna . . .«

Fainy zamahne pesnicom k prozoru. »Do vraga vi, ja hoću svoje novce,« izgovori na glas. Onda se odšeta cestom. Kad se je vratio, bio je sanljiv i prozebao. Kuhinja je bila prazna, a lampa duboko zavrnuta. Nije znao kamo bi otišao da spava, pa sjedne na stolicu uz vatru, da se ugrije. Glava mu se zaklima i on zaspi.

Probudio ga strahovit gromot u katu nad njim i ženska vriska. Prva mu je misao bila da Dok Bingham pljačka i ubija ženu. No odmah je začuo neki drugi glas kako psuje i viče lošim engleskim jezikom. Tek se je napol digao sa stolice, kad Dok Bingham projuri pored njega. Na njemu je bila samo flanelska donja odjeća. U jednoj mu ruci cipele, u drugoj odijelo. Hlače se

vuku za njim na kraju naramenica, kao rep dječjega zmaja.

»Hej, šta ćemo sada?« dovikne Fainy za njim, ali nije dobio odgovora. Mjesto toga se stvorio licem u lice s visokim crnomanjastim čovjekom čupave crne brade, koji mirno tura patrone u lovačku pušku dvocijevku.

»Krupna sačma. Ustrijelit ću pasjega sina.«

»Ta vi to ne smijete,« započe Fainy. Kundak ga zgodi u prsa i on se uz prasak vrati na stolicu. Onaj čovjek iziđe dugim gipkim koracima na vrata, i zatim dva hica zapraskaju između zgrada na farmi. Onda opet zaori ženska vriska, u kojoj se razbiralo otegnuto histerično kikotanje i jecanje.

Fainy je sjedio na stolici uz peć, kao da je prilijepljen.

Spazi na kuhinjskom podu komad od pedeset centa, koji je valjda ispao Dok Binghamu iz hlača, kad je trčao. Zgrabi ga i baš ga bio turio u džep, kad se vrati visoki čovjek s puškom.

»Nemam više patrona«, izgovori krupnim glasom. Onda sjedne za kuhinjski stol među neoprane zdjele i zaplače kao dijete, a suze mu zakapale kroz kvrgave prste krupnih tamnih ruku. Fainy se išulja na vrata i ode u staju. »Dok Bingham«, zovne tiho. Konjska oprema leži na gomili među rukunicama, ali nema ni traga Dok Binghamu ni šarcu konju. Zaplašeno kvocanje kokošaka, uzbunjenih u kokošinjcu, izmiješalo se sa ženskom vriskom, što se svejednako još čuje

s kata farmerove kuće. »Šta bih do vraga uradio?« — pitao je Fainy sam sebe, a uto ugleda visoku spodobu, ocrtanu u osvijetljenim kuhinjskim vratima, kako cilja u njega. U onaj mah kad je puška opalila, sagne se on u staji i istrči na stražnja vrata. Sačma mu prozviždi nad glavom. »Bogme je našao patronâ«. Jurio je što su ga noge nosile po zobnoj njivi. Naposljetku, bez daha u tijelu, prevere se preko plota sa samim trnjem, koje mu je izgreblo lice i ruke, pa se kolik je dug baci u suh jarak, da se odmori. Nije ga nitko progonio.

KOLO NOVOSTI III.

»Treba hrabrosti, da živiš na ovom svijetu,« posljednje riječi Georgea Smitha, kojega je s bratom njegovim objesila fukara u Kansasu Markiz Queensbury umro Požar uništio mirodijsku plantažu Sud riješio Zolu

Na Wabash noćas mjesečina sija
Tek pokošenog sijena dah s poljana
Kroz sikamore blistaju se svijeće
Na dalekim Wabasha obalama

POŠAO DA SE LIJEPO PROVEDE
izgredi i blokade ulica označuju početak vozarskoga strajka PRED NAJVEĆU SVJETSKU MORSKU BITKU Madridska se policija sudara s 5.000 radnika, koji nose crnu zastavu
gledaoce hvata vrtoglavica a igrač jede naranču i postizava rekord pri kojem je jedan čovjek poludio.

KAMERNO OKO (5)

I igrali smo se u kupaoničkoj kadi bitke kod Port Arthura i voda procurila kroz strop na salonu i bilo je sve skupa i odviše nevaljalo no u Kew Gardensu stari mr. Garnet koji je još vazda bio živahan i srdačan premda je vrlo star došao na čaj. Mi smo mu najprije kroz prozor opazili crveno lice i john-bulske zaliske i teta reče da je to mornarski gegavi hod. Nosio je pod pazuhom škatulju i Vickie i Pompom su lajali i evo mr. Garnet došao na čaj. Izvadio iz crne škatulje gramofon i utaknuo u gramofon valjak, a oni odmakli čajni pribor s jednog ugla na stolu. Pazi da ga sada ne ispustiš jer grebu prilično ljuto. Ta tu bi valjala i obična šivaća igla gospo no ja imam posebnih igala;

i mi uzeli razgovarati o admiralu Togu i o indijskoj smokvi i kako Rusi piju mnogo votke te su poubijali sve one jadne ribare mladiće na Sjevernom moru i on navio vrlo pažljivo da ne pukne pero a igla zakvrcala te zakvrcala. Jest i ja sam sinko bio mornar dok sam još bio golobrado momče nisam bio mnogo veći od tebe a dotjerao sam do podlađara na prvom britanskom oklopnjaku Warrioru i mogu da igram hornpipe gospo. Imao je na sudlanici mornarski kompas u crvenoj i plavoj boji a nokti mu se crnili i bili deblji kad je šeprtljio oko igle a igla kvrcala i kvrcala a u daljini svirala neka muzika pa se iz

kvrcanja i buke u malom crnom rogu razleglo »God Save the King« i psići zaurlali.

KOLO NOVOSTI IV.

U Alamu se sastah s ljubom
Kad mjesec rasti počima
Krasota mjesec nadmašila
Pomračila ga očima

OŠTAR PORAST PŠENIČNIH CIJENA derviš igrač tuče rekord u okretanju s 2.400 okreta u 32 minute

prije podne su straže radničke zajednice zaustavile kola na kojima je bilo 50 stolica preklapuša na putu k vatrogasnomu spremištu na Michigan-avenue i Washington-ulici. Javljaju da su te stolice bile namijenjene policistima koji su bili određeni za službu za vrijeme strajka

DANAS ĆE MOŽDA FLOTE ZAMETNUTI BITKU NA ZAPADU OD LUZONA

tri velika vuka ubijena prije objeda

Ovdje kane prirediti veliku paradu u kojoj će jahati na konju predsjednik Roosevelt da bi ga mogli vidjeti građani. Na čelu će biti medvjed koji je nedavno uhvaćen pošto je poklao tuce pasa i ozlijedio nekoliko ljudi. Medvjed će krenuti jedan sat ranije u brda onda će psi poći za njegovim tragom i zatim će udariti u potjeru predsjednik Roosevelt i vodiči

tri studenta iz Columbije kreću na put autom u Chicago za okladu

PRIJETI SADA OPĆI STRAJK

Na Wabash noćas mjesečina sija

NAJSRETNIJI DAN PETROLEJSKOMU KRALJU

jedan kerubin svakih pet minuta tržište svake vrste zemljišta i dalje je zdravo s dobrom tražnjom gradilišta za tvornice stanbene i poslovne zgrade sudski postupci nište rad

ženski anđeli razbijeni čete čuvaju petrolejska polja Amerika teži da postane imperij kao za Cezarovih dana pet dolara pjesma donosi bogata muža jedite manje veli Edison bogat igrač pokera pada mrtav kad je izvukao sve karte jedne boje optužbe složiti u ciceru STRAJK MOŽE ZNAČITI USTANAK U RUSIJI jezerska romantika dviju yachta ubijstvo dokončava radnu razmiricu Michigan tuče sasvim Albion

drži mrtvo dijete četrdeset sati pukla vodovodna cijev i istjerala porodice

CAR DAJE USTAV

Tek pokošenog sijena dah s poljana
Kroz sikamore blistaju se svijeće

KAMERNO OKO (6)

Udri Madison udri Madison govorio je mr. Linwood školski ravnatelj kad tko trči poljem i gura okruglu loptu nogometačem su to zvali u Hampsteadu a zatim je bilo vrijeme da ideš kući i da se ponosiš jer je mr. Linwood rekao udri Madison. Taylor reče evo je došao još jedan Amerikanac. Ima zube kao Teddy u novinama i prćav nos i odjeću divljega jahača i govori za koga ćeš ti glasati? — a jedan veli ne znam a

on se isprsio i veli ja mislim za koga su tvoji ljudi za Roosevelta ili za Parkera? — a jedan reče sudac Parker.

Drugomu je Amerikancu bila kosa vrlo crna i on ispružio pesnice i naprćio nos i rekao ja sam za Roosevelta hoćeš li da se biješ? Sav drhćući veli jedan ja sam za suca Parkera no Taylor veli tko ima dva pennyja za đumbirovo pivo? — i ovaj put nije bilo nikakve tučnjave.

KOLO NOVOSTI V.

biolog rastjeruje stjenice bjegunci vezuju i začepljuju usta CAR NIKOLA II DAJE PODANICIMA SLOBODU paraliza zaustavlja kirurgu nož rudar iz Death Valleya i sljepar oglašivač sa Santa-Fe-željeznice moraju umrijeti otpravljeni u Bridewell jer su ukrali sadrena anđela

Na dalekim Wabasha obalama

MAC

Sutradan ujutro, tek što je bilo svanulo, othramao Fainy iz teškoga pljuska u željezničku stanicu u Gaylordu. Tamo je u čekaonici gorjela velika trbušata peć. Prozorčić na prodaji karata bio je zatvoren. Nikoga nije bilo na dogledu. Fainy izuje najprije jednu prokvašenu cipelu i onda drugu, pa uzeo pržiti noge, dok mu se nisu osušile čarape. Na svakoj mu peti iskočio i provalio se mjehurić, a čarape se prilijepile uz

njih prljavom krastom. Obuje opet cipele i ispruži se na klupi. Zaspi odmah.

Neki čovjek u plavoj odjeći progovori njemu. On pokuša da digne glavu, ali je bio prejako sanljiv.

»Hej, bolje da te ne nađe stanični činovnik«, reče mu neki glas, koji je on bio čuo prije toga u snu. Fainy rasklopi oči i sjedne. »Haj, mislio sam da si ti redar«.

Pred njim je stajao plećat mlad čovjek u plavoj pamučnoj košulji i s plaštem. »Mislio sam, bolje je da te probudim, jer stanični je činovnik strašno žestok u ovom smetištu«.

»Hvala«. Fainy ispruži krake. Noge su mu bile tako otekle da gotovo i nije mogao stajati na njima. »Bogme ukočio sam se«.

»Slušaj, ako u svakog od nas ima po dvadeset i pet centa, znam ja brlog, gdje bi mogli dobiti sjajan zajutrak«.

»Ja imam poldrug dolara«, polagano će Fainy. Stajao je ruku turnutih u džepove, leđa okrenuo k toploj peći i pomno promatrao onomu drugomu mladiću široko lice s bikovskim vilicama i plave oči.

»Otkuda si ti?«

»Ja sam iz Dulutha... Ja sam manje više na skitnji. Otkuda si ti?«

»Ta želio bih da znam. Sinoć sam još bio u službi«.

»Otkazao si?«

»Pa ne bi li otišli na zajutrak?«

»Valja. Nisam juče jeo... Zovem se George Hall... Drugovi me zovu Ike. Nisam zapravo na skitnji, znaš. Želim da razgledam svijet«.

»Ja mislim da ću sad i morati razgledati svijet«, reče Fainy. »Ja se zovem McCreary. Iz Chija sam. No rodio sam se tamo dalje na istoku, u Middletownu, Connecticut«.

Kad su otvorili rešetasta vrata na željezničkoj kantini dalje na cesti, udari u njih zadah šunke, kave i praška protiv žohara. Plava ženska konjskih zubi, i hrapava glasa namjesti im dva mjesta.

»Gdje radite vi, momci? Ne sjećam se da sam vas vidjela dosad«.

»Ja sam radio tamo dolje u pilani«, odgovori Ike.

»Pilana je prestala raditi prije četrnaest dana, jer je direktor tanetom prosvirao glavu«.

»Pa zar ja to ne znam?«

»Bilo bi možda bolje, momci, da vi platite unaprijed«.

»Ja imam novaca«, reče Fainy, mašući joj ispred lica novčanicom od jednoga dolara.

»No, ako imate novaca, mislim da ćete u redu platiti«, odvrati konobarica i iskesi svoje duge žute zube u smiješak.

»Dabogme, breskvo i sladolede moj, mi ćemo platiti kao milijunari«, reći će Ike.

Natrpali se kavom i žganjcima i šunkom i jajima i krupnim teškim bijelim dvopekom od praška i na kraju zajutarka udarili u tolik smijeh radi Fainyjeva pripovijedanja o Dok Binghamovu življenju i ljubljenju, da ih je konobarica zapitala, nisu li pijani. Ike je nagovori da im donese svakomu još po čašu kave, ali da ne naplati extra. Onda on iskopa iz džepa na svom plaštu dvije zgnječene cigarete. »Hoćeš li, Mac, klin za mrtvački lijes?«

»Ne smijete ovdje pušiti«, primijeti konobarica. »Gospodarica ne trpi pušenje«.

»Dobro je, sjajnooka, mi ćemo odustati«.

»Kamo putujete vi?«

»Pa ja bih u Duluth. Tamo mi je svojta...« »Vi ste dakle iz Dulutha?« »Pa kakva je šala s Duluthom?« »Nije šala, nego nesreća«.

»Zar vi mislite da ćete se narugati meni?« »I ne vrijedi tratiti vrijeme, dragi«. Konobarica je kikotala, spremajući stol. Imala je krupne crvene ruke i debele nokte, koji su pobijeljeli od kuhinjskoga posla.

»Nemate li kakvih novina? Htio bih da što pročitam, dok čekam na vlak«.

»Donijet ću vam neke. Gospodarica dobiva »American« iz Chicaga«.

»Ih, tri nedjelje nisam vidio novina«.

»I ja volim čitati novine«, primijeti Mac. »Volim da znam, šta se događa u svijetu«.

»Sva sila — najviše laži... sve služi interesima«.

»Hearst je uz narod«.

»Ne vjerujem ja njemu ništa više nego i drugima«.

»Jesi li kada čitao »Appeal to Reason?«

»Slušaj, jesi li ti socijalist?«

»Dabogme, radio sam u štampariji mojega ujaka, sve dok ga velika novčina nije izbacila iz posla, jer je bio uz strajkaše«.

»Ih, to je divno... na evo... i mene su... Znaš, Mac, ovo je meni slavan dan... Ne sastajem se često s čovjekom, koji misli kao i ja«.

Iziđoše s cijelom gomilom novina i sjedoše pod velik ariš malo izvan grada. Zagrijalo sunce, no bijeli poprskani oblaci zaplovili nebom. Oni se izvalili na leđa, a glavama se naslonili na arišev korijen, kojemu je kora nalik na kajmana. Uza svu noćašnju kišu bile su ariševe četine pod njima tople i suhe. Pred njima se jednotračna željeznica pružila kroz guštare i po čistinama poharane šume, po kojima bokvica staje ponegdje promaljati svoje blijedozeleno šiljato lišće. Redom su prečitavali novine, stare nedjelju dana, i razgovarali.

»Ujak Tim veli da je nama predobro u Americi... mi ne znamo, šta je ugnjetavanje ili siromaštvo. On i drugi moji ujaci bili su Fenijci još tamo u Irskoj, prije nego što su došli u ovu zemlju. Zato su me i okrstili Fenianom... Tata,

mislim, nije volio to . . . on nije, mislim, bio velik junak«.

»Jesi li kada čitao socijalističkih knjiga?«

»Nisam . . . no volio bih«. »Nisam ni ja, no pročitao sam Bellamyjev »Osvrt«, i to me je stvorio socijalistom«. »Pripovijedaj mi to, baš sam ga bio počeo čitati, kad sam otišao od kuće«. »Pripovijeda o nekom momku, koji je zaspao i probudio se 2.000 godine, a sva se socijalna revolucija bila već zbila, i sve je socijalističko, i nema ni zatvora ni siromaštva, i nitko ne radi za sebe samoga, i nema nikakvog načina da itko postane bogataš«.

»Ih«.

»Trebalo bi samo da bude opće sloge . . . Do bijesa, kad bi ljudi samo smislili, kako bi to bilo lako«.

»Ja znam prilično štamparski posao i znam raditi na linotypu . . . Ta možda ću jednom i moći da što učinim«.

Mac ustade. Zabockalo ga po svem tijelu. Oblak je bio zakrio sunce, a po rijetkim se šumama uz željezničku prugu osulo po mladim brezama na suncu lišće zlatnozelenim maškom. Raspalila mu se krv. Stao raširenih nogu i gleda niz željezničku prugu. Iza zavoja u daljini javila se drezina s radničkom četom, mala gomilica, smeđa i tamnoplava. Promatrao je kako se primiče. Kao pjega leprša sprijeda na drezini zastava, pa sve raste, roni u istrgane sjene, i sve

je krupnija i jasnija svaki put, kad iz komada sjene iskoči na sunce.

»Znaš, Mac, bolje bi nam bilo da se sklonimo iz očiju, ako bi da se dočepamo toga teretnoga vlaka. Tu ima nekoliko — nemilih željezničkih detektiva«. »Dobro«. Uklone se sto lakata u mladu borovu i brezovu šikaru. Mac stane kraj panja, pokritoga zelenim lišajima. Odgurne nogom panj. Bio je truo. Probila ga noga i iz njega izbila mala prašina kao dim, a panj se rasuo u johovo grmlje za njim.

Ike je bio sjeo na neko deblo i čačkao brezovom grančicom zube.

»Je li, Mac, jesi li kada bio na obali?«

»Nisam«.

»Bi li volio?«

»Dabogme«.

»Hajde dakle da se ti i ja probijemo do Dulutha . . . Htio bih da ga obiđem i da se pozdravim sa staricom. Nisam je vidio tri mjeseca. Onda ćemo se najmiti za žetvu, a na jesen ćemo u Frisco ili u Seattle. Kažu da tamo imaju dobre besplatne večernje škole. Ja bih nešto da učim, znaš? Ja još ne znam ništa«.

»To je divno«.

»Jesi li se već kada uvukao u tovarni vlak ili se vozio kao tajni putnik, Mac?«

»No pa nisam baš sasvim«.

»Hajde samo za mnom i radi što i ja. Sve će ti valjati«.

Odonud s pruge začuli da zvižduče lokomotiva.

»To sad dolazi iza zavoja broj tri... Skočit ćemo u vlak, čim iziđe sa stanice. On će nas danas poslije podne dovesti u Mackinaw City«.

Kasno poslije podne potražili su ukočeni i prozebli sklonište u maloj suši u brodskom škveru u Machinaw Cityju. Sve se bilo skrilo u maglu s jezera, koja je vitlala i šibala kišom. Bili su za deset centa kupili paket cigareta, tako da im je preostalo samo još devedeset centa. Pretresali su, koliko bi smjeli potrošiti za večeru, a uto iziđe iz svoje poslovnice parobrodski agenat, mršav čovjek sa zelenim zaslonom nad očima i s kišnom kabanicom. »Tražite li vi, momci, posla?« zapita on. »Jer ovdje je baš čovjek iz Jezerskoga hotela i traži nekoliko »ronaca za biser«. Agencija mu, mislim, nije poslala dosta pomoćnika. Oni otvaraju sutra«. »Koliko plaća on?« zapita Ike. »Ne vjerujem da plaća mnogo, no hrana je prilično dobra«. »Šta misliš, Mac? Uštedjet ćemo vozarinu i onda ćemo se kao dva gizdelina prevesti brodom u Duluth«.

Tako su se te večeri prevezli parobrodom na otok Mackinac. Na otoku Mackinacu bilo je prilično slabo. Bilo je tamo mnogo slikovitih prizora s natpisima: »Đavolji kotao« ... »Glava šećera« ... »Zaljubljenički strmoglav«, i ženâ i djece srednjih poslovnih ljudi iz Detroita, Saginawa i Chicaga. Žena sura lica, koja je upravljala hotelom,

a bila poznata pod imenom »Direkcija«, držala ih je na radu od šest ujutro sve dok ne zapadne sunce. Nisu samo prali suđe, nego i pilili drva, trčkali po nalozima, čistili toalete, ribali podove, vukli prtljagu i još mnogo nemilih poslova. Konobarice su bile sve same stare djevojke, ili žene propalih farmera, koji su se propili. Jedini je još muškarac u poslu bio kuhar, hipohondar, polutan francusko-kanadski, koji je silom zahtijevao da ga zovu: gospodin šef. Naveče je sjedio u svojoj maloj brvnari, pio opijsku tinkturu s kamforom i gunđao o Bogu.

Kad su dobili prvu mjesečnu plaću, spakuju ono malo svoje imaštine u novinski papir i ušuljaju se na »Juniatu«, koja je plovila u Duluth. Vozarina im je progutala cio kapital, no bili su sretni, kad su stali na brodsku krmu i motrili kako nestaje u jezero omorikama i balzaminama pokriveni mackinački brežuljak.

Duluth; balvanske zgrade pored vode, brežuljci pokriti brvnarama i visoki tanki dimnjaci i zbrka grbavih žitnih elevatora i dim iz tvornica crne se na silnom zapadu sunčanom lososove boje. Ike je preko volje sišao s parobroda, radi neke pristale crnokose djevojke, s kojom je za sve to vrijeme kanio da progovori. »Do bijesa, ne bi ona ni marila za tebe, Ike, ona je odviše žustra za tebe«, govorio je Mac. »Starica će se svakako veseliti, kad nas bude vidjela«, reći će Ike, kad su žurno prelazili daskom. »Gotovo sam

se nadao da ću je vidjeti ovdje na pristaništu, premda joj nisam pisao da dolazim. Kladim se, momče, da će nas divno počastiti«.

»Gdje stanuje ona?«

»Nije daleko. Pokazat ću ti. Slušaj, nemoj ništa pitati za moga staroga, znaš, ne vrijedi on odviše. On je, mislim, u zatvoru. Starica se je svojski namučila, da othrani nas klipane... Ja imam dva brata u Buffalu... Ne slažem se s njima. Ona voli ručni rad i ukuhavanje, i peče kolače i takve stvari. Radila je u pekari, ali je sada muči prejaka krstobolja. Bila bi zaista vesela žena, da nije uvijek bila u takvoj strahovitoj sirotinji«.

Zakrenu nekom kaljavom ulicom uz brežuljak. Navrh brežuljka bila je mala pristala kuća, nalik na školu.

»Tu mi stanujemo... No čudim se, zašto nema svijetla«.

Uđu na vrata u plotu od proštaca. Na lijehi pred kućom cvali su karanfili. Mirisali su ih, ako ih gotovo i nisu vidjeli, takva je bila pomrčina. Ike zakuca.

»Do vraga, ne znam šta je to«. Zakuca opet. Onda zapali žigicu. Na vrata je bila pribijena cedulja »PRODAJE SE« i ime agenta za nekretnine. »Isukrste, to je smiješno, valjda se je preselila. Sada se sjećam, nisam od nje dobio lista već nekoliko mjeseci. Valjda nije bolesna... Zapitat ću u susjedstvu kod Buda Walkera«.

Mac sjedne na drvenu stepenicu i počeka. Kroz pukotinu na oblaku, koji se je od posljednjeg žara još vazda crvenio blijedim mutnim crvenilom, pade mu pogled u praznu pomrčinu, osutu zvjezdama. Miris karanfila škakljao mu po nosu. Bio je gladan.

Tih zvižduk Ikov krenuo ga. »Hodi«, izgovorio zlovoljno i pobrzao niz brežuljak, a glava mu upala među ramena.

»Hej, šta je?«

»Ništa. Starica je otišla u Buffalo, da živi kod sinova. Gadovi ušljivi nagovorili su je da sve rasproda, pa da oni spiskaju, mislim«.

»Isuse, to je vraški posao, Ike«.

Ike nije odgovarao. Koracali su, dok nisu došli do ugla neke ulice s rasvijetljenim dućanima i tramvajem. Iz neke se gostionice razlijegala melodija s mehaničkoga klavira. Ike se okrene i pljesne Maca po leđima. »Hajde, momče, da gutnemo... Do bijesa!«

Uz dugu je tezgu bio samo još jedan čovjek. Bio je prilično pijan, visok, postar čovjek u čizmama šumskoga radnika, na glavi mu kapa s uzvinutim stražnjim obodom, a uzvikuje nekim nečujnim glasom: »Dižite graju, momci«, i izmahuje se po zraku dugom prljavom rukom. Mac i Ike ispiju svaki po dva whiskeyja, tako jaka i opora da im je gotovo nestalo daha. Ike turi kusur od dolara u džep i reče:

»Do vraga, hajdemo odavde!« Na hladnom uzduhu na ulici počeli osjećati da su se napili. »Isusa mi, Mac, hajdemo još noćas odatle... Strahota ti je vratiti se u grad, gdje si bio djetetom... Sastajat ću se sa svim klipanima, koje sam poznavao, i s djevojkama, za kojima sam jurio... Čini mi se da ja zbilja svaku batinu hvatam za kaljavi kraj«.

U buffetu kod teretne stanice naručili svaki za petnaest centa kobasičicu i krumpira i kruha i maslaca i kave. Kad su još kupili nekoliko cigareta, imali su još oba zajedno osam dolara sedamdeset i pet centa. »Bogme bogati smo«, reći će Mac. »Kamo ćemo dakle?«

»Počekaj časak. Razmotrit ću po teretnoj stanici. Tu je radio jedan čovjek, kojega sam poznavao«.

Mac je besposlen stajao pod svjetiljkom na uglu, pušio cigaretu i čekao. Bilo je otoplilo, otkad je prestao vjetar. Iz bare odnekud iz teretne stanice čuje se žablje kreketanje. Gore na brežuljku svira harmonika. Sa stanice se čuje teški zvižduk teretne lokomotive, lupa teretnih vagona na skretnicama i pjevuckavo klepetanje kotača.

Za časak začuje Ikov fićuk s mračne ulice. Potrči onamo. »Čuj, Mac, valja nam se požuriti. Našao sam onoga čovjeka. Otvorit će nam zatvoreni vagon u teretnom vlaku, koji ide na zapad. Veli da ćemo se dovesti sve do obale, ako ostanemo u njem«.

»A šta ćemo do bijesa jesti, ako budemo zatvoreni u teretnom vagonu?«

»Lijepo ćemo jesti. Prepusti ti jelo meni«.

»No Ike...«

»Jezik za zube... Zar želiš da svi u tom strahovitom gradu doznaju, što mi kanimo da uradimo«.

Na prstima se odšuljali pomrčinom između dviju tračnica s teretnim vagonima. Onda Ike nađe otvorena vrata i šmugne unutra. Mac za njim, pa tiho zatvore za sobom pomična vrata.

»Sada nam preostaje još jedino da legnemo spavati«, šapne Ike, usnama se dodirujući Macova uha. »Veli onaj klipan da noćas nema nikakvih željezničkih detektiva u službi«.

Na kraju u vagonu nađoše malo sijena iz bagljice, koja se rasula. Sav je vagon mirisao na sijeno. »Zar to nije izvrsno?« šapne Ike.

»Divota, Ike«.

Vlak naskoro krene, a oni legnu uporedo na ono malo sijena da spavaju. Hladni noćni vjetar prodirao je kroz pukotine u podu. Spavali su na mahove. Vlak je polazio i zastajao, i polazio i gurao se natrag i na druge tračnice, i kotači treskali i klopotali u svojim zglavcima i gromotali na skretnicama. Prama jutru zapadoše u topao san, i tanki se sloj sijena na podnicama odjednom umekšao i otoplio. Ni jedan od njih nije imao sata, a nebo je bilo naoblačeno, tako da nisu znali, koje je doba, kad su se probudili. Ike

odmakne malko vrata i tako su razabrali da se vlak vozi prostranom dolinom, koju je do vrha preplavila poplava zelenih valova dozreloga žita. Ponegdje iskrsava u daljini kao otok šumska gomila. Na svakoj stanici stoji grbava slijepa grdosija elevatora. »Ta to će biti Red River, no ja se čudim, kamo se mi vozimo«, reći će Ike. »Valjala bi mi bogme čaša kave«, primijeti Mac. »Divno ćemo se u Seattlu napiti kave, ne bilo me, ako ne budemo, Mac«.

Legoše opet da spavaju, a kad su se probudili, bili su žedni i ukočeni. Vlak je bio stao. Ne čuje se nikakav zvuk. Oni leže na leđima ispruženi i slušaju. »Ta gdje smo mi do bijesa?« Potrajalo prilično vrijeme, a onda čuli škripu po trosci uz prugu, i netko okušava redom po vlaku zapore na vratima teretnih vagona. Ležali su na miru, da su čuli kako im obojici kuca srce. Koračaji se po trosci sve približuju i približuju. Pomična se vrata rastresnula širom i njihov se vagon napunio odjednom sunčanom svjetlošću. Ležali su na miru. Mac osjeti da ga u prsa lupka štap i trepćući očima sjedne. U uši mu zakrči škotski glas:

»Ja sam i mislio da ću naći nekoliko pullmanskih putnika ... No dakle, momci, predajte se, jer ćete inače otići k policiji«.

»Do bijesa«, izgovori Ike i ispuže.

»Ne pomaže vam psovati i kleti ... Ako imate nešto para, možete se odvesti do Winnipega i

tamo okušati sreću ... Ako nemate, onda ćete lijepo ni pet ni šest poraditi malo na željeznici«.

Kočničar je bio malen crnokos čovjek gadna spokojna držanja.

»Gdje smo mi, stari?« zapita Ike, nastojeći da govori kao Englez.

»Gretna ... Vi ste u dominionu Kanadi. Vi možete biti potegnuti na sud, i što ste na nezakonit način prešli granicu njena veličanstva, a i što ste skitnice«.

»Onda mislim da bi nam bolje bilo plaćati ... Da znate, mi smo plemićki sinovi i malo smo krenuli za pustim vragolijama, stari«.

»Ne psujte i ne izmotavajte se. Koliko imate?«

»Nekoliko dolara.«

»Brže amo!«

Ike izvada iz džepa jedan dolar, zatim još jedan; u drugom je dolaru bila savijena petica. Jednim zamahom strpa Škot sve tri novčanice u džep i zalupi pomična vrata. Čuli su ga kako je spolja zakačio kuku. Dugo su sjedjeli mirno u mraku. Naposljetku će reći Ike: »Hej, Mac, odrapi me po njuški. To je bila prokleta ludorija, što sam učinio ... Nisam to ni trebao držati u džepu ... nego iznutra u pasu. Sad ostadosmo s nekih sedamdeset centa. No sad smo svojski zapali ... On će po svoj prilici telegrafirati, neka nas odavde zgrabe u prvom velikom gradu.« »Imaju li oni na

željeznici i policiju na konjima?« zapita Mac muklim šaptom. »To ti ja ne znam bolje nego ti.«

Vlak krene opet, a Ike se prevali na lice i zlovoljan zaspi. Mac je za njim ležao na leđima, gledao sunčanu zraku, što je prodrla kroz pukotinu na vratima, i premišljao kako li je u kanadskom zatvoru.

Te noći, kad je vlak neko vrijeme prestojao u pištanju i klopotanju na nekoj velikoj teretnoj stanici, začuju oni kako se je otkačila kuka na vratima. Nakon časka se ojunači Ike da odmakne vrata, i oni iskoče na trosku, ukočeni i strašno gladni. Na drugoj je pruzi stajao još jedan teretni vlak, tako da su nad sobom vidjeli jedino sjajnu zvjezdanu stazu. Iziđu iz teretne stanice bez ikakve smetnje i upute se po gustim ulicama velikog razasutog grada.

»Winnipeg je, vjeruj mi, prilično pusto mjesto«, reći će Ike.

»Zacijelo je već prošla ponoć.«

Švrljali i švrljali i naposljetku naišli na malu kuharnicu, koju je držao Kinez i baš ju je zatvarao. Potroše četrdeset centa za malko pirjanjena mesa i krumpira i kave. Zapitaju Kineza, ne bi li im dopustio da spavaju na podu iza tezge, ali on ih izbaci i oni umorni kao psi pošvrljaju opet po winnipeškim širokim pustim ulicama. Bilo je prehladno da gdje sjednu, a nisu nalazili nikakvog mjesta, koje bi se činilo da bi im dalo sklonište za trideset i pet centa, pa su hodali i hodali, sve

dok nije nebo počelo blijedjeti i polako svitati sjeverno ljetno jutro. Kad se je razdanilo, vrate se Kinezu i potroše onih trideset i pet centa za zobenu kašu i kavu. Onda odu u poslovnicu željeznice »Canadian Pacific« i najme se za posao u gradnji kod Banffa. Ono nekoliko sati, što su morali pričekati do vlaka, proveli su u javnoj knjižnici. Mac pročita komadić Bellamyjeva »Osvrta«, a Ike jedan nastavak »Kad se spavač probudi« u »Strand Magazinu«. Kad su dakle ušli u vlak, zapodjeli razgovor s dvojicom suhih šumskih radnika crvena lica, koji su im sjedjeli sučelice. Jedan je od njih bez prestanka šutio i žvakao duhan, no drugi ispljunuo svoj čupak kroz prozor te će reći: »Okanite se, momci, takvih razgovora, ako znate što vam valja.« »Do bijesa, je li ovo slobodna zemlja? Zar čovjek ne smije slobodno govoriti?« »Smije, sve donde dok mu poglavice ne reknu, neka drži jezik za zubima.« »Do bijesa, ja ne bih da se kavžim,« reći će Ike. »I bolje je«, odgovori onaj i nije više govorio.

Radili su za C. P. R. cijelo ljeto, a prvoga se listopada našli u Vancouveru. Imali su nove kovčege i nova odijela. Ike je imao četrdeset i devet dolara i pedeset centa, a Mac osamdeset i tri dolara i petnaest centa u novoj novcatoj novčarci od svinjske kože. Mac je imao više, jer se nije kartao pokera. Za poldrug dolara uzeli sobu i kao prinčevi preležali u krevetu prvo slobodno dopod-

ne. Bili su opaljeni, otvrdli, a ruke im ožuljale. Poslije zadaha smradnih lula i neopranih nogu i stjenica u željezničkim barakama činila im se mala sobica u hotelu s čistim daščanim pregradama i čistim krevetima da je nalik na palaču.

Kad se je Mac sasvim razbudio, sjedne i maši se za svojim satom. Jedanaest sati. Sunčana je svjetlost na prozorskom rubu bila crvenkasta od dima šumskih požara uz obalu. On ustane i umije se hladnom vodom iz umivaonika. Pošeta se po sobi, brišući ručnikom lice i ruke. Godilo mu je pratiti obrise svoga vrata, i udubinu među lopaticama, i mišiće na rukama, dok se je otirao svježim hrapavim ručnikom.

»Je li, Ike, šta misliš da bismo učinili? Ja mislim, trebalo bi da se kao dva fina putnika odvezemo parobrodom u Seattle Wash. Volio bih se nastaniti i prihvatiti se štamparskoga posla, tu se može zaraditi lijepih novaca. Učit ću zimus, da sve puca. Šta misliš ti, Ike? Ja bih da se iskopam iz ove limunadne rupčage i da se vratim u božju zemlju. Šta misliš ti, Ike?«

Ike je stenjao i valjao se po krevetu.

»Ta za Boga, probudi se, Ike. Treba da razgledamo taj gradić, a onda put pod noge.«

Ike sjedne u kreveteu. »Ne bilo me, ako meni ne bi trebala žena.«

»Ja sam čuo da u Seattlu ima zgodnih drolja, zaista, Ike.«

Ike skoči iz kreveta i uzme se od glave do pete pljuskati hladnom vodom. Onda se baci u odijelo i stane gledati na prozor, iščešljavajući iz kose vodu.

»Kada polazi ta — lađa? Sanjao sam noćas dva puta koješta, jesi li i ti?«

Mac pocrveni. Zaklima glavom.

»Eh, treba da steknemo ženske. Takvi sni slabe čovjeka.«

»Ja ne bih da se razbolim.«

»Ta čovjek nije čovjek, dok tri puta ne nastrada.«

»No hajde, da razgledamo grad.«

»Pa zar te ja ne čekam već pol sata?«

Otrče niz stube i napolje na ulicu. Prošetali se po Vancouveru, njušili vinski zadah iz pilana uz vodu, lunjali ispod velikog drveća po parku. Zatim kupili u parobrodskoj poslovnici vozne karte, pa otišli u trgovinu kratke robe i nakupovali prugastih kravata, šarenih čarapa i po četiri dolara svilenih košulja. Držali su se za milijunare, kad su se penjali na parobrod za Victoriju i Seattle, sa svojim novim odijelima i novim kovčezima i svilenim košuljama. Švrljali su po palubi, pušili cigarete i gledali djevojke. »Ih, tu su dvije, koje se čine da su lagašne . . . Kladim se da su i drolje,« šapne Ike Macu u uho i komi ga laktom u rebra, kad su prolazili pored dviju djevojaka u proljetnim šeširima, koje su se šetale palubom na drugu stranu. »Hajde da ih kljucnemo.«

Popiju u baru nekoliko čaša piva i zatim se vrate na palubu. Djevojke su bile otišle. Mac i Ike se neveseli prošetaju malo palubom, i onda nađu djevojke na krmi, naslonjene na ogradu. Bila je oblačna noć, a mjesečina. More i tamni otoci, pokriti vazda zelenim šiljatim četinjačama, sjali se svijetli i tamni u ispjeganom srebrnastom sjaju. Obje su djevojke imale ukovrčene vlasi i tamne podočnjake pod očima. Mac pomisli da se čine prestare, no kako je Ike bio već zaplovio k njima, bilo je prekasno da govori išta. Djevojka, s kojom je govorio, zvala se Gladys. Volio bi onu drugu, koja se je zvala Olive, no Ike joj prišao prvi. Ostali su na palubi, šalili se i kikotali, sve dok ne rekoše djevojke da im je zima, onda odu u salon i sjednu na sofu, a Ike ode i kupi škatulju bonbona.

»Jele smo danas za objed crna luka,« reći će Olive. »Valjda vi to ne ćete zamjeriti. Kazala sam ti, Gladys, da ne bi smjele jesti luka, baš smo polazile na parobrod.«

»Daj mi poljubac i ja ću ti reći, zamjeravam li ili ne zamjeravam,« reče Ike.

»Nemojte, momče, tako drsko govoriti nama, ne na tom parobrodu.« otrese se Olive, a s obiju joj strana uz usta iskoče dvije surove crte.

»Moramo strašno paziti, što radimo na parobrodu,« razjasni Gladys. »Grozno su danas sumnjičavi, kad dvije djevojke putuju same. Zar to nije nevaljalština?«

»Zacijelo jest.« Ike se malko primakne na sjedištu.

»Okanite se toga . . . Kupite se i odmičite. Velim vam.« Olive ode i sjedne na suprotnu klupu. Ike za njom.

»Nekada je bila sloboda na tim parobrodima, no danas nije više,« govorila je Gladys Macu tihim intimnim glasom. »Vi ste, momci, radili u tvornicama konzerva?«

»Nismo, radili smo cijelo ljeto u C. P. R.«

»Zaradili ste zacijelo silnih novaca.« Dok je to govorila, vidio je Mac kako ona ispod oka gleda prijateljicu.

»No pa . . . nije baš silnih . . . Ja sam uštedio gotovo stotinu.«

»A sad putujete u Seattle.«

»Ja bih da se zaposlim kao linotypist.«

»Tamo mi živimo, u Seattlu. Olive i ja imamo zajednički stan . . . Hajdemo na palubu, ovdje je prevruće.«

Kad su prolazili pored Olive i Ika, nagne se Gladys i šapne nešto Olivi u uho. Onda se s raskešenim smijehom obrati k Macu. Paluba je bila prazna. Ona mu dopusti da je obuhvati oko struka. Prsti mu osjetili šipčice na nekom korzetu. On je stisne. »Ah, nemojte biti prosti, momče,« zacvili ona smiješnim glasićem. On se nasmije. Kad je potegnuo ruku, osjeti konture njenih grudi. U hodu mu se noga okrzavala o njenu nogu. Prvi je put bio u takvom bliskom dodiru s djevojkom.

Nokon časka reče ona da mora u krevet. »Kako bi bilo da i ja odem s vama?« Ona strese glavom. »Ne na tom parobrodu. Sastat ćemo se sutra, možda ćete nas vi i vaš drug posjetiti u našem stanu. Mi ćemo vam pokazati grad.« »Svakako,« odgovori Mac. Prošeta se po palubi, a srce mu kucalo žestoko. Osjećao je kako lupaju parobrodski strojevi, i bilo mu je kao i njima. Sastade se s Ikom.

»Moja je djevojka rekla da mora u krevet.« »I moja.« »Jesi li što dobio, Mac?« »Sutra ćemo otići da ih posjetimo. One imaju stan u Seattlu.« »Ja sam od moje dobio poljubac. Strašno je vatrena. Sve sam mislio da će me opipati.« »No, sutra će nam biti valjano.«

Sutrašnji je dan bio sunčan; kad su silazili s broda, luka se uz Seattle blistala, mirisala na sasječeno drvo, odjekivala od kolskog drndanja i od vike kočijaške. Oni odu u YMCA, da uzmu sobu. Nisu više bili nadničari i skitnice. Potražit će čista posla, živjeti pristojno i polaziti večernju školu. Obilazili su cio dan po gradu, a naveče se sastali s Olivom i Gladysom pred totemskim stupom na Pioneer Squaru.

Sve je proteklo brzo. Otišli u gostionicu, napili se vina i dobro se najeli, a zatim otišli u vrtnu pivnicu, gdje je svirala muzika, i pili opori whiskey. Kad su pošli k djevojkama u stan, ponijeli su četvrt galona whiskeya, i Mac zamalo što ga nije ispustio na stubama, a djevojke rekoše, neka za Boga miloga ne halabuče toliko, jer će navratiti policiju na nas, a stan je zaudarao na mošus i puder, i svuda je po stolicama bilo porazbacano žensko rublje, i djevojke najprije istisnule iz svakoga po petnaest dolara. Mac je sa svojom djevojkom bio u kupaonici, i nos mu se omazao ružem s usana, i oni se smijali te smijali, sve dok se on nije oprostačio i ona ga pljusnula po licu. Onda posjedali svi oko stola i još se malo napili, a Ike odigrao bosonog Salominu igru. Mac se smijao, bilo je to vrlo smiješno, ali je sjedio na podu, a kad je htio ustati, pao na usta, i odjednom istresao sve iz sebe u kadu u kupaonici, i Gladys ga klela i proklinjala. Obukla ga, samo nije mogla da mu nađe kravatu, i svi rekoše da je pijan pijancat, i izgurali ga napolje, a on pošao ulicom pjevajući: »kupite se i odmičite,« i zapitao redara, gdje je YMCA, a redar ga na redarskoj postaji gurnuo u ćeliju i zaključao.

Kad se je probudio, bila mu je glava kao velik raskoljen žrvanj. Košulja mu je bila pobljuvana, a hlače poderane. Pretraži sve džepove i nije mogao da nađe novčarku. Jedan redar otvori vrata na ćeliji i reče neka se nosi, i on iziđe na jarko sunce, koje mu je rezalo oči kao nož. Čovjek za pultom u YMCA pogleda ga čudno, kad je ušao, ali on se popeo u svoju sobu i pao na krevet, a nitko mu nije ništa govorio. Ike se još nije bio vratio. Zadrijema, no i u snu ga boljela glava. Kad se probudio, sjedio je Ike na krevetu.

Oči mu se sjale, a obrazi crvenili. Bio je još ponešto pijan. »Je li, Mac, jesu li te operušale? Ja ne mogu da nađem svoju novčarku, pa sam htio da se vratim, ali nisam mogao naći stan. Pobio bih bogme te proklete drolje . . . Pijan sam još kao zemlja. Znaš, onaj je klipan za pultom rekao da se nosimo. U YMCA ne smije biti pijanaca.« »No mi smo platili za nedjelju dana.« Vratit će nam nešto . . . No do bijesa, Mac . . . Ofuljani smo, no meni je divota . . . Slušaj, ja sam se svojski zabavio s tvojom ženkom, kad su tebe izbacili.«

»Do vraga, ja sam iznemogao kao pas.«

»Ja se bojim zaspati, da me ne bi uhvatila čama. Hajde da iziđemo, prijat će ti.«

Bila su tri sata popodne. Odu u malu kinesku gostionicu kraj vode i popiju kavu. Imali su dva dolara od založenih kovčega. Za svilene im košulje nije trgovac dao ništa, jer su prljave. Napolju je pljuštala kiša.

»Isuse, zašto do vraga nismo bili pametni i ostali trijezni? I jesmo mi, Ike, dva velika bukvana.«

»Lijepo smo se proveli . . . Kako si ti bio smiješan s ružem po svem licu tvojem.«

»Meni je vraški . . . Ja bih da učim i da radim za nešto; ti znaš što ja mislim, a ne da budem prokleti ljudoder, nego nešto drugo, ne ću

da radim i zatim pijančim, i opet da radim i zatim pijančim, kao oni prokleti lajavci na željeznici«.

»Do vraga, drugi put ćemo biti pametniji i ostavit ćemo novce gdje drugdje . . . Uh, i ja ću sada klonuti.«

»Da tu prokletu kuću uhvati vatra, ja ne bih imao snage da iziđem.«

Sjedjeli su u kineskom lokalu, dokle su god mogli, a onda izišli na kišu, da nađu sklonište za trideset centa, pa su tamo proveli noć i grizle ih stjenice. Ujutro uzmu obilaziti radi posla, Mac po štamparijskim radnjama, a Ike po parobrodskim agencijama. Sastali se naveče, ali nisu bili dobre sreće, te prespavali u parku, jer je bila lijepa noć. Naposljetku se obojica unajmila u šumski posao na Zmijskoj rijeci. Agencija ih otpravila u kolima punima Šveda i Finaca. Mac i Ike su bili jedini, koji su govorili engleski. Kad su stigli onamo, vide da je poslovođa tako krut, hrana tako loša, a brvnara tako nečista, da su za nekoliko dana umakli i opet krenuli u skitnju. Bilo je već hladno u Plavim brdima, pa bi bili skapali od gladi, da nisu znali isprositi hrane u kuharnicama šumskih radnika uz put. Stignu na željezničku prugu u Baker Cityju, te im pođe za rukom da se u teretnom vagonu probiju natrag u Portland. U Portlandu nisu našli posla, jer im je tako prljava bila odjeća, pa odmakljaju k jugu, prostranom i beskrajnom Oregonskom dolinom, punom voćarskih naselja; spavali su po stajama i prigodice

zarađivali hranu time što su sjekli drva ili radili koji sitniji posao u gospodastvu.

U Salemu razabra Ike da je uhvatio bolest, a Mac nije po cijele noći mogao spavati, jer ga je morio strah, nije li uhvatio i on. Uznastoje da u Salemu odu k doktoru. Bio je on debeo čovjek okrugla lica i sa srdačnim smijehom. Kad mu rekoše da nemaju novaca, reći će on da je dobro te mu mogu za tu konzultaciju uraditi nešto sitnog posla, no kad je čuo da je venerična bolest, istjera ih sa žestokom lekcijom o plaći za grijeh.

Vukli su se cestom, gladni i ranjavih nogu; Ike je bio u groznici i na muku mu bilo hodanje. Nitko od njih nije govorio ništa. Naposljetku prispiju na malu stanicu, na kojoj se utovarivalo voće i bila dva vodna spremišta, na glavnoj pruzi Južne Pacifičke željeznice. Tu će Ike reći da ne može dalje, pa moraju pričekati kakav teretni vlak. »Isuse Kriste, zatvor bi bio bolji nego ovo.«

»Kad ti u ovoj zemlji zapadneš u nevolju, onda i jesi zaista zapao u nevolju,« reći će Mac i oni se tko zna zašto nasmijali obojica.

U grmlju za stanicom nađu nekog starog skitnicu gdje u kutiji od konzerva kuha kavu. On im dade malo kave i kruha i kožuricu od slanine i oni ispripovijedaju svoje nevolje. On im reče da je namjerio na jug, da tamo prezimi, a za lijek valja čaj od trešnjevih koštica i peteljki. »No otkuda bih do vraga najamio trešnjevih koštica i peteljaka?« Samo se ne treba, reče, kinjiti, nije

ni to gore od nemile kijavice. Bio je on veseo starac, a lice mu toliko zablaćeno, kao da je na njemu smeđa kožna krinka. Namjerio je da se uznastoji povesti teretnim vlakom, koji se malo nakon zapada sunčanoga ustavlja tu, da nacrpe vode. Mac zaspi, a Ike i starac se razgovorili. Kad se je probudio, ono ga dozivao Ike, te svi polete za teretnim vlakom, koji je već bio krenuo. U mraku posrne Mac i padne ničice na podvale. Ugane nogu u koljenu i natrpa usta troskom, a kad se je digao na noge, vidio je jedino kako dva svijetla na kraju vlaka nestaju u novembarsku maglu.

To mu je bilo posljednje viđenje s Ikom Hallom.

Vrati se na željeznicu i odšepesa dalje, sve dok nije stigao do neke seljačke kuće. Pas zalaje i zgrabi ga za gležnje, ali on je bio toliko klonuo da i nije mario. Naposljetku iziđe na vrata krupna žena i dade mu malko dvopeka i jabukova pekmeza, i reče mu da može spavati u staji, ako joj preda sve svoje žigice. On odšepesa u staju i zavuče se u rpu suha sijena te zaspi.

Ujutro dođe u staju seljak, visok rumen čovjek, po imenu Thomas, gromka glasa, i ponudi mu da radi nekoliko dana za hranu i stan. Bili su mu prijazni, a imali su pristalu kćer, Monu, u koju se je malko zaljubio. Bila je punačka djevojka rumenih obraza, snažna kao momak i nije se ničega bojala. Boksala se i rvala se s njim; a

pogotovo kad se je malo ugojio i odmorio, nije skoro ni mogao da spava obnoć, koliko je mislio na nju. Ležao je na svom ležaju od sijena i sve se sjećao kako bi ga dodirnula golom rukom i okrznula se po njemu, kad mu je vraćala glavu raspršača za voćke, ili mu pomagala da baca na gomilu i pali skresane grane, i kako su joj jedre grudi, a dah joj po vratu njegovu blag bio kao kravlji dah, kad su se svako veče poslije večere nestašili i vragovali. No Thomasovi su drugačiju sudbinu smišljali svojoj kćeri te rekoše Macu da ga ne trebaju više. Otpravili ga ljubezno s mnogim dobrim savjetima, s nešto stare odjeće i s hladnim doručkom, umotanim u novinski papir, ali bez novaca. Kad je odlazio kolnom cestom, prašnom i isječenom kolosijecima, potrči Mona za njim i poljubi ga pred samim roditeljima. »Ja sam ti vjerna,« reče. »Zaradi mnogo novaca, vrati se i uzmi me.« »Bogme i hoću,« odgovori Mac i otputi se, sa suzama u očima i sav razdragan. Veselio se naročito, što nije uhvatio bolest od one djevojke u Seattlu.

KOLO NOVOSTI VI.

ROCKEFELLER JE TIP BUDUĆNOSTI Smrt Kosi U Chicagu Pariz Se Zgraža Naposljetku HARRIMAN SE POKAZUJE KAO ŽELJEZNIČKI GOROSTAS poznati sljepar ulovljen TEDDY MAŠE DEBELOM BATINOM prenatrpanci na podzemnoj željeznici ištu pomoć.

Plovili smo
Po zalivu na mjesečini
Glasove čuješ kako ječe
I zar ti se ne čini
Da vele: srce ukrade mi
Ne odlazi od mene
Baš kada pjevamo
ljuvene
stare
slatke
pjesme
Po zalivu na mjesečini

SVJETINA LINČUJE POSLIJE SLUŽBE BOŽJE

Kad je metal potekao iz talionice, vidio sam kako ljudi bježe na sigurno mjesto. S desne strane talionice vidio sam rpu od deset ljudi, kako svi bijesno bježe a odjeća im sva u plamenu. Čini se da su neki od njih ozlijeđeni, kad se je dogodila eksplozija te su se neki od njih spotakli i pali. Vreo metal preplavio za čas jadnike.

Dogodila se i druga eksplozija i ja pogledao prama talionici. Za čas pogledam opet na desnu stranu za onom desetoricom, ali ih nisam vidio te mislim da su svi izgorjeli na smrt. Moj je vlak bio baš tomu metalu na stazi, pa sam morao otkopčati vlak i javiti vlakovođi znak, neka potjera

HVALI MONOPOL KAO BLAGODAT SVIMA

industrijski protivnici rade za mir kod mrs. Potter Palmer

ljuvene
stare
slatke
pjesme
Plovili smo
po zalivu na mjesečini

KAMERNO OKO (7)

Klizali smo se po ribnjaku kod talionica Srebrnoga društva; čudan je buđav zadah zaudarao sa smetišta kraj ribnjaka, sapun od kitova ulja, rekao netko, upotrebljava se za čišćenje srebrnih noževa i žlica i viljušaka, da se sjaju za prodaju. Sjao se led, koji je prije bio crn led, a blistao se kao sječivo na pili, koji se bijelio tek gdje su ga ogrebli prvi klizači. Nisam mogao da se naučim klizati i vazda sam padao. Pazi na gadove, govorili su svi, češki i poljski dječaci meću kamenje u snježne grudve, pišu gadne riječi po zidovima, rade gadarije po uličicama, njihovi rade po tvornicama. Mi smo bili zgodni mladi američki momci junaci, vješti oružju, jelenski lovci, igrali smo hockey, scouti, i izrezivali smo na ledu osmice. Nisam mogao da se naučim klizati i vazda sam padao.

BILJNI ČAROBNJAK

Luther Burbank
rodio se u zidanici na farmi u Lancasteru, Mass.
obilazio jedne zime po šumama
propao kroz sjajnu snježnu koru
spotaknuo se u malu dolju u kojoj je bilo toplo vrelo
i naišao na zelenu travu i drač što buja
i kozlac iz kojeg izbija silna resa
vratio se kući i sjeo uz peć i čitao Darwina
borbu za opstanak porijeklo vrsta prirodno
odabiranje to nisu učili u crkvi

tako je Luther Burbank prestao vjerovati
otišao u Lunenburg
našao sjemenjaču u krumpirovoj biljci
posijao sjeme i naplatio mr. Darwinovo
prirodno
odabiranje
Spencera i Huxleya
Burbankovim krumpirom.

Mladići odlaze na Zapad;
Luther Burbank je otišao u Santu Rosu
pun svoga sna o zelenoj travi zimi o cvijeću
koje uvijek cvjeta o bobama koje uvijek rode
Luther Burbank
nosio je svoj apokaliptički san o zelenoj travi zimi
i o bobama bez sjemena i šljivama bez koštica
i ružama bez trnja i kupinama i kaktusima —
zime su bile studene u toj studenoj
zidanici seljačkoj u studenom Massachusettsu —
otišao u sunčanu Santu Rosu;
i bio je sunčan starac
gdje su ruže cvale cijele godine
vazda cvali vazda rodili
križanci.

Amerika je bila križanac
Amerika treba da se namiri prirodnim odabiranjem.
On je bio nevjernik vjerovao je u Darwina i u prirodno
odabiranje i u utjecaj moćnoga pokojnika
i u dobro čvrsto voće za otpremu
koje valja za konzerve.

Bio je jedan od velikih staraca sve dok crkve
i kongregacije nisu nanjušile
da je nevjernik i da vjeruje
u Darwina.
Luther Burbank nije nikada mislio o zlu
odabirao poboljšane križance za Ameriku
za tih sunčanih godina u Santi Rosi.
No sada je dirnuo u osinjak;
nije htio da se odrekne Darwina i prirodnog odabiranja
i oni ga uboli i umro je
zapanjen.
Pokopali su ga pod cedrovim drvetom.
Omiljena mu je bila fotografija
male djevojčice
koja stoji uz lijehu križanaca
dvostrukih krasuljaka Shasta koji uvijek cvatu
bez ikakve zle misli
a u pozadini joj Mount Shasta
koji je nekada bio vulkan
no danas vulkanâ
nema više.

KOLO NOVOSTI VII.

dijete rođeno u Minneapolisu dolazi ovamo u inkubatoru

Cheyenne Cheyenne
Skokac moj konjicu

veli Jim Hill udara na petrolejski trust s 939 optužaba VELIKI BENZINSKI VLAK ODLETIO U ZRAK žena i djeca nestali priznaje da je vidio bičevanje i sakaćenje ali nije vidio strašnih nasilja

ISTINA O SLOBODNOJ DRŽAVI KONGU

Nalaze Silnu Griješku na Dreadnaughtu Santos Dumont pripovijeda o suparniku ptice grabljivice žene glavna težnja urođenicima u Kongu neobičan nalog za polazak USA mornarice BIJELCI U KONGU GUBE MORALNI OSJEĆAJ žena zarobljena od bolničarâ Thaw se odrešito brani pred sudom RAD PRIJETI POLITICI posljednja predstava Salome u New Yorku uzaludno junaštvo materino

Tu ima mjesta za dvoje draga
A dok se vjenčamo
Na konjicu ćemo dvoje da dojahamo
Iz stare Cheyenne

Veli Ovo Je Vijek Kada Će Vladati Milijarde I Mozgovi penje se svaki dan na brijeg da mrtvaca pokrije snijegom Strauss se bori za Salomu ŽELJEZNIČKA SIGURNOST UZ BLOKSIGNAL

KAMERNO OKO (8)

Sjedio si na krevetu i odriješio cipele. Hej, Frenchie, doviknuo na vrata Tylor, ti se moraš tući s Kidom. Ne ću da se tučem s njim. Moraš se tući s njim, je li, drugovi, da se mora tući s njim? Freddie promoli lice kroz vrata i napravi veliki nos, moraš se tući s njim, sudac i svi drugovi s gornjega kata su tu, ako se ne budeš tukao, onda si djevojčica, a na meni je bila pidžama, i oni gurnuli Kida u sobu, i Kid udari Frenchieja, i Frenchie udari Kida, i ti si osjetio krv u ustima, i svi zaviknuli: udri, Kid, osim Gum-

mera, a on zaviknuo: razbij mu njušku, Jack, a Frenchie svalio Kida na krevet, i svi ga trgali, i svi gurali Frenchieja k vratima, a on gruhao desno i lijevo, i nije vidio tko ga udara, i svi se uzvikali da ga tuče Kid, a Tylor i Freddy ga uhvatili za ruke i rekli Kidu neka dođe i tuče njega, ali Kid nije htio i Kid je plakao.

Slatki bljutavi okus krvi, a onda zazvoni zvonce radi svijetla, i svi otrčali u svoje sobe, a ti legao u krevet, u glavi ti lupa, i plačeš, uto ušao Gummer na prstima i rekao ti da si ga istukao, Jack, to je sramota, Freddy je onda tukao tebe, no Hoppy otišao na prstima hodnikom i uhvatio Gummera, kad se je htio vratiti u svoju sobu, pa je dobio svoje.

MAC

O žetvenoj svečanosti probio se Mac u Sacramento i tamo našao posla, razbijao sanduke od letava u trgovini suhoga voća. Do nove je godine uštedio toliko da je kupio crno odijelo i na parobrodu se odvezao rijekom u San Francisco.

Bilo je po prilici osam sati naveče, kad je stigao onamo. S kovčegom u ruci krenuo s pristaništa uz Market Street. Ulice su bile pune svjetlosti. Mladići i lijepe djevojke u svijetlim šarenim haljinama brzaju na silnu vjetru, koji udara na mahove, vije haljine i rupce, zarumenjuje obraze, uzvitlava u zrak pijesak i papire.

Po ulicama su Kinezi, Talijani, Portugalci, Japanci. Svijet se gura u kazališta i u gostionice. Muzika izbija na vrata iz barova, iz gostionica miris prženih jela i maslaca, zadah vinskih bačava i piva. Mac poželi da se provede, ali je imao samo četiri dolara te otišao i uzeo sobu u YMCA i pojeo dolje u praznoj kavani malo razmekšane pastete i ispio kavu.

Kad se je popeo u golu spavaću sobu, kao da je u bolnici, otvori prozor, no pogled je bio samo u slijepo dvorište. Soba je zaudarala na neku čistaću tekućinu, a kad je legao u krevet, zaudarao je pokrivač na formaldehid. Bilo mu je prelagodno. Osjećao je kako mu krv ključa po svim žilama. Poželi da se razgovori s kim, da ode igrati, ili da gutne s kojim drugom, koga poznaje, ili da se gdje našali s djevojkom. Javi mu se zadah onoga ruža i mošusova pudra u sobi onih djevojaka u Seattlu. Ustane, sjedne na kraj veta i zamlatara nogama. Onda odluči da iziđe, ali najprije turi novce u kovčeg i zaključa ga. Sam samcat kao sablast šetao se gore dolje po ulicama, dok se nije premorio; koracao je brzo, nije gledao ni desno ni lijevo, okrzavao se o namazane djevojke na uglovima, o agente, koji su mu u ruku turali cedulje s adresama, o pijane ljude, koji su s njim zapodijevali svađu, o prosjake, koji kukaju za milostinjom. Onda se ogorčen i prozebao i umoran vrati u svoju sobu i svali se u krevet.

Sutradan iziđe i nađe posla u maloj štampariji, koju je vodio i bio joj vlasnik ćelav Talijan s velikim zaliscima i lepršavom crnom kravatom, po imenu Bonello. Bonello mu reče da je bio među Garibaldijevim crvenim košuljama; uzeo je Maca u službu, jer je mislio da će ga preobratiti. Cijelu je zimu Mac radio kod Bonella, jeo spaghette i pio crveno vino i večerom razgovarao s njim i s njegovim prijateljima, odlazio nedjeljom na piknike ili libertarske zborove. Subotom naveče odlazio je u bludišta s prijateljem, po imenu Millerom, s kojim se je sastao u YMCA. Miller je učio zubarstvo. Sprijateljio se Mac s djevojkom, koja se je zvala Maisie Spencer, a radila je u modnom odjelu u bazaru. Nedjeljom je nastojala da ga odvuče u crkvu. Bila je mirna djevojka krupnih plavih očiju, kojima je uzglédala k njemu i smješkala se ne vjerujući, kad bi joj govorio. Imala je sitne pravilne zube kao biser i lijepo se odijevala. Nakon nekoga mu vremena i nije više mnogo dodijavala s crkvom. Voljela je, kad je povede da sluša muziku u »Presidiju« ili da u Sutro-parku gleda spomenike.

Onoga jutra, kad se je dogodio potres, Macu je, čim ga je minula grozna strava, prva bila misao na Maisieju. Kad je došao u ulicu Mariposu, gdje su njeni stanovali, stajala je još kuća, no svi su bili podbrusili pete. Tek za tri dana, tri dana, dok je sukljao dim, pucale grede i praskao dinamit, a on za to vrijeme radio u vatrogasnoj

četi, nađe on nju na opskrbnom mjestu, na ulazu u Golden Gate Park. Spencerovi su živjeli u šatoru kod porušenih toplika.

Nije ga poznala, jer mu je bila opaljena kosa i obrve, a odjeća izderana i on čađav od glave do pete. Nije je još nikada bio poljubio, no sada je zagrlio pred svima i poljubio. Kad ju je ispustio, bilo joj je cijelo lice začađeno od njegova lica. Neki se ljudi na opskrbnom mjestu nasmijali i zapljeskali, ali starica odmah za njima, s kosom ščešljanom u naheri pompadour - čvor, tako da je virio repić, koja je imala na sebi dvije postavljene crvene svilene haljine, jednu na drugoj, reći će pakosno: »Odlazite sad i umijte lice!«

Iza toga su držali da su zaručeni, ali se nisu mogli uzeti, jer Bonellova je štamparija bila izgorjela zajedno s cijelim blokom kuća, među kojima se je nalazila, i Mac ostao bez posla. Maisie mu je puštala neka je ljubi i grli u mračnom ulazu, kad je doprati kući, a on odustao da pokušava dalje.

U jesen je našao posla kod »Bulletina«. Bio je to noćni posao, te gotovo i nije viđao Maisieju nego samo nedjeljom, ali su počeli razgovarati, kako će se poslije božića uzeti. Kad nije bio s njom, ponešto se jadio na Maisieju, gotovo vazda, no uz nju bi se sasvim razdragao. Davao joj da čita brošire, no ona se smijala i uzglédala k njemu krupnim, srdačnim, plavim očima i govorila da je to preduboko za nju. Voljela je pohađati

kazalište i jesti u gostionicama, gdje su uškrobljeni stolnjaci, a konobari u frakovima.

Nekako u to vrijeme ode on jedne večeri da posluša predavanje Uptona Sinclaira o chicaškim klaonicama. Do njega je bio mladić u prostom pamučnom odijelu. Bio je jastrebova nosa, sivih očiju, s dubokim borama ispod ličnih kostiju, a govorio sporo, otežući. Zvao se Fred Hoff. Poslije predavanja odu oni, popiju čašu piva i razgovore se. Fred Hoff je bio iz nove organizacije, tako zvanih svjetskih industrijskih radnika. Za druge čaše piva pročitao je Macu prvi program. Fred Hoff je baš bio stigao u grad kao pomoćni mašinist na teretnom parobrodu. Bio je sit brodske hrane i teškoga života na moru. Još mu je u džepu bila plaća, a odlučio da je ne spiska na vrat na nos. Čuo je da rudari strajkuju u Goldfieldu, te smisli da ode onamo i razmotri šta bi mogao uraditi. Natukne Macu da on provodi prilično udoban život, pomažući da se štampaju laži protiv radne klase. »Bože mili, vi ste baš onakav čovjek, kakav nama treba tamo. Mi bi da izdajemo list u Goldfieldu, Nevada«.

Te večeri ode Mac u poslovnicu, ispuni prijavu i vrati se u svoje svratište, a glava mu se vrtjela. Malo da se nisam prodao tim gadovima, reče sam sebi.

U nedjelju naumiše on i Maisie da se razglednom željeznicom odvezu na vrh gore Tamalpaisa. Mac je bio strašno sanljiv, kad ga je budilica potjerala iz kreveta. Morali su rano krenuti, jer naveče se je morao vratiti na posao. Kako je išao k pristaništu prevoznoga broda, gdje će se u devet sati sastati s njom, sve su mu još u glavi lupali štamparski strojevi, zaudarao mu kiseli zadah štamparske boje i papira, što se gnječi u stroju, a iznad svega zadah onoga hodnika u kući, gdje je bio s nekoliko drugova, zadah buđavih soba i vedrica sa spirinama, zadah ispod pazuha i s toaletnog stolića nakovrčane djevojke, s kojom je bio na vlažnom ljepljivom krevetu, i okus odstojaloga piva, što je ispio, i glas, koji mu je mehanički gukao: »Laku noć, dragi, dođi opet«.

Bože, ja sam svinja, reče sam sebi.

Bilo je vedro jutro, sve se boje na ulici sjale kao staklašca. Bože moj, dodijao mu bludni život. Samo da je Maisie junak, samo da je Maisie buntovnik, mogao bi s njom govoriti kao s prijateljem. I kako bi joj do bijesa rekao da odbacuje svoju službu?

Čekala ga je na pristaništu prevoznoga broda, prava dućanska djevojka u zgodnoj plavoj mornarskoj haljini i s okruglim šeširićem. Nisu imali vremena da govore, nego potrčali, da uhvate brod. Čim dođoše na brod, uznese ona lice, da bude poljubljena. Usne su joj bile hladne, a ruku u rukavici lako mu položila na ruku. U Sausalitu sjednu u električna kola, zatim prijeđu, i ona mu se vazda smješkala, dok su trčali da ugrabe dobra mjesta u izglednim kolima, i osjećali su se

kau da su sami samcati u bučnoj beskrajnosti zagasite gore i modroga neba i mora. Nisu još nikada ovako bili sretni i udruženi. Za cijeloga puta k vrhu trčala je pred njim. Kod opservatorija ih izdao dah. Naslonili se na zid, gdje ih ne vidi drugi svijet, i ona mu pustila neka joj izljubi cijelo lice, cijelo lice i vrat.

Prolijetali istrgani oblaci i izrezivali mrlje na njihovu vidiku prema zalivu i dolinama i zasjenjenim gorama. Kad iziđoše na morsku stranu, zauji kroza sve leden vjetar. Od mora se zatalasala uspjenjena maglena masa kao plima. Maisie ga zgrabi za ruku. »Ah, to me straši, Fainy«. Onda će joj on odjednom reći da je napustio službu. Ona uzgleda k njemu uplašena, dršćući na hladnom vjetru, sitna i nemoćna; suze joj potekle s obiju strana pored nosa. »Ta ja sam mislila da me ti ljubiš, Feniane... Zar misliš da mi je lako bilo čekati te cijelo ovo vrijeme, kad te želim i ljubim? Ah, mislila sam da me ti ljubiš«.

On je zagrli. Nije mogao ništa da rekne. Pođu k brdskoj željeznici.

»Ne ću da svi ti ljudi vide da sam plakala. Tako smo sretni bili pred tim. Hajde da siđemo pješice u Muir Woods«. »To je podaleko, Maisie«. »Ne marim, ja hoću«. »Ih, ti si junak, Maisie«. Pođu stazom, a magla im zbrisala sve.

Za nekoliko sati stanu, da se odmore. Skrenu sa staze i naiđu u gustoj cistovoj šikari na mali

travnik. Svud oko njih je bila magla, ali nad njima vedrina i kroz nju su osjećali sunčanu toplotu.

»Jaoh, nažuljala sam se«, reći će ona i nakrevelji se tako da se je on nasmijao. »Ne može sad biti strašno daleko«, reče on. »Zaista, Maisie«. Htio je da joj razloži strajk i zašto odlazi u Goldfield, ali nije mogao. Jedino ju je ljubio. Usta joj se priljubila uz njegove usne, a ruke joj ogrlile njega oko vrata.

»Ne će to zaista ništa promijeniti da se uzmemo, ne će zaista... Maisie, ja sam lud za tobom... Maisie, pusti mi... Moraš mi pustiti... Ta zaista ne znaš, kakva mi je to strahota, kad me ljubiš a ne puštaš mi nikada«...

On se digne i potegne suknju niz nju. Ležala je zaklopljenih očiju i blijeda lica; on se uplaši, nije li se onesvijestila. Klekne i tiho je poljubi u obraz. Ona se tek malo nasmiješi, potegne k sebi glavu njegovu i pročupa mu kosu. »Mužiću moj«, reče. Za časak ustanu i pođu borikom, i ne videći ništa, k stanici električnoga tramvaja. Kad su se prevoznim brodom vraćali kući, odluče da će se uzeti najdulje za nedjelju dana. Mac obeća da ne će otići u Nevadu.

Kad je sutradan ujutro ustao, osjećao se potišten. On se prodaje. Dok se je brijao u kupaonici, pogleda se u ogledalu i izgovori napol glasno: Ti kopilane, prodaješ se gadovima.

Vrati se u svoju sobu i napiše Maisieji list.

Draga Maisie,

Nemoj zaista ni jedan časak misliti da ja tebe vazda još ne ljubim silno, no ja sam obećao da ću u Goldfield, da družbi pomognem u vođenju lista, i moram to učiniti. Poslat ću ti svoju adresu, čim stignem onamo, pa ako me uistinu ustrebaš za što bilo, vratit ću se odmah, hoću zaista.

Sva sila poljubaca i ljubavi

Fainy

Ode u poslovnicu »Bulletina«, uzme plaću, spakuje svoju torbu i ode na stanicu da vidi, kada će uhvatiti vlak u Goldfield u Nevadi.

KAMERNO OKO (9)

Cio su dan nekako strašno smrdjele tvornice gnojiva a po noći je koliba bila puna moskita koji bi te mogli odnijeti no to je bio Crisfield na istočnoj obali. Da imamo gazolinski čamac mogli bi ih prevesti preko zaliva tu bismo mogli tovariti svoje rajčice i kukuruz i rane breskve i voziti ih u New York mjesto da nas gule baltimorski komisionari mogli bismo udesiti farmu za povrće za rane rasline navodnjavati gnojiti oploditi zemlju iscrpljenu od duhana u Northern Necku; da imamo gazolinski čamac mogli bismo na njemu voziti ostrige zimi gojiti kornjače za tržište.

No na sporednim tovarnim tračnicama razgovorio sam se s mladim momkom nije mogao biti stariji od mene spavao je u teretnom vagonu baš na suncu i u zadahu kukuruznih okomaka i u pari istrulih sleđeva iz tvornica gnojiva. Bila mu je kuštrava kosa natrunjena sijenom a kroz razdrljenu mu se košulju vidjelo tijelo opaljeno do struka ja mislim nije mnogo vrijedio ali je dotumarao iz Minnesote putovao je na jug a kad sam mu spomenuo Chesapeake zaliv reče ja mislim predaleko je da preplivam najmit ću se za posao na čamcu za sleđeve.

BIG BILL

Big Bill Heywood
rodio se 69 godine u svratištu u Salt Lake City.
Odgojen je u Utahu, školovao se u Ophiru, rudarskom naselju, uz pucnjavu, subotom naveče faro, whiskey proliven po pokerskim stolovima s nagomilanim novim srebrnim dolarima.
Kad mu je bilo jedanaest godina, iznajmila ga mati u posao k farmeru, pobjegao je, jer ga je farmer šibao bičem. To mu je bio prvi strajk.
Izgubio je jedno oko, kad je od hrastove grane djeljao praćku.
Radio je u dućanima, držao prodaju voća, vodio na mjesta u Salt Lake kazalištu, bio trčkalo, momak u hotelu Continentalu.
Kad mu je bilo petnaest,
otišao u rudnike u Humboldt County, Nevada,
oprema mu je bila gamaše, jaka, plava košulja, rudarske čizme, dva biljca, šahovske figure,

boksačke rukavice i velik pudding s grožđicama, što mu je priredila mati.

Kad se je oženio, nastanio se u Fort Mc-Dermittu, koji je za starih vremena bio sagrađen protiv Indijanaca, a danas je napušten, jer nema više granice;

tu mu je žena rodila prvo dijete bez doktora i bez primalje. Bill je odrezao pupak, Bill zakopao posteljicu;

dijete je poživjelo. Bill je zarađivao novaca kako je mogao, premjeravao zemlju, kosio sijeno u Paradise Valleyu, izjahavao ždrepčiće, prolazio na konjima daleki prostrani kraj.

Jedne se noći dogodila u Thompson's Millu čudna zgoda, bio je on jedan od petorice, koji su se slučajno sastali i prenoćili u napuštenom ranchu. Svaki je od njih bio izgubio po jedno oko, bili su jedini jednooki ljudi u tom kraju.

Propala im kuća, sve se rasulo, žena mu bolovala, morao je da hrani djecu. Otišao u Silver City da radi kao rudar.

U Silver Cityju, Idaho, pridružio se W. F. M. — zapadnoj rudarskoj federaciji, i tu je vršio svoju prvu društvenu službu; bio je delegat silver-cityskih rudara na kongresu zapadne rudarske federacije u Salt Lake Cityju godine 98.

Otada je bio organizator, govornik, opominjač, potrebe svih rudara bile su njegove potrebe; borio se u Coeur d'Alenesu, Telluridu, Cripple Creeku,

pisao je i govorio po Idahu, Utahu, Nevadi, Montani, Coloradu rudarima, koji su se borili za osam sati rada, za bolji život.

U siječnju 1905. sazvana je u Chicago konferencija, koja se je sastala u istoj dvorani na

Lake Streetu, gdje su prije dvadeset godina obdržavali svoje skupštine anarhisti.

William D. Heywood bio je stalni predsjednik. A ta je konferencija sastavila manifest, kojim je osnovan I. W. W. (Industrial Workers of the World).

(Parna je bušilica rastjerala tisuće rudara s posla; parna je bušilica natjerala u strah sve rudare na Zapadu).

W. F. M. postajala je konzervativna. Heywood je radio s I. W. W. da u ljuski staroga društva izgradi novo društvo, borio se 1908. za predsjedničkih izbora za Debsa na zasebnoj listini. Učestvovao je u svim velikim strajkovima na Istoku, u Lawrenceu, Pattersonu, u strajku radnika u minnesotskim željezarama.

Otišli su s američkom vojskom preko mora, da spasavaju Morganove zajmove, da spasavaju Wilsonovu demokraciju, stajali su na Napoleonovu grobu i sanjali o imperiju, pili u Ritz-baru champagne-cocktail, spavali na Montmartru s ruskim groficama i sanjali o imperiju, po cijeloj zemlji, na položajima američke legije i na doručkovima poslovnih ljudi vrijedilo je zlata da pušta glas američki orao;

linčovali su pacifiste i germanofile i kolebljivce.

Bill Heywood je suđen sa sto i jednim u Chicagu, gdje je sudac Landis, basebalski car,

bez ikakvih formalnosti, kao trgovački sud, izbacivao svoje osude na dvadeset godina i globe na trideset tisuća dolara.

Pošto je odsjedio dvije godine u Leavenworthu, bude Big Bill pušten uz jamčevinu (čovjek od pedeset godina, trom, skrhan čovjek),

rat je bio prošao, no u ogledalskoj dvorani u Versaillesu bili su se naučili imperijalizmu;

sudovi su odbili novo suđenje.

Bilo je do Heywooda, ili da metne na kocku svoju jamčevinu, ili da se na dvadeset godina vrati u zatvor.

Bolovao je od šećerne bolesti, proveo krut život, tamnica mu skrhala zdravlje. Proživio je još nekoliko godina. Umro, a veliko mu slomljeno tijelo spalili i pepeo sahranili.

KAMERNO OKO (10)

Stari bi me major obično poveo na Kapitol kad su zasjedali senat i skupština. Služio je nekad kao komisar u konfederatskoj vojsci i bio vrlo lijepih manira. Sluge se klanjali staromu majoru osim dvojice mladih momčića malih dječeka a oni nisu bili mnogo stariji od tvojega brata koji je nekad bio momak u senatu i prigodice bi ga koji zastupnik ili senator pogledao stisnutim očima ... možda je to tko ... i poklonio mu se ili se srdačno porukovao s njim ili mahnuo mu rukom.

Stari se major vrlo lijepo odijevao nosio crni žaket i kotlete pa smo se jako polagano šetali po slaboj sunčanoj svjetlosti u botaničkom vrtu i razmatrali male natpise na drveću i grmlju i gledali debele crvendaće i čvorkove kako skakuću po travi i penjali smo se uz stube i kroz mutnu svjetlost u rotundi s mrtvim kipovima različitih veličina i senatsku dvoranu zagasito crvenu i odborsku sobu i skupštinsku dvoranu zagasito zelenu i odborske sobe i vrhovni sud zaboravio sam kakve su boje bili vrhovni sud i odborske sobe,

i šaputanje za vratima galerije za publiku i mrtvi uzduh i jedan glas koji krešti pod staklenim krovom i pultovi koji lupkaju i dugi hodnici puni mrtvoga uzduha i nama se umarale noge i mislio sam na čvorkove na travi i na duge ulice pune mrtvoga uzduha i noge mi se umorile i zaboljelo me među očima i starci se klanjaju brzih stisnutih očiju.

Možda je on bio netko ... i velika stisnuta neprijazna usta i prašni crni pust i zadah garderobnih ormara i mrtvi uzduh i volio bih znati o čemu je mislio stari major i o čemu sam mislio ja možda o onoj velikoj slici u umjetničkoj galeriji Corcoran punoj stupova i stuba i zavjerenika i Cezar u grimizu pao ničice nazvana Cezar mrtav.

MAC

Tek što je Mac sišao u Goldfieldu iz vlaka, pristupi mu mršav čovjek u košulji i hlačama khaki-boje, s platnenim vojnim gamašama. »Ne biste li mi, brate, rekli, kakvog posla imate u ovom gradu?« »Ja putujem s knjigama«. »S kakvim knjigama?« »Sa školskim knjigama i nalik, za Tražača Istine Inc. u Chicagu«. Mac je to otklepetao vrlo brzo, i kao da se dojmilo onoga čovjeka. »Mislim, sasvim je u redu«, reče onaj.

»Idete li k Orlu?« Mac zaklima glavom. »Plug će vas povesti, onaj čovjek s kolima... Znate, mi očekujemo te proklete agitatore, te besposličare«.

Pred hotelom k Zlatnomu Orlu stajala su na straži dva vojnika, mrkogleđe rutava nosa, s kapama nabijenim na oči. Kad je Mac ušao, svi se u gostionici okrenuli i pogledali ga. On pozdravi »Dobro veče, gospodo«, što je god mogao otresitije te pristupi gospodaru i zaište sobu. A svejednako je smišljao, koga bi do vraga smio zapitati, gdje je poslovnica »Nevadskoga Radnika«. »Mislim, moći ću vam dati krevet. Putnik?« »Jesam«, odgovori Mac, »s knjigama«. Tamo na kraju stoji uz tezgu krupan čovjek s moržovskim zaliscima i govori brzo pijanim plačljivim glasom: »Da su samo meni pustili na volju, bio bih ja kopilane brzo izvitlao iz grada. Premnogo se prokletih advokata umiješalo u to. Istjerati treba kujine sinove. Ako se brane, poubijati, to ja kažem guverneru, no svi ti pasji sinovi i advokati svejednako nadvikuju sve s uhidbenim nalozima i habeas corpus i dugovjetnim brbljarijama. U neku moju stranu habeas corpus«. »Pravo, Joe, velite njima«, reći će gostioničar mireći ga. Mac kupi cigaru i otumara napolje. Kad su se za njim zatvorila vrata, još se derao onaj krupni čovjek: »Rekao sam, u neku moju stranu habeas corpus«.

Bilo se gotovo već smračilo. Leden je vjetar duhao po trošnim ulicama sa šindrom. Noge mu

se spoticale po kalu dubokih kolotečina, i on obišao nekoliko blokova kuća, uzgledajući k mračnim prozorima. Obišao cio grad, a nigdje ni traga novinskoj poslovnici. Kad je po treći put prolazio pored iste kineske krčme, uspori korake i neodlučan zastade na pragu. Na kraju ulice visi nad gradom nazubljen čunak brijega. Preko puta neki mladić zaogrnuo i glavu i uši ovratnikom svoga mackinawa, pa kunja pred mračnim prozorom željezarske trgovine. Mac rasudi da je to na oko valjan čovo i prijeđe da govori s njim.

»Je li, momče, gdje je poslovnica »Nevadskoga Radnika?« »Koga bi vraga vi da znate to?« Mac i onaj se zgledali. »Ja bih da se sastanem s Fredom Hoffom... Došao sam iz San Frana da pomognem u štampanju«. »Imate li kartu?« Mac izvadi svoju člansku kartu I. W. W. »Imam i sindikatsku kartu, ako želite da je vidite«.

»Do vraga, ne želim... Mislim, u redu je sve«.

Na kraju prolaza bila je mala kućica, nalik na škatulju za cipele, s rasvijetljenim prozorima. Mladići u rudarskoj odjeći ili s plaštevima zgrnuli se nakraj uličice i posjedali u tri reda na klimavim stepenicama. »Kakva je to kladionica?« zapita Mac. »To je »Nevadski Radnik«... Ja sam Ben Evans, ja ću vas predstaviti društvu... Ovo je, momci, drug radnik McCreary... došao je iz Frisca da slaže novine«. »Dajte, Mac«, reći će neki čovjek od šest stopa, koji je naličio na

švedskog šumskog radnika, i potegne Macu ruku, da su mu pucale kosti.

Fred Hoff je sa zelenim zaslonom nad očima sjedio za pisaćim stolom, na kojem su bili nagomilani slogovi. On ustane i porukuje se. »Baš u pravi čas dolazite, momče. Ima tu vraškoga posla. Strpali su nam slagara u buvaru, a treba da izdamo taj list«. Mac svuče kaput i okrene se da pogleda presu. Nadvije se nad slagaći pult, a uto se vrati Fred Hoff i mahne mu da dođe u kut.

»Znate, Mac, ja bih da razjasnim ovdašnje stanje... Nekako smiješne prilike... W. F. M. nazubna je nama . . . Vraška je borba. Sveti je bio onomad ovdje, a onaj kopilan Mullany prostrijelio mu obje ruke i sada je on u bolnici... Kipte oni od bijesa, što mi utuvljujemo ideje o solidarnosti, znate? Pridobili smo gostioničke radnike, a i nekoliko rudarskih namještenika. Sada sinulo A. F. o. L. te su dobavili krutog organizatora strajkolomca, koji se u Montezumu Clubu provodi s rudničkim vlasnicima«.

»Hej, Fred, ded malo po malo«, reče mu Mac.

»Onda je onomad bila mala pucnjava pred gostionicom tamo i pogodili vlasnika te straćare, pa sada je za to pozatvarano nekoliko momaka«. »Svašta govorite vi«. »A Big Bill Heywood će doći na nedjelju da govori... Takav je od prilike položaj, Mac. Moram da slupam članak... Vi ste naš majstor slagar i mi ćemo vam plaćati se-

damnaest i pedeset, koliko i mi dobivamo. Jeste li kada pisali što?«

»Nisam«.

»Danas su takva vremena da čovjek žali, što nije više učio u školi. Boga mi, da mi je samo pristojno pisati!«

»Ako bude prilike, prihvatit ću se da napišem članak«.

»Big Bill će nam napisati što. On piše fino«.

Straga za presom namjeste Macu ležaj. Tek za nedjelju dana uluči on priliku da ode k »Orlu« po svoj kovčeg. Nad poslovnicom i presama bila je duga tavanica i peć, gdje je spavala većina mladića. Oni, koji su imali pokrivače, umotavali se u njih, oni, koji nisu imali, prevlačili kapute preko glave, a koji nisu imali kaputa, spavali su kako su znali. Nakraj sobe bio je dugačak trak papira, na kojem je netko ocrnjenim pismenima otisnuo program. Na obijeljenom zidu u poslovnici narisao netko karikaturu, kako radnik, s potpisom I. W. W. caka nogom u tur debela čovjeka.

Jedne večeri u mjesecu studenom govorio je Big Bill Heywood u rudarskom sindikatu. Mac i Fred Hoff otiđoše da o govoru izvijeste za novine. Grad se činio zapušten kao stara smećara u prostranoj dolini, punoj vjetra što uji i snježne vijavice. Dvorana je bila vruća i zaparena od isparivanja krupnih tjelesa i duhana rezanca i debele rudarske odjeće, iz koje zaudara oštar zadah lampi uljanica i pougljenih drva i prljavih tava i ljutog

whiskeya. U početku skupštine obilazili su ljudi nemirno, strugali nogama i pljuvali. I Macu je bilo nelagodno. U džepu mu je bio Maisiejin list. Znao ga je napamet:

Premili Fainy,

Sve se dogodilo baš onako kako sam se ja i bojala. Ti znaš šta ja mislim, premili mužiću. Dva su mjeseca već, i ja se silno bojim, i nema nikoga, komu bih mogla reći. Dragi moj, ti se moraš odmah vratiti. Umrijet ću, ako se ne vratiš. Umrijet ću zaista, i tako sam osamljena, kad nema tebe, i strah me je da tko ne opazi. I onako ćemo morati otići kuda, kad se uzmemo, i ne smijemo se vraćati, dok ne proteče dosta vremena. Kad bih znala da bih tamo mogla dobiti posla, došla bih k tebi u Goldfield. Bilo bi, mislim, lijepo, da mi odemo u San Diego. Imam tamo prijateljâ, pa kažu da je divota i tamo bi mogli govoriti svijetu da smo se već odavno uzeli. Molim te, dođi, preslatki mužiću. Tako sam osamljena, kad nema tebe, i strahota mi je da sve to trpim sama. Križići su poljupci. Ljubi te tvoja žena

Maisie.
xxxxxxxxxx xxxxx

Big Bill je govorio o solidarnosti i kako treba da se zbiju redovi, a Mac bi bio volio znati, što bi uradio Big Bill, kad bi imao ovako uzbunjenu djevojku.

Mac zaboravio na Maisieju. Kad je Big Bill završio govor, bio je Mac u mislima daleko izmakao ispred govora, tako da je i zaboravio, što je on rekao, ali se sav raspalio i klicao kao bjesomučnik. On i Fred Hoff su klicali, a zdepasti Čeh rudar, koji je nemilo zaudarao do njega, pljeskao, i jednooki Poljak na drugoj strani pljeskao, pljeskala i gomila Talijana, pljeskao i mali Japanac, konobar u Montezuma Clubu, pljeskao i stočar od šest stopa, koji je bio došao, jer se je nadao da će vidjeti tučnjavu. »Taj je gad zaista govornik«, ponavljao je svejednako. »Velim vam, Utah je država, gdje ima ljudi ljudeskara. Ja sam iz Ogdena«.

Poslije skupštine ode Big Bill u poslovnicu, pa se šalio sa svima, te sjeo i napisao odmah članak za list. Izvadio bocu i svatko dobio gutljaj, osim Freda Hoffa, koji nije volio Big Billovo pijenje, i nikakvo pijenje, i svi polijegali, umorni, zažareni i vedri, a novi broj bio već u štampi.

Sutradan ujutro, kad se je probudio Mac, pomisli odjednom na Maisieju i ponovo pročita njen list, i suze mu udare na oči, kako je sjedio na kraju ležaja, dok još nitko drugi nije bio ustao. Turi glavu u kabao ledene vode iz pumpe, koja se je bila tako smrzla da je morao saliti na nju pun kotao vrele vode s peći, da se otopi, ali nije mogao stjerati s čela ono bolno kruto osjećanje. Kad je otišao s Fredom Hoffom u kinesku

krčmu na zajutrak, potrudi se da mu iskaže, kako se mora vratiti u San Francisco, da se oženi.

»Mac, vi to ne možete učiniti, vi nama trebate ovdje«. »No ja ću se vratiti, uistinu ću se vratiti, Fred«. »Čovjeku je prva dužnost prama radnomu narodu«, reče Fred Hoff.

»Čim se rodi dijete i ona mogne opet na posao, vratit ću se ja. No vi znate, Fred, kako je. Od sedamnaest i pedeset na nedjelju ne mogu ja plaćati bolničke troškove«.

»Trebali ste biti oprezniji«.

»Ta ja sam, Fred, čovjek od mesa i krvi kao i svaki drugi. Zar bi vi za Boga htjeli da mi budemo limeni sveci?«

Fred Hoff je bio sav problijedio. Sisajući usne među zubima ustane od stola i ode iz gostionice. Mac je sjedio još dugo, strahovito sumoran. Onda se vrati u poslovnicu »Radnika«. Fred je bio za stolom i pisao marljivo. »Slušajte, Fred«, reći će Mac, »ja ću ostati još mjesec dana. Odmah ću pisati Maisieji«. »Znao sam da ćete ostati, Mac, vi niste bježičovjek«. »No vi, za Boga, zahtijevate od čovjeka odviše«. »Odviše je kudikamo premalo«, odgovori Fred Hoff. Mac potjera papir kroz presu.

Nekoliko daljih nedjelja, kad su dolazili Maisiejini listovi, Mac ih nije ni čitao, nego ih turao u džep Pisao joj i mirio je, koliko je mogao, da će doći, čim ljudi budu imali koga da ga odmijeni.

Zatim na badnjak pročitao sve Maisiejine listove. Svi su bili jednaki i naveli ga na plač. Nije želio da se oženi, no vraški je život bio tu cijele zime u Nevadi bez djevojke, a on se zasitio bludničenja. Nije htio da ga gledaju mladići kako se mršti, pa ode da se napije u krčmi, u koju su dolazili gostionički radnici. Iz krčme je izbijala kao para silna rika pijanoga pjevanja. Na ulazu se sastade s Benom Evansom. »Hej, Ben, kuda ćeš?« »Idem da gutnem, kako reče drug«. »Pa i ja ću«. »A šta je?« »Vraški sam utučen«. Ben Evans se nasmije. »Isuse, i ja sam ... a badnjak je, je li?

Popili po tri čaše, no u krčmi se zgrnuo svijet i nije im bilo kao da svetkuju; ponijeli dakle u Ben Evansovu sobu bocu od pol litre, jer to je bilo sve što su smogli. Ben Evans je bio crnomanjast zbijen mladić crnih crncatih očiju i kose, rodom iz Louisvilla, Kentucky. Bio je valjano školovan i automobilski mehaničar. Soba je bila ledena. Sjedjeli su na krevetu, svak umotan u svoj pokrivač.

Pa zar se ovako slavi božić?« reći će Mac. »Sveti Isuse, sva sreća, što nas nije uhvatio Fred Hoff«, kikotao Mac. »Fred je vraški dobar čovo, čestit kao dan božji, no kraj njega ne može čovjek da živi«. »Ja mislim, kad bi i mi drugi bili kao Fred, brže bismo postigli nešto«. Bi, ali... Znaš, Mac, meni je vraški dodijao sav taj posao, ta pucnjava i ti drugovi iz W. F. M. što odlaze

u Montezuma Club i mešetare s onim prokletim delegatom iz Washingtona«. »Pa nitko od radničkoga svijeta nije učinio to«. »Nije, ali nas je premalo...« »Trebalo bi da još gutneš, Ben«. »Baš je tako kao i s tom prokletom politrom, kako reče drug; da imamo dosta, mi bi se napili, ali nemamo. Da imamo dosta takvih momaka kao što je Fred Hoff, ali ih nemamo«.

Otpili obojica iz boce, a onda će reći Mac: »Je li, Ben, jesi li ti kada zabređao koju djevojku? djevojku, koju vraški voliš?«

»Dabogme, stotine njih«.

»Nije li te to mučilo?«

»Za Boga miloga, Mac, da djevojka nije bludnica, zar bi te i pustila?«

»No ja ne sudim tako, Ben . . . Ta do bijesa, ne znam, što bih uradio... Kako bih, dobra je duša . . .«

»Ne vjerujem ja ni jednoj od njih . . . Znam jednoga momka, uzeo takvu djevojku, ljubakala s njim pa se uzvikala i ustvrdila da ju je prignječio. Uzeo ju je zbilja, a ona se pokazala prokletom bludnicom, i on ugrabio od nje sifilis . . . To ti ja velim, momče... Ljubiti ih i ostavljati ih, to jedino priliči ljudima kao što smo mi.«

Ispili politru. Mac se vrati u poslovnicu »Radnika« i legne da spava, a whiskey ga palio u želucu. Sanjao je da se na ljetnom danu šeta s djevojkom po polju. Whiskey ga žeže i sladi u ustima, u ušima kao da mu zuje pčele. Nije znao pravo,

je li ta djevojka Maisie ili tek koja prokleta bludnica, no osjećao je toplotu i nježnost, a ona mu govorila sitnim žarkim i slatkim glasom: obljubi me, momče, a kad se je nadvio na nju, vidio joj kroz tanki gaz tijelo, a ona mu svejednako pišti žarkim slatkim i zujavim glasom: obljubi me, momče.

»Hej, Mac, zar se vi i ne kanite probuditi?« Pred njim je stajao Fred Hoff, tarući ručnikom lice i vrat. »Ja bih da dam počistiti sobu, dok još nije došlo društvo.« Mac sjedne na ležaju. »A šta je?« Nije mu baš bilo zlo, ali je bio utučen, to je vidio odmah.

»Slušajte, vi ste se noćas zacijelo olokali.«

»Vraga sam bio . . . Samo sam ispio nekoliko čašica...«

»Čuo sam vas kako ste teturali u krevet kao kakav prokleti pijanac.«

»Slušajte, Fred, vi niste ničija dadilja. Ja se mogu i sam brinuti za sebe.«

»Vama, momci, i treba dadilja . . . Ne možete ni da pričekate, dok ne pobijedimo u strajku, pa da započnete lokati i bludničiti«. Mac je sjedio na kraju kreveta i vezivao cipele. »Pa zar vi, za Boga miloga, mislite da svi mi ovdje ljenčarimo . . . za zdravlje naše?« »Ja i ne znam radi kojega vraga ljenčarite vi većinom«, odgovori Fred Hoff, zalupi vrata i ode.

Iza nekoliko se dana desilo da se je našao drugi momak, koji je znao raditi na linotypu, te Mac

ode iz grada. Proda svoj kovčeg i dobro odijelo svoje za pet dolara, skoči na teretni vlak, natovaren rudačama, i odveze se u Ludlow. U Ludlowu ispere iz usta alkalijevu prašinu, prigrize i malo se očisti. Strašno mu se žurilo u Frisco i svejednako mu bilo na pameti da bi se Maisie mogla ubiti. Ginuo je da je vidi, da sjedne uz nju, da mu ona miluje ruku, kad sjede jedno do drugoga i razgovaraju, kako su običavali. Iza tih pustih prašnih mjeseci u Goldfieldu treba mu žena. Vozna karta do Frisca bila je 11 dol. 15, pa mu preostala samo četiri dolara i nekoliko centa. Pokušao da u stražnjoj sobi u krčmi riskira jedan dolar u kockanju, ali ga odmah izgubio, uplašio se i otišao.

KOLO NOVOSTI VIII

Cook se još vazda uzda u Eskimce kaže da je nutrašnjost otoka Luzona najkrasnije mjesto na zemlji PODRUGUJE SE RAZGOVORU O ZAGRIJAVANJU SJEVERNOGA POLA

Ne sahranjujte me u samotnu pustošiju
Da divlji psi na grobu meni viju
Čegrtuše pište i vjetrovi briju

Gypsiejevi demonstranti jurišaju na sramotni brlog

Narodni Velikani Čekaju Na Rijeci Na Izlet u Eaglewood Klupske Dame Nastoje Uzvisiti Dramu Putnika Propovjednika Slušaju Ganuta Srca I Nijemo Tisuće Sabrane Svjetine Ima 3.018 dolara te ga uhitili Gypsieja Smitha

Sablasni Obilazak Po Južnom Kraju Noćnih Svjetala

Operacija carski rez spasava djetetu život poslije materina samoubijstva

sa hrabrošću koja tjera suze na oči odredu od dvanaest momaka određenih da ga ustrijele odmarširao je jutros Francisco Ferrer do jame koja je bila pripravljena da primi njegovo tijelo poslije smrtne salve

Auto se utopio; Smrt u Rijeci

KAMERNO OKO (11)

Pennypackerovi su odlazili u prezbiterijansku crkvu i Pennypackerove su djevojke pjevale na koru hladni vrištavi sopran, i svi su bili pozdravljani, koji su dolazili u crkvu, a napolju mahalo ljetno lišće zelenoplavožuto na prozore, i mi se svi zgrtali u klupu i ja zapitao mr. Pennypackera, on je bio đakon u crkvi, tko su bili Molly Maguires?

Vjeverica se ljutila na hrastu no Pennypackerove su djevojke sve mlade dame sa svojim svečanim šeširima pjevale crkvene pjesme tko su bile Molly Maguires? snovi, proboji tanadi u staroj suši, napuštena rudarska okna crni kostur zgrtališta dračem obrasle zgure tko su bili Molly Maguires? no bilo je prekasno nisi se mogao razgovarati u crkvi sve te mlade dame sa svečanim šeširima i pristalim crvenim zelenim plavim žutim haljinama i vjeverica što se ljuti tko su bili Molly Maguires?

i prije nego što sam razabrao bila je pričest i htjedoh reći da ja nisam kršten no sve oči kao da su se sklopile kad sam zašaputao ispovijest.

Pričest je bio grozdov sok u čašicama i kriščice staroga kruha te si morao gutati kruh i metati maramicu na usta i činiti se svetim a čašice smiješno zujale kao da srču i sva ta tiha crkva usred sunčane svijetlomodre nedjelje usred mahanja hrastovih grana i mirisa pečenja iz bijele kuće i plavi tihi nedjeljni dim iz dimnjakâ od ognjišta gdje se peku i cvrče pilići i uštipci i smeđa se mast od pečenke uklanja na stranu da ostane vruća, usred vjeverica i zgure usred modre pennsylvanske ljetne nedjelje čašice što se srču da se ispije posljednja kap pričesti

i mene zasvrbjelo za vratom ubio me grom što jedem kruh pijem pričest a ne vjerujem niti sam kršten niti sam prezbiterijanac i tko su bili Molly Maguires? zakrinkani ljudi jašu po noći ispaljuju po noći zrna u suše, za kim vitlaju oni po starovremskoj noći? Crkvena se služba svršila i svi se nižu da iziđu i pozdravljaju ih kad izilaze i svi su dobra apetita poslije pričesti, no ja nisam mogao mnogo jesti svrbjelo me za vratom od straha od zakrinkanih ljudi koji jašu po noći, Molly Maguires.

KOLO NOVOSTI IX

KAŽNJENI ZA PIJANSTVO

»Ne sahranjujte me
u samotnu pustošiju«
Ne mareći za molbu na samrti
Sahraniše ga tu u samotnu pustošiju

GIMNAZIJSKI DIREKTOR PORIČE POLJUPCE

troje jelo konzerve i umrlo kružne žarulje rasvijetlit će najmračniji Chicago

Onda nam se vratila srčanost, jer smo znali da nam je izbavljenje na domaku, vikali smo i vriskali sve opet, ali nismo znali, čuju li nas. Onda nas našli i ja se onesvijestio. Nestade mi svih tih dana i noći i ja zapadoh u san

O PONOĆI PRESUDA ALTMANU

Ovo je četvrti dan kako smo ovdje dolje. Ja to mislim, ali sati su nam stali. Čekao sam u mraku, jer smo pojeli vosak iz naših sigurnosnih svjetiljaka. Pojeo sam i režanj duhana, malo kore i malko cipele svoje. Mogao sam samo da žvačem to. Nadam se da to možeš pročitati. Nije me strah umrijeti. O sveta Bogorodice, smiluj se meni. Mislim, kucnuo mi je čas. Ti znaš što je moja svojina. Zajedno smo je zarađivali i sva je tvoja. To je moja posljednja volja i ti je se moraš držati. Bila si dobra žena. Čuvala te sveta Bogorodica. Nadam se da će ovo kad bilo stići tebi i ti ćeš pročitati. Ovdje je dolje bila silna tišina, i volio bih znati, šta je s našim drugovima. Zbogom, dok nas nebesa ne združe opet *Joe Pigati*

Javno išiban jer je napastovao djevojku
junački dječak novinski prodavač spasava
trojicu TRAŽI SE NOJEVO PERJE

U ljesiću od stopa šest i triju
U pustinji mu sada kosti gnjiju

MAC

Mac ode k vodenomu spremištu za teretnom stanicom, da sačeka priliku i skoči u teretni vlak. Starčev šešir i razderane cipele njegove bile su od prašine sive kao pepeo; sjedio je sav zgrbljen, glavu turio među koljena i nije se micao, sve dok mu Mac nije sasvim prišao. Mac sjedne uz njega. Iz starca je izbijao užežen zadah grozničava znoja. »Koja ti je nevolja, tato?«

»Skiknuo sam, to ti je sve . . . Sušičav sam, otkad živim, a sada mislim da me je šćapilo.« Usta mu se nacerila od bolnoga grča. Glava mu se obori među koljena. Za čas digne opet glavu, nekako sitno hlapćući ustima, kao riba kad skapava. Kad je uhvatio daha, reći će: »Kao da mi britva siječe svaki put pluća. Ostani uz mene, sinko.« »I hoću,« odgovori Mac.

»Slušaj, sinko, ja bih na zapad, gdje ima drveća i svašta . . . Moraš mi pomoći da se popnem u koji od tih vagona. Preslab sam da se vozim na šipkama . . . Ne puštaj me da legnem . . . Čim legnem, udari mi krv.« I opet se počeo gušiti.

»Imam nekoliko dolara. Možda ću to udesiti s kočničarem.«

»Ti ne razgovaraš kao skitnica.«

»Ja sam slagar. Ja bih da što prije stignem u San Francisco.«

»Radnik. Ne bilo me. Slušaj me, sinko . . . Nisam radio već sedamnaest godina.«

Dovezao se vlak i lokomotiva stala uz vodeno spremište.

Mac digne starca na noge i smjesti ga u kut na otvorenom teretnom vagonu, u koji su bili natovareni mašinski dijelovi i pokriti jakim platnom. Vidio je kako ih sa svoga mjesta gledaju ložač i vlakovođa, ali nisu ništa govorili.

Kad je krenuo vlak, duhao je hladan vjetar. Mac svuče kaput i zadjene ga starcu iza glave, da mu se ne klima, kako se treska vagon. Starac je sjedio zaklopljenih očiju i zabačene glave. Mac nije znao, je li mrtav ili nije. Nastala noć. Mac je strašno zebao te se dršćući zavukao pod platnenu boru na drugom kraju vagona.

O svanuću se Mac probudi iz svog drijema, cvokoćući zubima. Vlak se bio zaustavio na sporednoj pruzi. Macu se tako ukočile noge da je potrajalo neko vrijeme, dok nije mogao stati na njih. Ode da pogleda starca, ali nije znao reći, je li živ ili nije. Malo se razdanilo, a istok se stao sjati kao brid na željeznoj šipci u vignju. Mac skoči na zemlju i ode pored vlaka u kočničarevu kućicu.

Kočničar je dremuckao uz svoj fenjer. Mac mu reče da u jednom vagonu umire neka stara skitnica. Kočničar je imao bočicu whiskeya u bo-

ljem kaputu, koji je visio na čavlu u kućici. Odu oni natrag pored tračnica. Kad stigoše k vagonu, bilo se gotovo razdanilo. Starac se bio izvrnuo na stranu. Lice mu je bilo bijelo i ozbiljno kao lice na kipu kojega generala iz građanskog rata. Mac mu razdrlji kaput i prljavu razderanu košulju i rubeninu i položi ruku starcu na prsa. Bila su hladna i bez života kao daska. Kad je povukao ruku, lijepila se na njoj krv.

»Udarila krv,« reći će kočničar i ravnodušno će pucketnuti jezikom.

Kočničar reče da moraju tijelo ukloniti iz vlaka. Polože ga u jarak pored istucanog kamenja, a šeširom mu pokriju lice. Mac zapita kočničara, ima li motiku, da ga zakopaju, da ga ne bi dirali škanjci, ali on odgovori da nema, nego će ga naći i pokopati željeznički čuvari. Povede opet Maca u svoju kućicu, dade mu da pije i ispita ga za sve, kako je umro starac.

Mac se probio do San Francisca. Maisie je u prvi mah bila hladna i opora, no kad su se malo razgovorili, reče mu da je mršav i odrpan kao skitnica, pa udari u suze i poljubi ga. Odu da izvade iz banke njenu uštedu, kupe Macu odijelo i odu u gradsku vijećnicu i vjenčaju se, ne kazujući njenima ništa. Bili su oboje sretni presretni, kad su se željeznicom vozili u San Diego, te najmili mebliranu sobu s upotrebom kuhinje, a gazdarici rekli da su vjenčani već godinu dana. Maisiejinoj

porodici jave telegramom da su došli ovamo da provedu svoj medeni mjesec i brzo će se vratiti.

Mac se zaposlio u štampariji za akcidencije i oni počeli uplaćivati za bungalow na obali Tihog oceana. Posao im nije bio loš i on je bio sav sretan u svojem mirnom životu s Maisiejom. Bilo mu je napokon i dodijalo na neko vrijeme tumaranje. Kad je Maisie otišla u bolnicu, da rodi dijete, morao je Mac zamoliti dvomjesečni predujam od Ed. Balderstona, svoga gospodara. A i uz to su morali uzeti na bungalow još i drugu hipoteku, da bi doktoru platili račun. Dijete je bila djevojčica plavih očiju i oni je okrstili Rosom.

Život u San Diegu bio je sunčan i miran. Mac je jutrom odlazio parnim tramvajem na posao, naveče se vraćao parnim tramvajem, a nedjeljom švrljao po kući, ili ponekad sjedio s Maisiejom i djetetom gdjegod na obali. Razumijevalo se sada među njima da on mora činiti sve što Maisie želi, jer ju je onako bio razjadio prije nego što su se uzeli. Do godine im se rodilo još jedno dijete, a Maisie se razboljela i odležala još dugo u bolnici. tako da je sada svojom plaćom svake nedjelje jedino mogao namirivati kamate svojih dugova, pa je vazda morao moljakati trgovca i mljekara i pekara, da mu od nedjelje na nedjelju produljuju račun. Maisie je čitala mnoštvo časopisa i svejednako željela novih stvari za kuću, pianolu, ili ledenjak, ili električni rešo. Braća su joj zarađivala

lijepih novaca s prodajom zemljišta u Los Angelesu i porodica joj napredovala u svijetu. Kad bi god dobila od njih list, zaokupljala je Maca, neka istisne od gospodara veću plaću, ili neka se ogleda za boljim poslom.

Kad bi došao u grad kakav drug, kojemu je dogorjelo do nokata, ili kad bi skupljali novaca za strajkaški fond, ili nalik, pomagao bi on s nekoliko dolara, ali nije nikad mogao mnogo, od straha da ne bi doznala Maisie. Kad bi god našla ona u kući »Glas razuma« ili koji drugi radikalni list, spalila bi ga, a onda bi se svađali i zlovoljili se i ogorčavali jedno drugomu život nekoliko dana, dok Mac ne bi riješio da to ne valja i nije joj nikada više govorio o tom. No to ih je razdvajalo gotovo isto toliko, kao i kad bi ona mislila da se on voda s kojom drugom ženom.

Jedne subote poslije podne udesili Mac i Maisie da su djecu ostavili pod paskom nekoga susjeda, i baš pošli u vaudeville-kazalište, kad smotre neku svjetinu na uglu pred Marshallovom apotekom. Mac se progura laktovima. Mršav mladić u plavom pamučnom odijelu stajao je baš uz stup i svjetiljku na uglu, gdje je javljač za požar, i čitao izjavu nezavisnosti: *Kad tečajem ljudskih zgoda...* Redar pristupi i reče mu neka se udalji... *neotuđivo pravo... život, sloboda i težnja za srećom.*

Sada su bila tu dva redara. Jedan od njih uhvati mladića za ramena i pokuša da ga otrgne od stupa.

»Hodi, Fainy, zakasnit ćemo na predstavu«, govorila Maisie.

»Hej donesi turpiju, taj se kopilan prikovao uza stup«, čuo je kako jedan redar kaže drugomu. Međutim Maisieji pošlo za rukom da ga ugura k kazališnoj blagajni. Ta obećao joj je da će je povesti na predstavu, a ona nije izlazila cijele zime. Posljednje, što je još vidjela, bilo je kako se redar izmahnuo i mladića tresnuo po vilicama.

Mac je tu sjedio u mračnom zagušljivom kazalištu cijelo poslijepodne. Nije vidio ni činove ni slike između njih. Nije razgovarao s Maisiejom. Sjedio je i hvatala ga muka u lažičici. Mladići valjda baš sada vode u gradu borbu za slobodnu riječ. U mutnoj svjetlosti s pozornice zirkao je na mahove Maisieji u lice. Malo joj nabuhlo u zadovoljne crte, kao u mačke, koja sjedi uz toplu peć, no vazda je još zgodna. Bila je već sve zaboravila i sva je blažena gledala predstavu, usne joj se rastavile, oči joj se zasjale, kao djevojčici na izletu. Čini mi se, prodao sam se sasvim, svejednako je govorio sam sebi.

Posljednja je brojka u programu bila Eva Tanguay. Nosni glas, što je pjevao: »Ja sam Eva Tanguay, šta ja marim«, istrgnuo Maca iz sumornoga transa. Sve mu se odjednom rasvijetlilo

i razbistrilo, prednja pozornica s teškim pozlaćenim izdubinama, ljudska lica u ložama, glave ispred njega, šarena prašna mješavina žutih i plavih svjetala na pozornici, košćata žena, što se bacaka u kolutu duginih boja pod reflektorom.

Novine kažu da sam luda,
No . . . šta . . . marim . . . ja.

Mac ustane. »Maisie, naći ću te kod kuće. Ti gledaj i dalje predstavu. Meni nekako nema mira«. Nije mu još ni mogla odgovoriti, a on šmugnuo pored nanizanih ljudi, pa na sporedni izlaz i izišao. Na ulici nije bilo ničega osim obične subotnje popodnevne svjetine. Mac se prođe po gradu. Nije ni znao, gdje je glavni stan I. W. W. Morao se razgovoriti s kim. Kad je prolazio pored hotela Brewstera, udari u njega zadah piva. Mora gutnuti. Ovako će poludjeti.

Na prvom uglu uđe u krčmu i ispije četiri suhe ražene rakije. Uz tezgu se nanizali ljudi koji piju, časte jedan drugoga, na glas razgovaraju o baseballu, utakmicama u boksanju, o Evi Tanguay i njenoj Salominoj igri.

Do Maca je bio krupan čovjek rumena lica, s pustenim šeširom širokih oboda, zaturenim za glavu. Kad se je Mac mašio za svojom petom čašicom, položi mu taj čovjek ruku na ruku i reče: »Druže, neka to bude od mene, ako vam nije krivo . . . ja slavim danas«. »Hvala, za vaše zdravlje«, odgovori Mac. »Nemojte mi zamjeriti, druže, što govorim ovako, vi bi cijelo bure da ispijete u jedan mah, pa da ništa ne ostane nama drugima . . . gutnite još čašu«. »S drage volje«, odvrati Mac. »Neka bude čaša piva«.

»Ja se zovem McCreary«, reče debeljko. »Prodao sam baš prirod voća. Ja sam od San Jacinta«.

»I ja se zovem McCreary«, odgovori Mac.

Porukovali se srdačno.

»Zakona mu, to je čudan slučaj . . . Valjda smo rođaci ili gotovo tako . . . Otkud ste vi, druže?«

»Ja sam iz Chicaga, no moji su Irci«.

»Moji su s istoka, Delaware . . . no od dobrog starog škotsko-irskog plemena«.

Ispili su nato još nekoliko čaša. Zatim otišli u drugu krčmu, pa tamo sjeli u kut za stol i razgovorili se. Debeljko je pripovijedao o svojem majuru i svojem prirodu kajsija, i kako mu žena boluje, otkad mu se rodilo posljednje dijete. »Silno volim staru, no šta bi čovjek? Ne možeš se dati uštrojiti, samo da budeš vjeran svojoj ženi«. »Ja divno volim ženu«, reći će Mac, »i imam divnu djecu. Rosi su četiri godine i već počinje čitati, a Ed će baš da prohoda . . . No do bijesa, dok se nisam bio oženio, mislio sam da ću nešto postići na svijetu . . . Ne velim da sam zamišljao išta naročito . . . Vi znate kako je to«. »Dabogme, druže, i ja sam mislio tako, dok sam bio mlađi«. »Maisie je također fina ženska i ja je sve volijem«, reče Mac i osjeti kako ga zahvaća topao

silan val ljubavi, kao ponekad subotom naveče, kad joj pomaže da okupa djecu i položi ih u krevet, i soba se još pari od njihove kupke, a oči mu se odjednom sastanu s Maisiejinim očima, i nemaju nikuda da odlaze, nego su na okupu samo njih dvoje.

Čovjek od San Jacinta zapjeva:

Na selo mi otišla žena,
Ah, sretna, sretna mene!
Ja volim ženu, čedo moje,
Al sad mi nema žene!

»Do bijesa«, primijeti Mac, »kad se pravo rasudi, čovjek treba da radi i za nešto više nego samo za sebe i za svoju djecu«.

»Sasvim se slažem s vama, druže, svaki za sebe, a vrag odnio posljednjega«. »Grom i pakao«, Mac će, »volio bih da sam opet na skitnji ili tamo s družbom u Goldfieldu«.

Pili te pili i pojeli besplatni doručak i pili još, sve po tavan rakije i tavan piva, a čovjek od San Jacinta imao je telefonski broj i pozvao nekoliko djevojaka, i oni kupili bocu whiskeya i otišli u njihov stan, pa posjednik od San Jacinta sjedio s djevojkom na svakom koljenu i pjevao »Na selo mi otišla žena«. Mac je samo sjedio u kutu, podrigivao se, a glavu oborio na prsa; onda ga odjednom snađe gorka srdžba, te ustane i izvrne stol, na kojem je bila staklena vaza.

»Mc Creary reče. »Idem pa ću se boriti za slobodnu riječ«.

Drugi McCreary pjevao je dalje i nije pazio na to. Mac ode i zalupi vrata. Jedna od djevojaka pođe za njim, brbljajući o razbijenoj vazi, ali on joj odgurne lice i iziđe na tihu ulicu. Bila je mjesečina. Mac je bio promašio posljednji parni tramvaj te morao otpješačiti kući.

Kad je stigao kući, zatekao Maisieju gdje u kimonu sjedi na verandi. Plakala je. »A imala sam za tebe tako lijepu večeru«, govorila svejednako, i oči ga njene gledale isto onako hladno i gorko, kao i onda, kad se je vratio iz Goldfielda, prije nego što su se uzeli.

Sutradan da mu pukne glava, a želudac se pokvario. Razabrao da je potrošio petnaest dolara, a toliko nije smio spiskati. Maisie nije govorila s njim. Ostao je u krevetu, prevraćao se, jadan prejadan, želio da bi mogao zaspati i da bi zasnuo zauvijek.

Te nedjelje naveče došao na večeru Maisiejin brat Bill. Čim je on ušao u kuću, uzela Maisie govoriti s Macom, kao da se nije ništa ni dogodilo. To ga je boljelo, jer je osjećao kako je to jedino zato, da Bill ne bi razabrao da su se svađali.

Bill je bio plećat plavokos čovjek crvena vrata, koji se upravo počeo gojiti. Sjedio za stolom, jeo govedu pečenicu i proju, što je priredila Maisie, i silno se razgovorio o hosi zemljišta u

Los Angelesu. Bio je vlakovođa, ozlijeđen u nekom sukobu, te mu poslužila sreća s nekoliko zemljišnih opcija, što ih je bio kupio za svoju asekuraciju. Nastojao je nagovoriti Maca, neka se okani svoje službe u San Diegu i uđe u posao s njim. »Ja ću te primiti u posao, jedino Maisieji za ljubav«, govorio je svejednako. »A za deset ćeš godina biti bogat čovjek, kao što ću ja biti još za kraće vrijeme... Sada vam je vrijeme, Maisie, da udarite, dok ste mladi, jer će inače biti prekasno i Mac će ostati puki radnik, dok živi«.

Maisieji se zablistale oči. Donese kolač od čokolade i bocu slatka vina. Obrazi joj se rumenili i neprestano se smijala te pokazivala sve svoje sitne biserne zube. Nije bila tako lijepa, otkad je rodilo prvo dijete. Opio ju Billov razgovor o novcu.

»Ako čovjek ne želi da se obogati... Ti znaš, što veli Gene Debs: Ja želim da se dignem s redovima, a ne iz redova«, reći će Mac.

Maisie i Bill se nasmijali. »Kad čovjek govori tako, onda je zreo za ludnicu, velim ti ja«, reče Bill. Mac se zacrveni i ne odgovori ništa.

Bill odgurne stolicu i ispljune ozbiljno: »Slušaj, Mac... Ja ću nekoliko dana razmatrati prilike po gradu, ali mi se čini da je tu prilično mrtvilo. Predlažem ti dakle ovo... Ti znaš, što ja mislim o Maisieji... Ja mislim da je ona nekako najslađa djevojčica na svijetu. Želio bih da

je u moje žene polovica onoga, što ima Maisie... Kako mu drago, evo ti moje ponude: tamo napolju na Ocean View Avenue imam ja nekoliko divnih bungalowa u misijskom stilu, koje nisam još prodao, dvadeset i pet stopa pročelja na uređenoj nastanjenoj ulici, sa sto stopa u dubljinu. Ta dobivao sam za njih po pet velikih banki u gotovom. Za godinu dvije ne će nitko od nas smjeti ni da zaviri onamo... To će biti milijunarski kraj... Ako dakle hoćeš da u Maisiejino ime uzmeš kuću, reći ću ti što ću uraditi... Zamijenit ću nekretnine s tobom, platit ću sve troškove za provedbu i prijenos i otpis tereta, koje ću ja zadržati, da ostanu u porodici, tako da ti ne ćeš imati većih plaćanja nego što ih imaš ovdje, a bit ćeš navraćen na put k uspjehu«.

»Oh Bill, dragi moj«, klikne Maisie. Pritrči i poljubi ga u tjeme, sjedne na naslon na njegovoj stolici i zamaše nogama. »Ih, to ja moram prespavati«, reče Mac. »Silno je pošteno, što mi to nudiš«. Fainie, mislim da bi mogao biti zahvalniji Billu«, okosi se Maisie. »Dabogme da ćemo mi to učiniti«.

»Pa i pravo veliš«, reći će Bill. »Treba čovjek da razmisli o ponudi, kao što je ova. Ali nemoj zaboraviti na probitke, što ti se nude, bolje škole za djecu, uljuđenija okolina, grad koji se diže, mjesto ovog mrtvog grada, prilika da uznapreduješ u svijetu, a da ne ostaneš ovakav sluga«.

I tako se za mjesec dana McCrearyjevi preselili u Los Angeles. Za preseobu i za namještaj zadužio se Mac na pet sto dolara. Povrh toga se mala Rosa razboljela od ospica i doktorov račun počeo rasti. Mac nije mogao da dobije posla ni kod kojega lista. U društvenoj poslovnici, kojoj se je obratio, imali su već desetoricu nezaposlenih radnika.

Vrijeme je provodio hodajući po gradu i jadeći se. Nije više ni volio biti kod kuće. On i Maisie se nisu više slagali. Maisie je neprestano mislila, šta se zbiva u kući brata Billa, kakve haljine nosi Mary Virginia, njegova žena, kako oni odgajaju djecu, i kakav su lijep nov gramofon kupili. Mac je po gradu sjedio na klupama, čitao »Poziv k pameti«, »Industrijskoga radnika« i lokalne listove.

Jednoga dana smotri da čovjeku pored njega viri iz džepa »Industrijski radnik«. Sjedjeli su već dugo obojica na klupi, dok ga nije nešto navelo da se okrene i pogleda toga čovjeka. »Čujete, niste li vi Ben Evans?« »Ta Mac, ne bilo me... Šta je, momče, vi se činite mršavi«. »Pa nije ništa, tražim posla, to je sve«.

Razgovarali su se dugo. Onda odu da popiju kavu u meksičkoj gostionici, kuda su zalazili neki drugovi. Tu im se pridruži mlad plavokos drug plavih očiju, koji je s tuđim akcentom govorio engleski. Mac se iznenadi, kad je razabrao da je to Meksikanac. Svi su govorili o Meksiku. Madero je bio započeo svoju revoluciju. Svaki dan su očekivali da padne Diaz. U gostionici je bio topao miris paprike i prepržene kave. Na svakom je stolu crnačko crveno i rumeno papirno cvijeće, ponekad se na brončanim i smeđim licima zablistaju bijeli zubi i tiho se razgovaraju ljudi. Neki su Meksikanci bili pristaše I. W. W. Od razgovora o stranim mjestima razdragao se Mac i ohrabrio se opet, kao da ima svrhu u životu, kao onda, kad se je skitao s Ike Hallom.

»Čuješ, Mac, hajdemo u Meksiko, da vidimo, ima li čega«, reći će Ben nekoliko puta.

»Da mi nije radi djece... Do bijesa, pravo je imao Fred, kad me je grdio i govorio da se revolucionarac ne smije ženiti«.

Naposljetku dobio Mac službu radnika na linotypu kod »Timesa«, i kod kuće se prilike malko poboljšale, ali nikada mu nije pretjecalo novca, jer sve mu je odlazilo na plaćanje dugova i na kamate za hipoteke. Bio je opet noćni posao te gotovo i nije nikada više viđao Maisieju i djecu. Nedjeljom bi Maisie odvela Eda k bratu Billu, a on i Rosa bi odlazili na šetnju ili na izlet tramvajem. To mu je bilo najljepše vrijeme u sedmici. Subotom naveče pohađao je ponekad koje predavanje, ili odlazio u lokal I. W. W. da se razgovori s drugovima, no bojao se da ga ne bi premnogo viđali u radikalnom društvu, pa da ne izgubi posao. Drugovi su ga držali za prilična kukavca, ali su ga trpjeli, jer su držali da im je stari drug.

Dobivao je ponekad listova od Millyje, koja mu je javljala o zdravlju ujaka Tima. Ona se bila udala za čovjeka, koji se zvao Cohen, a bio registrirani knjigovođa i radio u nekoj klaoničkoj poslovnci. Ujak Tim je živio kod njih. Mac bi ga volio dovesti da živi kod njega u Los Angelesu, no znao je da bi to značilo samo svađu s Maisiejom. Millyjini su listovi prilično deprimirali. Bilo joj je smiješno, što se je udala za Židova. Ujak Tim je svejednako nevoljan. Doktor veli da je to od pića, no čim mu ona da novaca, odmah on popije. Željela bi da ima djece. Fainie je, misli ona, sretan, što ima tako lijepu djecu. Nju je strah da ujaku Timu nema duga vijeka.

Onoga istoga dana, kad su novine javile da je u gradu Meksiku ubijen Madero, dobio je Mac telegram od Millyje da je ujak Tim umro i neka joj telegrafski pošlje novaca za sahranu. Mac ode u štedionicu, digne 53 dolara 75 centa, što je bio uložio za dječje školovanje, te ode u telegrafski ured i otpravi joj pedeset dolara. Maisie to nije saznala, sve dok nije na djetinji rođendan otišla onamo da uloži pet dolara, poklon brata Billa za rođendan.

Kad je te noći Mac otključao kućna vrata i ušao, iznenadi se, što u hodniku gori svijetlo. Maisie je, umotana u pokrivač, sjedjela u polusnu na divanu u hodniku i čekala njega. On se obradovao, što je vidi i prišao da je poljubi. »Šta

je, čedo?« zapita. Ona ga odgurne od sebe i skoči na noge.

»Ti kradljivče«, reče mu. »Nisam mogla zaspati, dok ti ne reknem, što mislim o tebi. Potrošio si to valjda na piće ili za koju drugu ženu. Zato te nikada više i ne viđam«.

»Maisie, umiri se, draga djevojko... Šta je, hajde da se mirno razgovorimo«.

»Ja ću se rastaviti, to ću učiniti ja. Kradeš novce svojoj rođenoj djeci, da ih propiješ... svojim rođenim mališima...«

Mac se uspravi i stisne pesnice. Govorio je sasvim mirno, premda su mu drhtale usne.

»Maisie, ja sam imao potpuno pravo da izvadim novce. Za nedjelju dvije uložit ću nešto više, a to se tebe i ne tiče nikako«.

»Baš ćeš ti i uštedjeti pedeset dolara, nisi ti podoban ni da ženi i djeci pribaviš pristojan život, nego uzimaš s bankovnoga računa svoje jadne sitne nevine djece«, udari Maisie u suho jecanje.

»Maisie, dosta je toga... dodijalo mi je«.

»Meni je dodijalo s tobom i s tvojom bezbožnom brbljarijom. Nikomu nije nigdje bilo dobra od toga, a te proste skitalice, s kojima se ti družiš... Kamo sreće od Boga, da nisam ni pošla za tebe. I ne bih, da znaš istinski, samo da nisam udarila onim putem«.

»Maisie, nemoj tako govoriti!«

Maisie priđe ravno k njemu, razrogačenih, grozničavih očiju.

»Ova je kuća na mojem imenu, ne zaboravljaj to«.

»Dobro, i dodijalo mi je do kraja«.

Prije nego što je i sam znao, zalupio vrata za sobom i zakoracao pored kuća. Počela padati kiša. Svaka kap stvara u prašini na ulici brlju, kolik je srebrni dolar. Oko lučne žarulje nalik je na kišu na pozornici. Mac nije znao kamo bi. Sav prokvašen koracao je te koracao. Na jednom je uglu bilo u dvorištu nekoliko paoma, koje su ga donekle zaklonile. Dugo je stajao tamo i drhtao. Gotovo je plakao, misleći na toplu milotu Maisiejinu, kako bi malko odignuo pokrivač i šmugnuo u krevet uz nju, koja spava, kad bi se vratio kući s posla iz zveckave opore tiskare, — plakao misleći na njene grudi, na bradavičice, koje je osjećao kroz tanku noćnu košulju, na dječicu u krevecima napolju na spavaćoj verandi, i kako se je nadvijao nad njih, da svako poljubi u malo toplo čelo. »No dokrajčio sam to«, izgovori na glas, kao da govori komu drugomu. Onda mu tek sinula misao. Slobodan sam sada da obilazim po zemlji, da radim za pokret, da se opet skitam.

Naposljetku ode u Ben Evansovo svratište. Potrajalo je dugo, dok nije izazvao da mu tko iziđe na vrata. Kad je najzad ušao, sjedne Ben u krevetu i pogleda ga još trapovijesan. »Koji je bijes?« »Da znaš, Ben, upravo sam razbio

svoje kućanstvo... Ja ću u Meksiko«. »Vitlaju li te redari? Za Boga miloga, ovo nije mjesto, kamo ti je valjalo doći«. »Ne vitlaju me, nego samo moja žena«. Ben se nasmije. »O, za sto jada!« »Je li, Ben, ne bi li ti htio u Meksiko, da vidiš revoluciju?« »Koga ćeš bijesa u Meksiku?... A ljudi su me i izabrali za tajnika mjesnog odbora 257... Moram ostati ovdje i zarađivati svojih 17 dolara 50. Slušaj, ti si prokisao, skini odjeću i obuci moju radnu odjeću, što visi za vratima... Najbolje ti je da malo spavneš. Ja ću se odmaknuti«.

Mac je ostao u gradu dvije nedjelje, dok nisu našli čovjeka, koji će ga odmijeniti na linotypu. Javio se Maisieji da odlazi i da će joj, čim uzmogne, poslati novaca za dječje izdržavanje. Onda se jednoga jutra popne u vlak, s dvadeset i pet dolara u džepu i s voznom kartom u Yumu, Arizona. Yuma se pokazala da je u njoj veća vrućina nego usred pakla. Momak u željezničarskom svratištu reče mu da će zacijelo skapati od žeđe, ako ovdje pokuša prijeći u Meksiko, a nitko i ne zna ništa o revoluciji. Tako on udari uz Južnu pacifičku željeznicu u El Paso. Pakao je buknuo tamo preko granice, govorili su svi. Banditi će po svoj prilici brzo zauzeti Juarez. Čim ugledaju Amerikance, ubijaju ih. Krčme u El Pasu pune su seljaka i rudara, koji jadikuju za lijepim starim vremenima, dok je Porfirio Diaz bio na vlasti i čovjek je bijelac mogao zaraditi

novaca u Meksiku. Kucalo je zato srce Macu, kad je međunarodnim mostom prešao u prašne prometne ulice juareske.

Mac je obilazio i promatrao mala tramvajska kola, i mule, i zidove, okrečene modrom bojom, i seljanke, što na trgu čuče za gomilama voća, ruševne iscifrane crkve i duboke krčme, otvorene na ulicu. Sve je bilo neobično, zrak mu kao paprika pekao u nozdrvama, i nije znao šta bi sad radio. Bilo je kasno popodne travanjskoga dana. Mac se znojio u svojoj plavoj flanelskoj košulji. Po tijelu ga greblo i svrbjelo, i zaželio se kupanja. Prestar sam već za takve stvari, reći će sebi. Naposljetku nađe kuću čovjeka, koji se zvao Ricardo Perez, a na njega ga uputio neki Meksikanac u Los Angelesu. Namučio se, dok ga nije našao u velikoj kućerini s prljavim dvorištem nakraj grada. Od žena, koje su vješale rublje, kao da ga nije ni jedna razumjela. Naposljetku začuje odozgor neki glas u brižno moduliranoj engleštini. »Popnite se gore, ako tražite Ricarda Pereza... izvolite... ja sam Ricardo Perez«. Mac uzgleda i smotri visoka sijeda čovjeka tamna lica, u staru smeđu ogrtaču, kako se nagnuo s najvišega balkona u dvorištu. Uspne se uz željezne stepenice. Visoki se čovjek rukuje s njim.

Drug radnik McCreary... Pisali su mi drugovi da dolazite«. »Ja sam... veselim se, što vi govorite engleski. »Živio sam dosta godina

u Santa Fe i u Brocktonu, Massachusetts. Sjednite... izvolite... Vrlo mi je milo pozdraviti američkog radnika... Ako nam se nazori valjda i ne slažu sasvim, mnogo nam je zajedničko. Mi smo drugovi u velikoj borbi«. Potapša Maca po ramenu i potisne ga na stolicu. »Izvolite!« Po sobi je trčkalo nekoliko lica sitne žute bosonoge djece u izderanim košuljama. Ricardo Perez sjedne i uzme najmanje dijete na koljeno, djevojčicu s kudravim kikama i uprljana lica. Soba je zaudarala na papriku, na užeženo maslinovo ulje, na djecu i pranje. »Šta kanite raditi u Meksiku, druže?« Mac se zacrveni.

»O, ja bih nekako da uđem u stvari«.

»Ovdje je položaj jako zbrkan... Naši su gradski radnici organizirani, no težake, seljake lako zavode neskrupulozne vođe«.

»Želio bih, Perez, vidjeti kakvu akciju.. Živio sam u Los Angelesu i postajao već isto onakav prokleti laktaš kao i svi drugi. Ovdje mogu valjda dobiti zarade u štamparskom poslu?«

»Moram vas upoznati s drugovima... Izvolite... Otići ćemo sada«.

Kad su izišli, spuštao se po ulicama modar sumrak. Iz njega iskakuju žuta svijetla. Mehanički klaviri drndaju po krčmama. U nekom kućnom ulazu svira razdešen orkestrion. Sav je trg rasvijetljen jasnim svijetlima, u daščarama su na prodaju svakakve sjajne šarene stvari. Starac Indijanac i stara žena široka lica, oboje sli-

jepi i sasvim boginjavi, pjevaju na uglu vrištavu beskrajnu pjesmu u sredini zbijene gomile niskog zdepastog seoskog svijeta, žene s crnim maramama na glavi, muškarci u bijeloj pamučnoj odjeći, nalik na pidžamu.

»Pjevaju o Maderovu ubijstvu . . . Ne znaju eto čitati novine, pa dobivaju vijesti u pjesmama . . . Vaš je ambasador dao ubiti Madera. On je bio bourgeois idealist, ali velik čovjek... Izvolite... Ovdje je dvorana... Vidite, ovdje je natpis. To je dvorana industrijskog i agrarnog radničkog udruženja. Huerta ima ovdje nešto federalaca, no tako su slabi da se i ne usuđuju udariti na nas. Grad Juarez je dušom i tijelom uz nas... Izvolite s nekoliko riječi pozdraviti drugove«.

Zadimljena dvorana i estrada bile su natrpane crnomanjastim ljudima u plavim pamučnim radničkim odijelima; straga je bilo nekoliko težaka u bijeloj odjeći. Mnogi se porukovali s Macom, crne se oči oštro zagledale u njegove oči, neki ga zagrlili. Dadoše mu poljsku stolicu u prvom redu na estradi. Ricardo Perez bio je očito predsjednik. Pljesak je upadao u svaku stanku u njegovu govoru. U dvorani je lebdio osjećaj o velikim zgodama. Kad je ustao Mac, zavikne netko engleski: živjela solidarnost. Mac izmuca nekoliko riječi da on nije službeni predstavnik I. W. W. no svi svijesni američki radnici prate meksikansku akciju s velikim nadama, i završi

sa stranačkom uzrečicom da se novo društvo izgrađuje u ljuski staroga društva. Govor je silno upalio, kad ga je Perez preveo, i Macu je jako godilo. Zatim se skupština nastavi dalje, sve govori za govorima i prigodice pjesme. Mac je nekoliko puta zadrijemao. Uspavljivao ga zvuk tuđega jezika. Jedva se održao budan, dok nije na otvorenim vratima u dvoranu zasvirala mala muzika, pa svi zapjevali i skupština se završila.

»To je Cuatro Milpas... To znači četiri kukuruzne njive, a to je težačka pjesma, koju sad pjevaju svi«, primijeti Perez.

»Ja sam prilično gladan... volio bih gdjegod prigristi malo«, reći će Mac. »Nisam jeo još od jutra, kad sam u El Pasu popio kavu i pojeo uštipak«.

»Mi ćemo jesti u kući našega druga«, odgovori Perez. »Izvolite... ovuda«.

S ulice, koja je sada bila mračna i pusta, uđu na visoka vrata, zavješena zavjesom od kuglica, u bijelo okrečenu sobu, jarko osvijetljenu acetilenskim plamenom, koji je silno zaudarao na karbid. Sjednu nakraj duga stola, pokrita prljavim stolnjakom. Stol se malo po malo punio svijetom sa skupštine, najviše mladim ljudima u plavim radničkim odijelima, uska, oštra lica. Na drugom je kraju sjedio star čovjek zagasite boje, s krupnim nosom i širokim pljosnatim indijanskim ličnim kostima. Perez nalije Macu dvije čaše nekog bijelog pića smiješna okusa, od kojega mu

se zavrtjela glava. Jelo je bilo jako zabibereno i zapapreno i on proguta malen zalogaj. Meksikanci su mazili Maca kao dijete na rođendan. Morao je ispiti mnogo čaša piva i konjaka. Perez je rano otišao kući, a njega predao mladiću, koji se zvao Pablo. Pablu je visio na remenu s ramena Coltov revolver i on se silno ponosio njim. Govorio je ponešto pidgin-engleštinu, pa kako je sjedio, jednom rukom zagrlio Maca oko vrata, a drugu drži na zaponcu svoga torbaka. »Gringo[1]) zao... Ubij ga brže... Drug radnik dobar... internacional.... hura«. Govorio je vazda. Mac se zanio u ljutu maglu. Pjevao je i pio i jeo i svemu se stali gubiti ocrti.

»Drug se oženiti lijepom djevojkom«, reći će Pablo. Stajali su negdje pred tezgom. On položi obje ruke na obraz, da pokaže spavanje. »Hodi!«

Odu u dancing. Na ulazu je morao svatko odložiti oružje na stol, na koji je pazio vojnik s kapom s obodom. Mac opazi da mu se malo uklanjaju. Pablo se nasmije. »Oni misle, ti Gringo.... Ja im kažem, revolucionario internacional. Evo ona, lijepa djevojka... Ne prokleta bludnica... ne plaćati, ona lijepa djevojka radnica... družica«.

Maca predstavili crnomanjastoj djevojci široka lica, po imenu Encarnación. Bila je pristalo odjevena i sjajne crne kose. Ona se nasmiješi i

1) Englez.

ošine ga žarkim pogledom. On je pomiluje po obrazu. Ispili nešto piva za tezgom i otišli. I Pablo je vodio sa sobom djevojku. Drugi ostali u dancingu. Pablo i njegova djevojka odu s njima onoj kući, gdje je stanovala Encarnación. Bila je to soba u malenu dvorištu. A dalje se prostirala svijetla pustoš, dokle ti oči mogu dogledati na blijedoj mjesečini. U daljini je kuljalo nekoliko sitnih požara. Pablo pokaže svom rukom na njih i šapne »Revolución«.

Onda si zažele laku noć na vratima Encarnaciónine sobice, u kojoj je bio krevet, slika Bogorodičina i nova fotografija Maderova, pribadačom pribodena na zid. Encarnación zatvori vrata, zasune ih i sjedne na krevet, sa smiješkom uzgledajući k Macu.

KAMERNO OKO (12)

Kapetan Keen je bio kapetan teretnoga broda i zavezanih je očiju znao rijeku od Indian Heada do rtova Virginije i do zaliva i istočnu obalu sve do Baltimora u tom pogledu i živio je u crvenoj zidanici u Alexandriji. Pilotska je kabina zaudarala na sto ispaljenih lula.

Ovo je Mayflower predsjednikova yachta a ovo je Dolphin a ovo stari monitor Tippacanoe a ovo carinski kuter i mi prolazimo baš pored policijskoga čamca.

Kad kapetan Keen ispruži ruku da potegne zviždaljku na stropu pilotske kabine vidi mu se crvena i zelena narukvica utetovirana pod crnim dlakama na ručnom zglobu.

Duše mi i tijela... stari kapetan Gifford bio mi je prijatelj i mi smo mnogo puta lovili ostrige na istočnoj obali. Ostriški su gusari u ono vrijeme morili mlade momke i silili ih da rade cijele zime i nisi mogao izmaći nego ako otplivaš na obalu a voda je bila vraški hladna i starac je uklanjao momcima odjeću tako da nisu mogli na obalu kad bi se usidrili u kojoj dražici ili blizu koje kuće ili gdjegod. To su momče prosti ostriški gusari. Duše mi i tijela bio je mlad momak kojega su tjerali da radi dok se nije srušio a onda ga bacili s broda. Ostvama loviti ostrige ili povlakom kao ti ostriški gusari najprostiji je posao zimi kad se morska pjena smrzava na konopcima i ruke ti se režu na povlaci što se mrsi svaki čas i moraš je vući i učvršćivati svojim rukama u ledenoj vodi. Kao da je izvučen trup... Šta je trup? Tako mi duše i tijela trup je mrtvac sinko moj mladić je i bez ikakvog uboda i tijelo se čini kao da je strahovito izubijano čavlima ili možda veslima. Nije valjda htio da radi ili je bio bolestan ili što drugo i starac ga samo izubijao sve dok nije bilo sigurno da ne može biti ništa drugo nego ostriški gusar.

KOLO NOVOSTI X

MOONOV JE PATENT PROPAO

ustaše pobjeđuju u Kansasu na biralištu Oak Park odlazi 8000 ljudi na put autom veli ženica moli za muža

NA BURZI RASPOLOŽENJE ZA HOSU

Oh ti kra-sna lutkice
Velika krasna lutkice

svijet ne razumije sve što je sadržano u tom, veli ona. To se čini da je svakidašnja zgoda s niskim i prostim lukavštinama ali nije ni nalik. On je pošten i iskren. Ja ga znam. Ja sam se borila uz njega. Moje je srce sada uz njega.

Daj da te zagrlim, ded,
Ti si mi slađa već med

Optužbi Klimaks Vjenčanje 300.000 vlakovođa ište povišicu NOV ŽIVOT ZA ROCK-ISLAND Illinois ciglje malko poskočile Gotovo Nepokretno Za Ljetne Omare Poslovanje Milijun Padova Pijanci Izlupani POROTNICI PRED VRATIMA GOVEĐIH VELIKAŠA uspoređuje ljubav s Vezuvom iskićene ulice očekuju smotru vitezova koji prolaze u svečanoj povorci Slabo Tržište Živadi

Ti si mi slađa već med
Oh ti krasna lutkice
Velika krasna lutkice

Poslovanje progutano od svečanosti

MIJENJA BIJELCA ZA RIĐU

malo kostiju kučkove žrtve Radnička Udruženja U Štrajku voda preplavila u Memphisu 25

blokova kuća Maderove čete pobjeđuju buntovnike u bitki kod Parrala Roosevelt osvaja Illinois sa 115.000 glasova Govorništvo zaklapa oči Chicago ište više vode

otvoreni anarhisti kleče i ljube zastavu Sjedinjenih Država Dječačkoj Igri Konac Smrt izbornici u Cook County odbili juče da pristanu na žensko pravo glasa

Širi se Pokret za Slobodni Zrak

bogata udovica izubijana svezana začepljenih usta opljačkana i nemoćna ostavljena u kući koja gori

BOMBA BROJ 4 U SKUPŠTINSKOJ BORBI RAZARA KRČMU U ZAPADNOM KRAJU

vijest naštampanu u srijedu da je general Grant bio onaj pacijenat kojemu je u privatnom paviljonu bolnice sv. Luke operiran rak na jeziku poriču i bolnička uprava i poručnik Howze koji tu vijest naziva svijesnom izmišljotinom

KAMENO OKO (13)

Kad su svi bili otišli na izlet vodila nas je Jeanne svaki dan na Farragut Square da se igramo i pripovijedala nam kako u Juri silaze zimi vuci i urlaju po seoskim ulicama a ponekad smo viđali predsjednika Roosevelta kako sâm projahuje na riđanu i jednom smo se jako ponosili jer kad smo skinuli šešire bili smo jako ponositi jer se je on nasmiješio i pokazao zube kao u novinama i dodirnuo se šešira i jako smo se ponosili a on je imao ađutanta;

no mi smo imali patku od krpa s kojom smo se igrali na stubama dok se ne počne mračiti a vuci su urlali trčali po seoskim ulicama i dječja im krv kapala s njuške samo je bilo ljeto i između psa i vuka polagali su nas u krevet a Jeanne je bila mlada djevojka Francuskinja iz Jure gdje vuci urlaju trče po ulicama a kad svi poliježu uzimala te je u krevet

i to je bila vrlo duga strašna pripovijest i najljući je vuk urlao po ulicama o sutonu da se je djeci mrzla krv bio je to vukodlak koji urla u Juri i mi smo se plašili a ona je imala pod košuljom grudi i vukodlak je bio strašno grozan i crne dlake i trljao se o nju i napolju su vuci urlali po ulicama i tamo je bilo vlažno i ona kazala da to nije ništa baš se je oprala

no vukodlak je bio zapravo čovjek držao me uza se chéri čovjek je urlao po ulicama s krvavom njuškom koja je trgala trbuhe djevojkama i maloj djeci vukodlak;

a to je bilo jako probitačno jer si kasnije znao kako su građene djevojke a ona je bila jako glupa i morao si joj obećati da ne ćeš pripovijedati no ti i onako ne bi pripovijedao.

JANEY

Dok je Janey bila mala, živjela je u staroj zidanici gola pročelja, nekoliko kuća uzbrdice od M-ulice u Georgetownu. Prednji dio u kući

bio je uvijek mračan, jer mama nije rastavljala teške zastore od čipaka, a držala spuštene žute platnene zavjese s čipkanim umecima. Nedjeljom poslije podne morali su Janey i Joe i Ellen i Francie sjedjeti u prednjoj sobi i gledati slike ili čitati knjige. Janey i Joe su čitali zajedno šaljivi list, jer oni su bili najstariji ,a drugo dvoje bila su tek dječica i nisu bili toliko stari da bi ikako znali, šta je šala. Nisu se smjeli na sav glas smijati, jer tada je sjedio s preostatkom »Sunday Stara« na krilu i obično bi poslije objeda zaspao, krupnom rukom s modrim žilama gužvajući uvodni članak. Sitni traci sunčani probijali se kroz čipkane umetke na zavjesi i padali mu po ćelavoj glavi i po jednoj krupnoj crvenoj nozdrvi i po jednom spuštenom brku i po šarenom nedjeljnom prsluku i po bijelim naškrobljenim rukavima na košulji sa sjajnim suvracima, koji su preko lakta zasukani gumenom vrpcom. Janey i Joe su sjedjeli na jednoj stolici i osjećali jedno drugomu kako im se tresu rebra, kad se smiju Katzenyammerovoj djeci, što pod kapetanovom stolicom pale raketu. Mališi ih vide da se smiju pa i oni udaraju u smijeh. »Jezik za zube«, ciči im kroz zube Joe. »Vi i ne znate, čemu se mi smijemo«. Ponekad, kad se nikako ne čuje mama, koja u nedjelju poslije podne dremucka u gornjem katu, u stražnjoj spavaćoj sobi, gdje je prilegla u svojoj izlinjaloj prostranoj haljini s naborima, dugo oni prisluškuju otegnutomu hrkanju tatinu,

koje se svršava s malim piskom, pa će Joe šmugnuti sa svoje stolice i Janey za njim, te bez daha u hodnik i na kućna vrata. Kad ih pažljivo zatvore, da zvekir ne kucka po njima, lupit će je Joe, zaviknuti: »Evo ti«, i potrčati dolje k M-ulici, a ona bi potrčala za njim, a srce joj kucalo i ruke joj zeble od straha, da on ne bi utekao i ostavio nju.

Zimi su pločnici bili ledeni, i crnkinje sipale pepeo pred vrata, kad djeca ujutro idu u školu. Joe nije nikada htio da ide s drugima, jer to su bile djevojčice, nego je zaostajao ili otrkivao unaprijed. Janey je željela da bi mogla ići s njim, ali nije mogla ostavljati male sestrice, koje su je čvrsto držala za ruke. Jedne zime uobičajila da se šeta po brežuljku s malom žutom djevojčicom, koja je živjela upravo preko puta a zvala se Pearl. Poslije podne su se Janey i Pearl zajedno vraćale kući. Pearl je obično imala nekoliko pennyja, da u dućančiću na avenuji Wisconsin kupi bonbona ili kandiranih banana, i uvijek je davala Janeyi polovicu, tako da ju je Janey jako voljela. Jedno poslije podne zovne ona Pearlu da uđe, pa su se igrale s lutkama u stražnjem dvorištu, pod velikim džbunom saronske ruže. Kad je otišla Pearl, zovne mamin glas iz kuhinje. Mama zasukala rukave na velikim bijelim rukama, opasala kockastu pregaču i vâljâ tijesto za pitu za večeru, tako da su joj ruke obrašnjavljene.

»Hodi, Janey«, reče. Janey razabra po hladnom drhtaju u njenu glasu da nešto ne valja.

»Evo me, mama«. Janey stade pred mater, tresući glavom, da su joj dvije krute plave pletenice šibale amo tamo. »Stoj mirno, dijete, za Boga miloga ... Jane, ja bih s tobom da govorim nešto ... Ona mala tamnokoža djevojčica, što si je dovela danas poslije podne ...« Janeyi klonulo srce. Snašlo je nemilo čuvstvo te osjetila da je pocrvenila, gotovo i ne znajući zašto. »Nemoj me sad krivo razumjeti. Ja volim i cijenim crnce, neki su od njih zgodni i drže do sebe, tamo kuda spadaju ... Ali nemoj više dovoditi u kuću tu malu djevojčicu crnkinju. Kad s crncima postupaš prijazno i sa štovanjem, to je dokaz o dobrom odgoju ... Ne smiješ zaboraviti da je porodica tvoje matere bila skroz naskroz otmena... Georgetown je tada bio sasvim drugačiji. Mi smo živjeli u velikoj kući s prekrasnim tratinama ... ali ne smiješ se nikada s crncima družiti kao s jednakima. Kad živimo u tom susjedstvu, nadasve je važno da budemo oprezni u tim stvarima ... Ni bijelci ni crnci ne cijene onoga, koji to čini . . . To je sve, Janey, ti me razumiješ, a sad otrči napolje i poigraj se, brzo će nam biti vrijeme večeri«. Janey htjede nešto odgovoriti, ali nije mogla. Stajala je ukočena nasred dvorišta uz rešetastu ogradu nad otočnom cijevi i buljila u stražnji plot. »Crnoljubica«, zaviknuo joj Joe u uho. »Crnoljubica, hoj hoj hoj ... Crnoljubica, crnoljubica, hoj hoj hoj«. Janey zaplače.

Joe je bio nerazgovorljiv plavokos dječak, koji je znao zabiti loptu, dok je bio još malen. Naučio je u Rock Creeeku plivati i roniti te je običavao govoriti da će biti vozač na tramvaju, dok odraste. Nekoliko mu je godina najbolji prijatelj bio Alec McPherson, kojemu je otac bio vlakovođa na B. i O. Iza toga je Joe želio da bude vlakovođa. Janey je za tom dvojicom dječaka, kad su joj god dopuštali, trčkala k tramvajskim remizama na kraju Pennsylvania-avenuje, gdje su se oni sprijateljili s nekoliko konduktura i vozača, koji su im ponekad dopuštali da se voze na platformi za komad od nekoliko blokova kuća, kad ne bi bilo u blizini nikakvog inspektora, dolje niz kanal ili gore uz Rock Creek, gdje su hvatali žablje mrmoljke i pali u vodu i poprskali se muljem.

Za ljetnih večeri, kad je još dugo poslije večere bio sumrak, igrali su se s drugom djecom iz susjedstva lavova i tigrova u visokoj travi na kojem praznom gradilištu blizu groblja Oak Hill. Nastajali su dugi periodi, kad su vladale ospice ili skerlet i mama ih nije puštala iz kuće. Onda bi dolazio Alec te bi se u stražnjem dvorištu igrali igre u troje. To je vrijeme Janey najvoljela. Onda su dječaci postupali s njom kao s jednakom. Ljetni se sumrak spuštao na njih sparan i pun krijesnica. Kad je tata bio dobre volje, poslao bi

ih gore u trgovinu na N-ulici, da kupe sladoleda, a tamo su mladići u košuljama i sa slamnim šeširima na glavi švrljali s djevojkama, koje su u kosi nosile komadić gube, da odbijaju moskite, užežen zadah i miris jevtinog parfema izbijao od crnačkih porodica, koje su se zgomilale pred svojim vratima, pa se smiju, tiho govore, a ponekad im se zablistaju zubi, a oči se kolutaju i bijele. Zagušljiva znojna noć je bila strašna uz daleku grmljavinu, što bruji i tutnji, uz hrušteve, uz gromot prometa u M-ulici, uz sparni i zagušljivi zrak na ulicama, pod gustim drvećem; no kad je bila s Alecom i Joom, ni je se strašila, pa ni od pijanih ljudi ili velikih gegavih crnaca. Kad se vrate, pušio bi tata cigaru, a oni bi sjeli napolju u stražnjem dvorištu, a moskiti bi ih grizli, a mama i teta Francine i djeca bi jela sladoled, a tata bi samo pušio cigaru i pripovijedao im zgode iz onih vremena, kada je za mladih dana bio kapetan na teretnom brodu na Chesapeaku te je spasio barku Nancy Q, koja je kod Kettlebottomsa bila zapala u nevolju, u oštar jugozapadnjak. Onda bi stiglo vrijeme da odu u krevet, a Alec da bude otpravljen kući, i Janey je morala u krevet u zagušljivoj stražnjoj sobici na gornjem katu, s dvjema malim sestrama u dječjim posteljicama uz suprotni zid. Možda će se dići oluja, pa će ona ležati budna, zepsti od straha i buljiti u strop, slušajući kako joj sestrice cvile u snu, dok se ne ohrabri, kad začuje majku kako se žuri po kući i zatvara prozore, slušajući kako lupaju vrata, zavija vjetar, šiba kiša, a grmljavina se strahovito glasno valja baš nad glavom, kao tisuća pivskih kolica, što gromoću preko mosta. U takav bi čas mislila da siđe u Joovu sobu i uvuče se u krevet k njemu, ali se radi nečega bojala toga, premda je ponekad odlazila sve do stubišta. On bi joj se smijao i okrstio bi je benom.

Po prilici jedan put u nedjelji bio je Joe bijen. Tata se ljut i zlovoljan vraćao kući iz patentne poslovnice, gdje je radio, te ga se djevojčice bojale i obilazile po kući tiho kao miševi; no Joe kao da ga je volio izazivati, trčao i zviždao po stražnjem hodniku, ili gromotao uz stube i niz stube i strahovito lupao svojim glomaznim potkovanim cipelama. Onda ga tata uzimao grditi, a Joe stoji pred njim bez ijedne riječi i pilji ogorčene plave oči u pod. Janey je trnula i zebla, kad bi tata pošao gore uz stube u kupaonicu, a Joa uzeo gurati pred sobom. Znala je, šta će se dogoditi. Skinut će iza vratâ brijaći remen, uhvatiti dječakovu glavu i ramena pod ruku i mlatiti ga. Joe će stisnuti zube i zacrveniti se i ne će ni riječi izreći, a kad se tata umori mlateći ga, pogledat će se njih dvojica, pa će Joe biti otpravljen u svoju sobu, a tata će sići niz stube drhćući sav, kao da se tobože nije ništa zbilo, a Janey će šmugnuti u dvorište, stisnutih pesnica i šapćući u sebi: »Ja ga mrzim ... ja ga mrzim ... ja ga mrzim.«

Jedne kišne subotnje večeri stajala je u mraku, naslonjena na plot, i uzglédala k osvijetljenomu prozoru. Čula je tatin i Joov glas kako se prepiru. Pomisli da će se možda srušiti mrtva, kad prvi put zvizne remen. Nije čula, što govore. Onda se otpočelo odjednom, kožno pljuskanje udaraca i Joovo gušenje uzdaha. Bilo joj je jedanaest godina. Nešto joj se otrglo. Potrči u kuhinju, kose sasvim mokre od kiše: »Mama, on ga ubija. Zadrži ga.« S tave, koju je ribala, okrene joj mati uvelo nemoćno bespomoćno lice. »Ah, ne možeš ništa.« Ona otrči gore i uzme udarati u vrata na kupaonici. »Prestani, prestani,« derala se neprestano. Plašila se, ali je zaokupilo nešto jače od nje same. Vrata se otvore; tu stoji Joe i gleda benasto, a tata se sav zacrvenio u licu i drži brijaći remen u ruci.

»Tuci mene . . . ja sam zločesta . . . Ne ću da tako tučeš Joa.« Bojala se. Nije znala šta bi, suze je pekle u očima.

Tatin glas bio nenadano prijazan:

»Odlazi odmah u krevet bez večere, i pamti, Janey, da tebi valja brinuti vlastitu brigu.« Ona otrči gore u svoju sobu i drhćući legne u krevet. Kad je bila zaspala, trgne je iza sna Joov glas.

Stajao je u noćnoj košulji na vratima. »Čuješ, Janey,« šapne. »Nemoj to više činiti. Ja mogu i sam voditi brigu za sebe. Djevojka se ne smije tako plesti među muškarce. Dok ja dobijem posla i zaradim dosta novaca, kupit ću revolver, pa ako

tata htjedne da me tuče, ja ću ga ubiti.« Janey udari u plač. »Šta plačeš, ta nije to poplava u Johnstownu.«

Čula ga je kako bosonog silazi na prstima opet niz stube u svoju sobu. Ležala je odjevena u krevetu, osjećala se osamljenom i jako postiđenom i bila bi voljela zagrliti Joa a i tatu, a u isti ih mah mrzila obojicu.

U višoj školi prošla je trgovački tečaj i naučila stenografiju i pisanje na stroju. Bila je priprosta djevojka, suha lica, plavokosa, mirna i omiljena kod učiteljica. Prsti su joj bili brzi, lako je naučila tipkanje i stenografiju. Voljela je čitati i uzimala je iz biblioteke knjge kao što su »Unutri u čaši,« »Boj jakih,« »Osvojenje Barbare Worth.« Mati joj je vazda govorila da će pokvariti oči, ako bude toliko mnogo čitala. Čitajući zamišljala je da je ona sama junakinja, a onaj slabić brat, što je zašao u zlo, no u srcu je gentleman i sposoban za svaku žrtvu, kao Sidney Carton u »Pripovijesti dvaju gradova,« to je Joe, a junak je Alec.

Sudila je da je Alec najljepši momčić u Georgetownu i najjači. Kosa mu je bila crna, kratko ošišana, a lice vrlo bijelo, s nešto pjega, i hodao je kao jak plećat čovjek. Iza njega je Joe bio najljepši i najjači i svakako najbolji igrač baseballa. Svi su govorili da bi trebao nastaviti višu školu, kad je tako dobar igrač baseballa, ali na koncu prve godine reče tata da on mora izdržavati tri

djevojčice, a Joe mora na posao; tako je dobio službu pismonoše kod društva Western Union. Janey se sva ponosila njime u uniformi, sve dok joj se nisu počele podrugivati djevojčice u školi. Alecu obećali roditelji da će ga školovati na sveučilištu, ako dobro prođe nižu školu, pa je Alec marljivo radio. Nije on bio surov i nije govorio gadne stvari, kao većina dječaka, što ih je znao Joe. Uvijek je bio nježan sa Janeyom, premda se nikada nije činilo da želi ostati sâm s njom. Ona je prilično priznavala sama sebi da silno voli Aleca.

Najljepši joj je dan u životu bila ona zaparna nedjelja, kad su se odvezli čamcem k velikim slapovima. Uoči toga dana pripravila je lunch. Ujutro dometnula još komad mesa, što je našla u ledenjaku. Modra je sumaglica bila pala po kraju svakoj ulici od kuća zidanica i po tamnom ljetnom zelenilu drveća, kad su se ona i Joe toga jutra oko sedam sati išuljali iz kuće, dok se još nitko drugi nije bio probudio.

Sastali su se s Alecom na uglu na stajalištu. Stajao je čekajući ih raskrečenih nogu i s tavicom u ruci.

Potrče svi i uhvate kola, koja su upravo prolazila na Cabin John's Bridge. Sami su bili u kolima, kao da su im privatna kola. Kola su brujala po tračnicama, prolazila pored bijelo okrečenih kladara i crnačkih koliba, uz kanal, vozila se rubom uz pristranke, po kojima su talasavi kukuruzi, visoki šest stopa, stupali u redovima kao vojnici.

Sunce se blistalo plavičastobijelim sjajem po ustalasanom ovješenom lišću kitnjastih kukuruza; sjaj, i cvrka i zujanje skakavaca i cvrčaka uznosilo se u vrelom dimu k blijedim nebesima oko zveckavih treskavih električnih kola. Jeli su slatke ljetne jabuke, što je Joe kupio na stanici od crnkinje, vijali se po kolima, rušili se nakraj sjedala u gomilu, pa se smijali i kikotali, dok se nisu umorili. Zatim se kola provezla šumom; između drveća su spazili vijadukt brdske željeznice Glen Echo i ispali u Cabin Johnu objesniji nego majmunska rulja.

Potekoše na most, da pogledaju uz rijeku i niz rijeku, smeđu i mračnu u bijelom sjajnom jutru između obala, okvašenih lišćem; zatim nađu u jednoj kući kraj kanala čamac, koji je pripadao nekomu prijatelju Alecovu, kupe malo krem-sode i soka iz korijenja i nekoliko paketića paprenjaka te krenu. Alec i Joe su veslali, a Janey sjedjela na dnu, a sweater omotala oko klupe, da bude jastuk. Alec je veslao na pramcu. Bila je omara. Od znoja mu se košulja prilijepila u udubinu na snažnim leđima, koja su se svijala uz svaki zamah veslom. Za čas se dječaci skinu do kupaće odjeće, koja im je bila pod odijelom. Janeyi je drhtalo glo, kad je gledala Alecu leđa i kako mu se u veslanju nadimlju mišići, bila je i blažena i strašila se. Sjedjela je u svojoj bijeloj pamučnoj haljini, a ruku vukla po zadračenoj smeđastozelenoj vodi. Stadoše, da natrgaju lokvanja i bijelih cvjetova strelare,

što se blistaju kao led, i sve je odisalo vlažnim zadahom po muljevitom korijenju lokvanjevu. Kremsoda se ugrijala pa su je pili takvu i svejednako se zadirkivali, a Alec uhvatio rakavicu i poprskao Janeyinu haljinu zelenom sluzavom vodom, ali Janey nije hajala za to, i nazivali su Joa kapetanom, a on se razdragao i rekao da će otići k mornarici, a Alec rekao da će biti inženjer, pa će sagraditi motorni čamac i sve ih povesti na krstarenje, a Janey je bila sva sretna, što su ubrojali i nju u razgovoru, baš kao da je i ona dječak. Na jednom mjestu ispod slapova bile su ustave na kanalu, pa su dugo morali nositi čamac dolje k rijeci. Janey je nosila jelo i vesla i tavu, a dječaci se znojili i kleli pod čamcem. Zatim preveslali na virginijsku obalu i naložili vatru u uvalici u surom lomnom kršu. Joe ispeče meso, a Janey ispakuje sandwiche i kolačiće, što je bila prigotovila, i pripazi na krumpir, što se je pekao u pepelu. Ispržili i kukuruzne klipove, što su zdipili s njive kraj kanala. Sve je proteklo lijepo, jedino nisu bili ponijeli dosta maslaca. Nakon toga posjedali oko žeravice, da jedu kolačića i piju soka od korijenja i da mirno razgovaraju. Alec i Joe izvadili lule i njoj je godilo, kako tu sjedi na velikim slapovima Potomaca s dva čovjeka, koji puše lule.

»To je meso, Janey, Joe ispekao zaista dobro.«

»Dok smo bili djeca, hvatali smo u Rock Creeku žabe i pekli... Sjećaš li se, Alec?«

»Kako se ne bih sjećao, i Janey je jedan put bila tamo, i koliko si se uzvikala, Janey.«

»Ja ne volim gledati kako ih vi gulite.«

»Mi smo mislili onda da smo pravi pravcati lovci s divljega Zapada. Silno smo uživali tada.«

»Ja volijem ovako, Alec,« reče Janey skanjujući se.

»I ja . . .« odvrati Alec. »Sto mu jada, da nam je sada lubenica!«

»Možda ćemo naći koju gdjegod na obali, dok se budemo vraćali kući.«

»Majko moja, šta li ja ne bih učinio za lubenicu, Joe.«

»Mama je imala lubenicu na ledu,« reče Janey. »Možda će još biti štogod, dok se vratimo kući.«

»Ja ne ću više kući,« reći će odjednom Joe s gorkom zbiljom.

»Ne bi trebalo da govoriš tako, Joe.« Osjećala je da je djevojčica i da se boji.

»Ja ću govoriti kako mi se do bijesa mili . . . Ja mrzim ono jadno smetište.«

»Ne bi trebalo da govoriš tako, Joe.« Janey je osjećala da će zaplakati.

»Sto mu jada,« primijeti Alec, »vrijeme nam je da makljamo . . . Šta veliš, momče . . . ? Zaronit ćemo još jedan put, a onda da poteglimo kući.«

Kad su se dječaci naplivali, odu svi gore da pogledaju slapove, a onda krenu. Hitro su plovili po brzoj struji ispod strme obale, zasjenjene

drvećem. Popodne je bilo jako sparno, prolazili su kroz slojeve vrelog uparenog uzduha. Silni se oblaci gomilali na sjeveru. Janeyi nije više bilo do šale. Uplašila se da će udariti kiša. Osjećala se bolnom i izmorenom, i željela da to ne opaze Joe i Alec. Pomisli, kako bi bilo, kad bi se izvrnuo čamac. Dječaci bi mogli isplivati na obalu, a ona bi se udavila, pa bi po rijeci tražili njeno tijelo i svi bi plakali i jako se žalostili.

Dizala se grimiznosiva tama te prekrila vrhove oblacima. Sve se obojilo blijedom bijelom grimiznom bojom. Dječaci su veslali iza sviju sila. Čuli su kako se tutnjeći primiče grmljavina. Most im je bio na dogledu, kad ih je zahvatio vjetar, vruć vihor, pun prašine i suha lišća i pljeve i slamčica, šibajući vodu u rijeci.

Stigoše na obalu baš na vrijeme. »Sto mu jada, bit će prilično oluje,« reći će Alec, »Janey, skloni se pod čamac!« Izvrnu čamac na šljunkovitoj obali, u zavjetrini za velikom stijenom, i zgrnu se pod njim. Janey sjedi u sredini, a lokvanji, što je natrgala jutros, svi joj povenuli i slijepili se od topline u ruci. Dječaci u vlažnim kupaćim haljinama leže sa svake strane uz nju. Alecova razbarušena crna kosa prionula uz njen obraz. S druge joj strane leži Joe, glava mu nakraj čamca, a mršave zagasite noge i krakove u zasukanim nogavicama turio njoj pod haljinu. Od zadaha znoja i riječne vode i toplog dječačkog isparivanja Alecovih vlasi i ramena hvata je vrtoglavica. Kad je

kiša zabubnjala u dno na čamcu i pod njim ih zastrla uzvitlanom bijelom omajom, zaturi ona ruku Jou oko vrata i plašljivo je položi na golo rame njegovo. On se nije micao.

Za neko vrijeme prošla kiša. »Ih, i nije to bilo onako zlo, kako sam mislio da će biti,« reče Alec. Bili su prilično vlažni i prozebli, ali im godilo na svježem zraku, ispranom od kiše. Vrate čamac u vodu odvezu se sve do mosta. Onda ga odnesu opet vodu i odvezu se sve do mosta. Onda ga odnesu opet u kuću, iz koje su ga iznijeli, i odu u malu čekaonicu, da dočekaju električni tramvaj. Bili su natrpana pokislim nedjeljnim popodnevnim svijetom, izletnicima, koje je pljusak zatekao na velikim slapovima i na Glen Echu. Janey je mislila da ne će izdržati do kuće. Svu ju spopadali grčevi. Kad su stigli u Georgetown, imali su dječaci zajedno još pedeset centa i htjedoše da odu u kino, no Janey pobjegla i ostavila ih. Bila joj je jedina misao da se dohvati kreveta, pa da zakopa lice u uzglavlje i da plače.

Iza toga nije Janey mnogo plakala još; zgode su je uzbuđivale, ali ju je mjesto plača svu obuzelo neko hladno kruto čuvstvo. Viša škola protekla brzo, s vrućim olujnim washingtonskim ljetima, u kojima je ponekad iskakivao koji piknik u Marshall Hallu ili društvo u kojoj kući u susjedstvu. Joe dobio službu kod Adams Expressa. Nije ga mnogo viđala, jer nije više jeo kod kuće. Alec kupio motorni kotač, pa ako i jest bio još

u višoj školi, Janey bi rijetko i čula za njega. Ponekad je dočekivala Joa, da se razgovori s njim, kad se vrati noću kući. Zaudarao je na duhan i na rakiju, premda se nikada nije činilo da je pijan. Odlazio je na posao u sedam sati, a poslije posla obilazio s drugovima po biljarnim lokalima u 4½ ulici, ili se kockao ili kuglao. Nedjeljom bi igrao baseball u Marylandu. Janey ga je dočekivala, no kad dođe, zapitala bi ga ona, kako je tamo gdje radi, a on bi rekao »lijepo,« a on bi zapitao, kako je u školi, i ona bi odgovorila »lijepo,« i onda bi oboje legli da spavaju. Ponekad bi ga zapitala, je li vidio Aleca, i on bi s malo smiješka odgovorio »jesam,« i ona ga zapitala, kako je Alecu, i on bi odgovorio »lijepo«.

Imala je prijateljicu, Alicu Dick, crnomanjastu zdepastu djevojčicu s naočarima, koja je s njom polazila u višoj školi iste razrede. Subotom naveče obukle bi one najbolje svoje haljine te bi odlazile da se šetaju ispred izloga po F-ulici. Kupile bi koju sitnicu, stale i popile koju sodu, vratile se tramvajem kući i osjećale da su provele posleno popodne. Tek porijetko odilazile su na matineju kod Polija i Janey bi dovodila Alicu kući na večeru. Alica Dick je voljela Williamsonove i oni su voljeli nju. Govorila je da se osjeća slobodnijom, kad provede nekoliko sati kod liberalnih ljudi. Njeni su bili južnjaci metodisti i vrlo uskogrudi. Otac joj je bio namještenik u vladinoj štampariji i u svakidanjem strahu da će njegova

služba dopasti pod uredbu o civilnoj službi. Bio je krupan čovjek kratka daha, volio sa ženom i kćerkom zbijati masne šale i bolovao od kronične loše probave.

Alice Dick i Janey su snovale kako će odmah, čim svrše višu školu, uzeti službu i otići od kuće. Čak su i odabrale kuću, gdje će se nastaniti, kuću od zelena kamena blizu Thomas Circla, što je vodila neka mrs. Jenks, udovica pomorskog oficira, vrlo otmena ženska, koja je imala južnjačku kuhinju i umjerene cijene za jelo.

Jedne proljetne nedjelje naveče, u posljednjem semestru na višoj školi, bila je Janey u svojoj sobi i svlačila se. Francie i Ellen igrale se još u dvorištu. Glasovi su im dopirali kroz otvoreni prozor zajedno sa sočnim mirisom iz jorgovanova džbuna u susjednom dvorištu. Bila je baš raspustila kosu i gledala se u ogledalu, zamišljajući kakva bi bila, da je krasotica i ima kestenastu kosu, a uto zakuca netko na vrata i iznapolja se javi Joov glas. Bio mu je nekako smiješan glas.

»Uđi«, zovnu ona. »Baš pribadam kosu«.

Ugleda mu lice najprije u ogledalu. Bilo je bijelo bjelcato, a koža napeta na jagodicama i oko usta.

»Ta šta je, Joe?« skoči ona i zagleda mu se u lice.

»Evo što je, Janey,« odgovori Joe, s mukom otežući riječi. »Alec je poginuo. Razmrskao se na

svom motornom kotaču. Dolazim baš iz bolnice. Mrtav je mrtavcat.«

Janeyi se činilo kao da zapisuje te riječi na bijeli list u svojoj pameti. Nije mogla ništa da izrekne.

»Razmrskao se vraćajući se kući sa Chevy Chase . . . Bio je otišao onamo k baseballu, da vidi kako ja udaram. Da si vidjela kako se je strašno razmrskao.«

Janey je svejednako nastojala da što rekne.

»On je bio tvoj najbolji . . .«

»Bio je najbolji mladić, što sam ikada znao,« nastavi Joe nježno. »Jest, tako je, Janey . . . No želio sam ti reći da ja sada, gdje nema više Aleca, ne želim ostajati još na tom ušljivom smetištu. Otići ću u mornaricu. Ti ćeš, znaš, reći roditeljima . . . Ne ću da govorim s njima. Tako ti je, ja hoću u mornaricu, pa da se nagledam svijeta.«

»Ta Joe . . .«

»Pisat ću ti, Janey, hoću zaista . . . Pisat ću ti strahovito mnogo . . . Ti i ja . . . No, zbogom, Janey.« Uhvati je za ramena i nespretno je poljubi u nos i u obraz. Mogla je jedino da šapne: »Pazi se, Joe,« i da stoji pred komodom, u mirisu jorgovanovu i u dječjem vriskanju, što su dopirali kroz otvoreni prozor. Čula je Joove korake kako lako i brzo silaze niz stube i kako su se zalupila kućna vrata.

Zavrne svijetlo, skine se u mraku i legne u krevet. Ležala je i nije plakala.

Završila se škola i dobile se svjedodžbe, pa su ona i Alice odlazile na izlete, a jednom s velikim društvom i na izlet po mjesečini rijekom na porobrodu Charles McAlister do Indian Heada. Društvo je bilo surovije nego što su voljele Janey i Alice. Neki su mladići mnogo pili, i u svakom je mračku bilo parova, koji se ljube i grle, no mjesečina se krasno mreškala po rijeci, te Alice i Janey sastavile dvije stolice i razgovarale se. Bila je muzika i igranka, ali one nisu igrale radi surovih ljudi, koji su stajali oko igrališta i koješta primjećivali. Razgovarale, a putem kući uz rijeku Janey sasvim tiho i stojeći uz ogradu do Alice pripovijedala joj o Alecu. Alice je to bila čitala u novinama, ali nije ni sanjala da ga je Janey tako dobro poznavala ili tako osjećala za njega. Ona zaplače, a Janey se osjećala vrlo jakom, što je tješi, i one osjetile da će iza toga biti prisne prijateljice. Janey šapne da nikada više ne će moći nikoga drugoga ljubiti, a Alice reče kako ona misli da nikada ne će ljubiti ni jednoga muškarca, svi oni piju i puše i razgovaraju između sebe ružne stvari i samo im je jedno na pameti.

U srpnju dobile Alice i Janey službe u poslovnici mrs. Robinson, stenografkinje u Riggs Buildingu, da zamijene djevojke, koje su bile otišle na dopust. Mrs. Robinson bila je mala sijeda ženska kokošjih prsiju, s vrištavim kentučkim glasom, koji je Janeyu navodio na misao o papigi. Bila je jako tačna i u njenoj se poslovnici održa-

vala svaka urednost. »Miss Williams,« zacvrkutala bi, naslanjajući se sa svog pisaćeg stola, »taj rukopis suca Robertsa mora se svakako dovršiti danas . . . Draga moja, mi smo zadali riječ i izvršit ćemo mu to, makar ostali tu sve do ponoći. Noblesse oblige, draga moja,« i pisaći strojevi zaćurlikali i zazveckali, i svima djevojkama pobrzali prsti kao mahniti tipkajući listove, rukopise neizgovorenih govora nadripolitičarskih, prigodno preobilje novinarskih ili učenjačkih radova, prospekte zemljišnih agenata ili patentnih spekulanata, opomene zubarske i doktorske.

KAMERNO OKO (14)

Mr Garfield je imao vrlo lijep glas za čitanje. Nedjeljom naveče imali smo isjeckane ribe i pečena graha i mr. Garfield nam je čitao veoma krasnim čitalačkim glasom i svi su bili tako mirni da bi se čula pribadača koja padne jer on je čitao Čovjeka Bez Domovine i to je bila jako strahovita pripovijest i Aaron Bur je bio jako opasan čovjek i taj je siromak čovjek rekao do bijesa Sjedinjene Države ja se nadam da im nikada više ne ću čuti ime i bila je strahota kazati to i sijedi je starac bio tako prijazan i dobar.

i sudac me osudio i odveli mene na fregati daleko u tuđe zemlje i oficiri su bili prijazni i dobri i govorili su prijaznim ozbiljnim jako tužnim čitalačkim glasom nalik na mr. Garfielda i sve je

bilo prijazno i ozbiljno i jako tužno i fregate i plavo Sredozemno more i otoci i kad sam umro zaplakao sam i bojao sam se drugi će dječaci vidjeti da su mi suze u očima.

Amerikanac ne bi smio plakati morao bi se činiti prijazan i ozbiljan i jako tužan kada su me umotali u zastavu sa zvjezdama i trakovima i dovezli me kući da budem sahranjen bio sam tako tužan da se i ne sjećam nikako jesu li me doveli kući ili su me sahranili na moru no svakako sam bio umotan u Starinsku Slavu.

KOLO NOVOSTI XI

vlada Sjedinjenih Država mora biti nepopustljiva i zahtijevati da s američkim građanima koji budu zarobljeni bilo od jedne bilo od druge stranke kao učesnici u današnjim ustaškim nemirima postupaju u skladu sa širokogrudim načelima međunarodnoga prava

VOJNA ZAŠTITA ZBORU

Titanic krenuo iz Southamptona 10 travnja na prvi svoj put operacija treba da se izvrši protiv volje newyorškog osiguravajućeg društva po »Kimmelu« ta oni znaju ja sam Kimmel u Nilesu ja sam George svakomu pa i materi i sestri kad se sretnemo na ulicama

Ja idem do Maxima
Gdje šale smijeha ima
I milovanja pusta
I slatkih ženskih usta
Lolo, Dodo, Joujou
Cloclo, Margot, Froufrou

TONE TITANIC NAJVEĆI BROD NA SVIJETU

ja lično nisam siguran je li dvanaestosatni rad loš za namještenike pogotovo kad oni iziskuju da rade toliko da bi zarađivali više novaca

Nek moja pjesma bude
Sve bliže Bože k tebi
Sve bliže k tebi

bio je sad po prilici sat poslije ponoći, krasna zvjezdana noć bez mjesečine. More je bilo tiho kao ribnjak, tek se blago njihalo, kako je brod uzlazio na valove i silazio s njih, idealna noć, samo da nije ljute studeni. U daljini se Titanic činio da je strašno dug, silno mu se korito ocrtavalo crno na zvjezdanom nebu, na sve mu se korito ocrtavalo crno na zvjezdanom nebu, na sve mu vratnice i iz salona sjala svjetlost

Ištu od Metodizma da Ukloni Trojstvo

mladina je oprava od charmeuse satina sa strukom od čipaka i iscifranim prijevjesom. Prijevjes je crêpe lisse, obrubljen mletačkim čipkama sasvim drugačiji nego obični prijevjes mladin a buket treba da bude od đurđica i gardenija

Borba za Grad Torreon možda će odlučiti i o Udesu Ustaških Četa

Lolo, Dodo, Joujou
Cloclo, Margot, Froufrou
Ja idem do Maxima
A ti do . . .

Titanic se polagano nagnuo na pramac uspravio krmu ravno u vis i sada se svijetla u kabinama i salonima koja nisu ni jedan put zatitrala otkad smo mi otišli ugasila opet jednom

zabljesnula i konačno sva nestala. Dotle su strojevi u brodu gromotali i stenjali da se je čulo na milje. Onda polako se naginjući zaronio

JANEY

»Ta to je tako zanimljivo, mama,« govorila je Janey, kad bi mati žalila, što ona mora raditi. »Za moga se vremena držalo da to ne priliči dami, mislilo se da to ponizuje.« »No sada nije tako,« odgovarala bi Janey i žestila se. Onda bi joj jako odlanulo, kad iziđe iz zagušljive kuće i zagušljivih georgetownskih ulica, zasjenjenih drvećem, pa ode po Alicu Dick i otputi se u grad u kino, da gleda novosti i slike tuđih krajeva, i svijet na F-ulici, i da svrati zatim u trgovinu i popije sodu, prije nego što će tramvajem u Georgetown, pa da sjednu uz fontanu i razgovaraju o filmu, koji su gledali, o Olivi Thomas i Charley Chaplinu i Johnu Bunny. Počela svaki dan čitati novine i zanimati se za politiku. Počela osjećati da negdje napolju ima neki veliki svijet, u kojem kola život i koji je jarko osvijetljen, i da samo taj život u Georgetownu, gdje je sve tako dosadno i staromodno, i mama su i tata tako dosadni i staromodni, zadržava nju da ne prodre onamo.

To je osjećala i po Joovim razglednicama. On je bio mornar na ratnom brodu Connecticutu. Bila je slika obalskoga kraja u Havani, ili luke u Marseillu ili Villefranchu, ili fotografija neke djevojke u seljačkoj odjeći, u napirlitanoj potkovi,

i nekoliko redaka, kako se nada da joj je dobro i da voli svoju službu, nikada ni riječi o sebi. Ona mu je pisala duge listove, pune pitanja o njemu i o tuđim zemljama, ali on nije nikad odgovarao na njih. No ipak je osjećala kao neku pustolovinu, kad je dobivala te razglednice. Kad bi god ugledala na ulici kojega mornara ili pomorskog vojnika iz Quantica, mislila je na Joa i bila radoznala kako je njemu. Smiješno ju je diralo u srce, kad spazi mornarčića u plavom, kako švrlja naherene kape na glavi.

Nedjeljom je Alice gotovo svagda dolazila u Georgetown. Dom je sada bio drugačiji, Joe otišao, mati joj i otac stariji i mirniji, Francie i Ellen se rascvale u lijepe kikotave djevojčice s više škole, koje su omiljene kod dječaka u susjedstvu, odlaze na izlete i neprestano se tuže, što nemaju novaca za trošak. Kad Janey sjedi s njima za stolom, pa pomaže mami da priredi sos, donosi krumpir i prokolice nedjeljom za objed, osjeća ona da je odrasla, gotovo već stara djevojka. Sada je ona uz oca i mater protiv sestara. Tata je ostario i skupio se. Govorio je da će se povući i očekuje u penziju.

Kad je provela osam mjeseci kod mrs. Robinson, dobila ponudu od Dreyfusa i Carrolla, patentskih zastupnika na najgornjem katu Riggs Buildinga, da kod njih radi za sedamnaest dolara na nedjelju, a to je pet dolara više nego što je dobivala od mrs. Robinson. To joj je prijalo. Razabrala sada da je valjana u svojem poslu i da se može sama izdržavati, dogodilo se što mu drago. Zato ode s Alicom Dick k Woodwardu i Lothropsu da kupi haljinu. Željela je svilenu izvézenu haljinu za odraslu žensku. Dvadeset i jedna joj je godina, a zarađivat će sedamnaest dolara na nedjelju, pa misli da ima pravo na lijepu haljinu. Alice joj reče da bi haljina morala biti brončane zlatne boje, da joj pristaje uz kosu. Obišle su sve dućane u F-ulici, ali nisu nalazile ništa, što pristaje i nije preskupo, tako da su jedino kupile tkaninu i nekoliko modnih žurnala i donijele kući Janeyinoj materi, da ona sašije. Janey se srdila, što još uvijek zavisi od matere, no šta je mogla; mrs. Williams sašila dakle novu haljinu Janeyinu isto onako kako je svoj svojoj djeci šila haljine, otkad su se rodila. Janey nije nikada imala strpljivosti da nauči šiti kao mama. Kupile su dosta tkanine, tako da je bilo i Alici, te je mrs. Williams morala sašiti dvije haljine.

Posao kod Dreyfusa i Carrolla bio je sasvim drugačiji nego kod mrs. Robinson. U poslovnici su bili većinom muškarci. Mr. Dreyfus je bio malen čovjek uska lica s malim crnim brčićima i sitnim crnim treptavim očima, i ponešto s tuđim izgovorom u jeziku, tako da se je činio otmenim stranim diplomatom. Nosio je žute rukavice za pranje i žut štap i imao mnogo različitih vrlo modnih gornjih kaputa. On je mozak firme, reći će Jerry Burnham. Mr. Carroll je bio krupan rumen čo-

vjek, koji puši mnogo cigara, vazda pljuje i govori nekim starinskim južnjačkim načinom, da te Bog očuva. Jerry veli, da je on firmin balkonski prozor. Jerry Burnham bio je mlad čovjek navorana lica, razuzdanih očiju, firmin savjetnik u tehničkim i mašinskim stvarima. Smijao se mnogo, vazda kasnio u poslovnicu, a radi nečega bacio oko na Janeyu i običavao zbijati šale, dok joj diktira. Ona ga je voljela, premda ju je ponešto plašio razuzdani izgled njegovih očiju. Voljela bi razgovarati s njim kao sestra i navesti ga da ne rasipa uludo život. Onda je bio još postari knjigovođa, mr. Sills, smežuran čovjek, koji je stanovao u Anacostiji i nikada nije ni s kim govorio ni riječi. U podne nije odlazio na ručak, nego sjedio za svojim pisaćim stolom te bi pojeo sandwich i jabuku, umotanu u voštan papir, koji bi opet pažljivo savio i turio u džep. Zatim su bila dva žustra dječaka trčkala i mala ružna tipkačica, po imenu miss Simonds, koja je dobivala samo dvanaest dolara na nedjelju. Svakakvi ljudi u svakakvim, otrcanim, pristojnim ili gizdavim odijelima, ulazili su cijeloga dana, stajali kojekud po prednjoj poslovnici i kroz vrata s mliječnim staklom slušali silno mumljanje mr. Carrolla. Mr. Dreyfus je bez ijedne riječi švrljao unutra i napolje, smješkajući se malo znancima, vazda u nekoj tajnovitoj žurbi. U podne za ručkom u maloj kavani ili uz sodu pripovijedala bi sve to Alici i Alice bi diveći se uglédala k njoj. Alice ju je vazda u jedan sat

čekala u predsoblju. Udesile su da odlaze u to doba, jer onda je bilo manje svijeta. Ni jedna od njih nije nikada trošila više od dvadeset centa, pa im ručak nije trajao dugo i bilo im je vremena da se prošetaju po Lafayette Squru ili ponekad oko Bijele kuće, prije nego što će se vratiti u poslovnicu.

Jedne subote naveče morala je raditi još do kasnoga doba, da otipka opis vanjskoga motora, koji treba u ponedjeljak ujutro da bude u patentnom uredu. Svi su drugi bili poodilazili iz poslovnice. Ona je koliko može odgonetala zamršene tehničke izraze, ali na pameti joj bila razglednica, koja prikazuje Krista na Andima, a bila ju je toga dana dobila od Joa. Na njoj je stajalo samo:

Do vraga limeni brodovi ujaka Sama. Dolazim naskoro kući.

Razglednica nije bila potpisana, no ona je znala rukopis. To ju je jadilo. Jerry Burnham je sjedio pred telefonskim preklopnim ormarom i prečitavao stranice, kako ih je ona svršavala. Odlazio je na mahove u umivaonicu; kad se vrati, svaki bi put zaudarao po poslovnici silan zadah whiskeya. Janey je bila nervozna. Tipkala je, sve dok joj nisu pred očima zatitrala sitna crna slova. Jadila se radi Joa. Kako se može vraćati kući, dok mu još nije proteklo vrijeme službi? Mora tu biti nešto. A bilo joj je nelagodno, što se Jerry Burnham nemirno miče na telefonistkinjinu sjedištu. Ona i Alice su razgovarale kako je opasno ostajati samoj u poslovnici s čovjekom kao što

je on. U ovako kasno doba i kad čovjek pije, na pameti mu je samo jedna misao.

Kad mu je predala pretposljednji list, oči mu se, sjajne i vlažne, sastale s njenim očima.« Kladim se da ste se umorili, miss Williams«, reče on. »Prokleta je bruka zadržavati vas ovako i još u subotu naveče«. »Dobro je, mr. Burnham«, odgovori ona ledeno, a prsti joj zacvrkuću. »To je skrivio onaj prokleti stari bakonski prozor. Cio je dan toliko preklapao o politici da nitko nije mogao svršiti posao«. »Pa to je sada svejedno«, reći će Janey. »Svejedno je sada... Gotovo je osam sati. Promašio sam sastanak s najmilijom mojom djevojkom... ili po prilici. Kladim se da ste i vi, miss Williams, promašili sastanak«. »Imala sam se sastati s drugom djevojkom, to je sve.« »Ta šta velite . . .« Smijao se tako voljko da se je nasmijala i ona.

Kad je bila svršena posljednja stranica i turena u omot, ustane Janey da uzme svoj šešir. »Znate, mis Williams, mi ćemo to baciti na poštu, a onda je najbolje da pođete sa mnom i založite štogod«.

Dok su se spuštali liftom, kanila se Janey ispričati i otići kući, ali nekako nije to učinila, nego se odjednom stvorila da tobože hladno, no u srcu sva strepeći, sjedi s njim u francuskom restaurantu u H-ulici.

»Šta mislite vi dakle u Novoj Slobodi, miss Williams?« smijući se zapita Jerry Burnham,

kad su bili sjeli. Pruži joj jelovnik. »Evo cjenik... Neka vas vodi savjest vaša«. »Pa ja gotovo i ne znam, mr. Burnham«. »No ja jesam za to, iskreno vam velim. Ja mislim, Wilson je velik čovjek... Kako bilo, ništa ne valja toliko koliko promjena, ne sudite li vi tako? Bryan je velik vikač i brbljavac, no i on predstavlja nešto, pa i Josephus Daniels, koji mornaricu natrpava grozdovim sokom. Ja mislim, ima nam prilika da opet postanemo demokracija . . . Šta mislite vi?«

Nikada nije dočekivao odgovor na pitanje, nego samo govorio i sve se smijao sâm.

Kad je Janey kasnije uznastojala da ispripovijeda Alici, što joj je govorio Jerry Burnham, nije joj se to činilo onako smiješnim, ni jelo onako dobrim i ništa onako veselim. Alice se prilično ogorčila na to. »Oh Janey, kako si i mogla po tako kasnoj noći odlaziti s pijanim čovjekom i još na mjesto kao što je to, ja sam silno zebla... Ti znaš, ovakvomu je čovjeku na pameti samo jedna misao... Velim ti, ja mislim, to je bilo beščuvstveno i lakomisleno... Ne bih bila mislila da bi ti mogla učiniti takvu stvar«. »No i nije, Alice, bilo nipošto tako...« Janey je svejednako govorila, no Alice je plakala i cijelu nedjelju dana bila uvrijeđena lica, tako da se Janey iza toga okanila teme o Jerry Burnhamu. To joj je bio prvi nesklad s Alicom i nemilo je se dojmio.

No uza sve to se sprijateljila s Jerry Burnhamom. Činilo se da voli izlaziti s njom, pa da

ga ona sluša, što joj pripovijeda. A i kad je istupio iz službe kod Dreyfusa i Carrolla, pozivao ju je ponekad subotom poslije podne da ode s njim Keithu. Janey urekla Alici da se sastanu u Rock Creeek Parku, ali nije bilo mnogo probitka. Jerry počastio djevojke čajem u starom kamenom mlinu. Radio je za neki inženjerski list i pisao sedmični dopis u New York Sun. Alice se uzbunila, kad je nazvao Washington smetištem i dosadnom kaljugom, te rekao da on tu trune i da su stanovnici većinom mrtvaci, barem od vrata gore. Kad ih je posadio u tramvaj, da se vrate u Georgetown, odrešito će reći Alice da mladi Burnham nije onakav mladić, s kakvim treba da se druži čestita djevojka. Janey se blažena nasloni na sjedištu u otvorenim kolima, gledajući drveće, djevojke u ljetnim haljinama, ljude sa slamnim šeširima, poštanske sandučiće, dućanska pročelja, što promiču pored njih, te će reći: »No duhovit je čovjek, Alice... Ja bogme volim razumne ljude, a ti?« Alice je pogleda, mahne tužno glavom i ne odgovori ništa.

To isto popodne otiđoše u georgetownsku bolnicu da posjete tatu. Bila je prava strahota. Mama i Janey i doktor i bolničarka znali su da on ima rak na mjehuru i ne može više dugo poživjeti, ali nisu to priznavali ni sami sebi. Baš su ga bili premjestili u zasebnu sobu, gdje će mu biti udobnije. Stajalo je mnogo novaca te su morali uzeti još jednu hipoteku na kuću. Potro-

šili su već svu Janeyinu uštedu, što je bila za crne dane uložila na svoj račun u banci. To su popodne morali vrlo dugo čekati. Kad je izišla bolničarka, uđe Janey sama. »Zdravo, tata«, reći će uz usiljen smiješak. Morio ju je zadah desinfekcije u sobi. Na otvoreni je prozor prodirao topli dah drveća, povelog na suncu, sanljivi štropoti nedjeljnog popodneva, vranje graktanje, daleka prometna buka. Tati je bilo upalo i iskrivilo se lice. Dugi su mu brci bili ganutljivo svileni i bijeli. Janey je znala da nikoga na svijetu ne voli jače nego njega . . . Glas mu je bio slab, ali prilično odlučan. »Janey, ja sam podrtina, djevojko, i mislim, ne ću nikada . . . ti znaš bolje nego ja, gadovi ne će da mi kažu . . . Slušaj, pripovijedaj mi o Jou, ti čuješ za njega, je li, ja bih volio da nije otišao k mornarici, nije to nikakva budućnost za mladića, koji nema protekcije, ali se veselim, što je otišao na more, umetnuo se na mene . . . Ja sam za starih dana tri puta oplovio rt Horn, dok mi još nije bilo dvadeset godina. To je prije nego što sam se zaposlio na teglećem brodu, kako znaš . . . No mislio sam, ležeći ovdje u krevetu, da je Joe učinio baš kao i ja, i on je iver od staroga panja i ja se veselim tomu. Ne kinjim se radi njega, ali bih volio da sam vas djevojke skinuo s vrata i poudavao. Bilo bi mi lakše. Ne vjerujem ja dandanas djevojkama s tim kratkim suknjama i tako dalje.« Očeve su je oči svu ogledavale s ledenim slabim sjajem, i njoj se stezalo grlo,

kad je uznastojala da progovori. »Ja mislim da znam paziti na sebe,« reče. »Treba da sada paziš i na mene. Ja sam za vas djecu učinio što sam god mogao. Vi ne znate, šta je život, ni jedna od vas, bile ste čuvane, a sada me otpravljate da umrem u bolnici.« »Ta ti si sam rekao, tata, da misliš, bit će najbolje da odeš ovamo, gdje će ti biti bolja njega.« »Ne volim ovu noćnu bolničarku, Janey, odviše surovo postupa sa mnom . . . Kaži im dolje u kancelariji.«

Odlanulo joj, kad je nastalo vrijeme odlasku. Ona i Alice su išle ulicom bez ijedne riječi. Naposljetku će reći Janey: »Za Boga miloga, Alice, nemoj se zlovoljiti. Da samo znaš, kako mi je bilo mrsko i to . . . Za Boga miloga, ja želim . . .« Šta želiš, Janey?« »Oh, ništa«.

Mjesec srpanj je toga ljeta bio vruć, u poslovnici su radili uz neprestanu zvrku električnih ventilatora, muškarcima omlitavile ogrlice, a djevojke se prenatrpale puderom; jedini mr. Dreyfus bio je vazda hladan i udešen, kao da je tek iskočio iz kutije. Posljednjega dana u mjesecu sjedjela je Janey još za svojim pisaćim stolom i skupljala energiju da po užarenim ulicama dođe do kuće, a uto uđe Jerry Burnham. Bio je zasukanih rukava preko laktova, u bijelim lanenim hlačama, a kaput prebacio preko ruke. Zapita kako je ocu i reče da je sav uzbuđen radi evropskih vijesti, te bi je volio odvesti na večeru, da se razgovori i

malo umiri. »Imam auto Bugsa Dolana, nemam doduše vozačku dozvolu, ali mislim da bi se mogli provesti po trkalištu i prohladiti se ipak«. Ona pokuša odbiti, jer je morala kući na večeru, a Alice se vazda jako zlovoljila, kad ona ode s Jerryjem, ali on je vidio da ona zapravo želi poći te je navaljivao.

Sjedjeli su oboje na prednjem sjedištu na Fordu, a kapute prebacili na stražnje sjedište. Obiđoše jedan put trkalištem, no asfalt je bio vruć kao tava. Drveće i smeđa ustajana rijeka kuhali se u popodnevnom sutonu kao meso i povrće u loncu. Gušila ih žega iz motora. Jerry je crvena lica govorio neprestano o ratu, što se sprema u Evropi, i kako će to biti konac civilizaciji, i kako on ne mari za to, i sve bi mu godilo, što bi ga izbavilo iz Washingtona, gdje se opija do ludila, i još žega i kongresni izvještaji, i kako su mu dodijale žene, koje bi od njega samo novaca, ili zabava, ili ženidbe, ili koju bilo prokletu stvar, i kako ga razblažuje i umiruje razgovor s Janeyjom, koja nije takva.

Bilo je prevruće, pa odgodili vožnju i otišli k Willardu da malo založe. On je silom htio k Willardu, jer su mu, veli, džepovi puni novaca i potrošio bi ih svakako, a Janey je zazirala, jer nije još nikada bila u velikom hotelu i osjećala je da nije pristojno odjevena, te će reći da ju je strah, ne će li ga obrukati, a on se nasmijao i odgovorio

da to i ne može biti. Sjedjeli su u velikoj dugoj pozlaćenoj blagovaonici i Jerry reče da je to nalik na milijunarsku mrtvačnicu, a konobar je bio jako uljudan i Janey nije znala naći na velikom jelovniku, što bi željela jesti, te naručila salatu. Jerry je nagovori da uzme gin sa sodom, jer to, veli, hladi; a osjetila je da joj se brkaju misli, da se je uznijela i da je nespretna. Bez daha je slušala što on govori, isto onako kako je za Joom i Alecom trčala k remizi, dok je bila mala.

Poslije večere se provezli još malo i Jerry se umiri, ali ona je bila zbunjena i nije znala smisliti što bi rekla. Krenuli su k avenuji Rhode Island i kod veteranskog doma zaokrenuli natrag. Nigdje nema svježeg uzduha, a buljava i sve sama jednaka ulična svijetla prolaze s obiju strana, osvjetljujući segmente monotonog nepomičnog drveća. I na brežuljcima ni da bi se ganuo dah.

Na mračnim cestama, gdje nema više uličnih svjetiljaka, bilo je bolje. Janey nije više razabirala direkciju, nego se naslonila i udisala svježi uzduh, kad joj slučajno zaduhne malo s kukuruzne njive ili iz šumarka. Na jednom mjestu, gdje je malo močvarno isparivanje dahnulo preko ceste, zaustavi Jerry naglo kola i poljubi je. Njoj zakuca srce svom brzinom. Htjela mu reći, neka to ne čini, ali nije mogla.

»Nisam to kanio, ali ne mogu odustati«, šaputao je. »Život u Washingtonu potkopava volju . . .

Ili sam možda zaljubljen u vas, Janey. Ne znam . . . Hajde da sjednemo straga, tamo je hladnije.« Slabost je stade hvatati od lažičice i razlije se po njoj. Kad je izišla, uhvati je on u zagrljaj. Ona mu spusti glavu na rame, a usnama mu dodirne vrat. Ruke su je njegove žegle oko ramena, osjećala mu je rebra kroz košulju, kako se pritisla uz nju. Glava joj se zavrti u pari duhana, rakije i muškaračkog znoja. Noge mu se pritisle uz njene noge. Ona se otrgne i popne se na stražnje sjedište. Drhtala je. On odmah za njom. »Ne, ne,« ona će. On sjedne do nje i obuhvati je oko struka. »Da popušimo cigaretu«, drhtavim će glasom.

Pušenje ju je malo zabavilo, a i izmirilo s njim. Dva se zrnata kraja na cigaretama žarila uporedo.

»Mislite li vi da me ljubite, Jerry?« »Ja sam lud za vama, čedo moje«. »Mislite li vi . . .?« »Da te uzmem . . . Zašto do bijesa ne bih? Ja ne znam. Recimo da smo zaručeni.« »Vi, velite, želite da ja pođem za vas?« »Ako hoćete . . . No zar vi ne shvaćate, šta čovjek osjeća . . . ovakva noć . . . močvarni zadah . . . Bože mili, sve bih dao, da mi je dobiti vas.«

Bili su popušili cigarete. Posjedjeli su dugo bez ijedne riječi. Ona je na goloj ruci osjećala dlake s njegove gole ruke.

»Jadim se radi brata Joa . . . On je, Jerry, u mornarici i strah me je, ne će li dezertirati ili

štogod . . . Ja mislim, vi bi ga zavoljeli. Divno igra on baseball.«

»Šta navodi vas da mislite na njega? Osjećate li isto tako za mene? Ljubav je fina stvar, do bijesa, zar vi ne shvaćate da je to nešto drugo nego što osjećate za brata?«

On joj položi ruku na koljeno. Osjećala je kako je gleda u mraku. On se nagne k njoj i poljubi je vrlo nježno. Mililo joj se, što mu se usne tako nježno priljubljuju uz njene usne. Ljubila ih. Propadala je kroz vjekove močvarne noći. Vrela mu se prsa priljubila uz njene grudi i pritiskuju je. Ona se uhvati za njega, koji je potiskuje kroz vjekove močvarne noći. Onda odjednom kao hladan grč osjeti gađenje, gušeći se kao da se davi. Uze se boriti s njim. Digne nogu i žestoko ga udari koljenom u slabinu.

On je se okani i siđe s kola. Čula ga je kako u mraku za njom koraca po cesti amo tamo. Drhtala je i bojala se i iznemagala. Za neko vrijeme uđe on, odvrne svijetlo i potjera, ne gledajući nju. Pušio je cigaretu i za vožnje su izlijetale silne varnice.

Kad se je dovezao do ugla M-ulice niže kuće Williamsovih u Georgetownu, stane, siđe i otvori joj vrata. Ona siđe, ne znajući što bi rekla i bojeći se pogledati njega.

»Vi valjda mislite da bih se ja morao ispričati, što sam bio svinja,« reče on.

»Jerry, meni je žao,« odgovori ona.

»Ne bilo me, ako se želim ispričati . . . Mislio sam da smo mi prijatelji. Valjalo mi je znati da na ovom smetištu ne će biti ni jedne ženske s čovječanskom iskrom . . . Vi valjda mislite da morate izdržati do vjenčanja. Samo naprijed. To je vaš posao. Ja mogu tu na ulici od koje bilo crnkinje prostitutkinje dobiti što želim... Laku noć.« Janey nije govorila ništa. On se odveze. Ona ode kući i legne.

Cijeloga toga kolovoza otac joj je umirao u georgetownskoj bolnici, pun morfija. Novine su izlazile svaki dan s krupnim naslovima o ratu u Evropi, Liége, Louvain, Mons. Dreyfus i Carrollovi bili su u groznici. Zapodijevale se velike parnice radi municijskih patenata. Počeli šaputati da je neokaljani mr. Dreyfus agent njemačke vlade. Jerry došao jedno podne k Janeyi u posjet da se ispriča, što je one noći bio onako surov, i da joj rekne da je postao ratni dopisnik te za nedjelju dana odlazi na frontu. Lijepo su zajedno objedovali. On je pripovijedao o uhodama i o britanskim spletkama i o panslavizmu i smijao se neprestano i govorio da je sve to pravi put do đavla. Ona rasudi da je divan i poželi da rekne koju riječ o zarukama i osjeti silnu nježnost za njega i poboja se da ne bi poginuo, ali odjednom joj nastalo vrijeme da se vrati u poslovnicu i ni jedno od njih nije zapodjelo razgovor o tom. On je ot-

prati do Riggs Buildinga i oprosti se s njom i poljubi je svojski pred svima i odjuri, obećavajući da će joj pisati iz New Yorka. U taj mah naiđe Alice putem svojim k mrs. Robinson i Janey joj pripovjedi da je zaručena s Jerry Burnhamom i da on odlazi u Evropu u rat kao ratni dopisnik.

Kad joj je početkom rujna umro otac, jako je odlanulo svima. No kad se je vratila s groblja Oak Hill, sjeti se svega, što je željela djevojčicom, i pomisli na Aleca, i sve joj se učini tako nesretnim da i nije mogla otrpjeti. Mati joj je bila jako mirna i oči joj se jako crvenile i neprestano je govorila da se veseli, što i za nju ima mjesto, gdje će biti sahranjena na Oak Hillu. Bilo bi joj mrsko, da on nije sahranjen na Oak Hillu, nego na kojem drugom groblju. Tako je krasno groblje i tu se sahranjuju najodličniji ljudi iz Georgetowna.

S asekuracijom popravi mrs. Williams kuću i uredi dva gornja kata za iznajmljivanje. To je bila prilika, koju je Janey očekivala toliko dugo, da najmi vlastit stan, te ona i Alice uzmu sobu u Massachusetts-avenuji, blizu Carnegiejeve biblioteke, s upotrebom kuhinje. Tako ona jedne subote poslije podne zovne iz drogerije telefonom taksi te se preseli sa svojom torbom i kovčegom i gomilom uokvirenih slika iz njene sobe, koje su bile uz nju na sjedištu. Slike su bile dva otiska Indijanaca u bojama, od Remingtona, jedna Gibson-

girl, fotografija bojnoga broda Connecticut u luci Villefranche, koju je poslao Joe, i povećana fotografija njena oca u uniformi, kako stoji uz krmu nekog imaginarnog broda pod burnim nebom, što je dobavio neki fotograf u Norfolku, Va. Zatim su bile dvije neuokvirene kolorirane slike Maxfielda Parrisha, koje je bila kupila onomad, i uokvirena moment-fotografija Joova u odjeći basebalskog igrača. Malu sličicu Alecovu zamotala je među svoje stvari u torbi. Taksi je zaudarao na plijesan i drndao po ulicama. Bio je oštar jesenski dan, žljebovi puni suha lišća. Janey se plašila i uzrujavala, kao da sama polazi na put.

Te je jeseni mnogo čitala novina i časopisa i »Ljubljenoga vagabunda« od W. J. Lockea. Počela mrziti ljude, što razaraju umjetnost i kulturu, civilizaciju, Louvain. Očekivala je list od Jerryja, no list nije dolazio.

Jedno popodne izišla malo kasnije iz poslovnice, a tko stoji u predvorju uz lift, Joe. »Zdravo, Janey,« reče on. »Ta ti si ruža rumena.« Ona se toliko veselila, što ga vidi, da nije gotovo ni mogla govoriti, nego mu samo čvrsto stisnula ruku. »Upravo sam isplaćen ... Pomislio sam da mi je bolje doći ovamo i sastati se sa svojima, dok još nisam spiskao sve . . . Hajde sa mnom, da te sjajno pogostim i odvedem u kazalište, ako želiš...« Bio je opaljen od sunca i plećatiji nego kad je odlazio. Krupne su mu ruke i kvrgavi ručni

zglobovi stršili iz novog plavog odijela, koje mu je pretijesno u struku. I rukavi su mu bili prekratki.

»Jesi li bio u Georgetownu?« zapita ga ona.

»Jesam«.

»Jesi li bio na groblju?«

»Mama je htjela da odem, no čemu.«

»Sirotica mati, tako je sentimentalna u tom...«

Pođoše dalje. Joe nije govorio ništa. Bio je vruć dan. Prašina se vitlala po ulici.

Janey će reći: »Dragi Joe, ti mi moraš sve ispripovijedati o svojim pustolovinama . . . Bio si zacijelo u divnim krajevima. Slast je imati brata u mornarici.«

»Okani se ti mornarice, Janey . . . Ne ću ni da čujem za nju. Da znaš, dezertirao sam u Buenos Airesu, pa se ukrcao na teretnjak za istok, na engleski brod . . . I to je pasji život . . .«

»Ta Joe.«

»Ne treba se jaditi zato.«

»Ta šta se je dogodilo, Joe?«

»Ti ne ćeš ni jednu riječ govoriti ni živoj duši, je li, Janey? Znaš, zdrpio sam se s jednim oficirčićem, koji je preoštro htio da me zajaše. Odalamio sam ga po njuški i izdevetao ga svojski, i onda mi se učinilo da mi se ne piše dobro, pa sam podbrusio pete . . . To je sve.«

»Oh Joe, ja sam se nadala da ćeš postati oficir.«

»Od maloga da bude oficir . . .? Lijepa prilika.«

Ona ga odvede u Mabillion, kamo ju je vodio Jerry. Na vratima zaviri Joe kritički. »Zar je to najfiniji lokal, što ti znaš, Janey? Ja imam stotinjarku u džepu.« »Oh, ovaj je strašno skup . . . To je francuski restaurant. A ne treba da sve svoje novce potrošiš za mene.« »Za koga drugoga da ih do bijesa i potrošim?« Joe sjedne za stol, a Janey ode i javi telefonom Alici da će se tek kasno vratiti kući. Kad se je vratila k stolu, izvadi Joe iz džepova dva paketića, umotana u svilen papir s crvenim i zelenim prugama. »Oh, šta je to?« »Otvori ih, Janey . . . To je tvoje.« Ona otvori paketiće. Bilo je nekoliko čipkastih ovratnika i vézen stolnjak. »Čipke su irske, a drugo je s Madeire . . . Imao sam i kinesku vazu za tebe, no neki gad . . . neki lopov mi je zdipio.« »To je silno milo, što si mislio na mene . . . Ja to cijenim.« Joe se uzmahao svojim nožem i viljuškom. »Moramo krenuti, Janey, jer ćemo zakasniti na predstavu . . . Imam karte za Alahov vrt.«

Kad su izišli iz Belasca na Lafayettov square, koji je bio hladan i miran, a po drveću šuškao vjetar, reći će Joe: »I nije ništa osobito, ja sam jednom vidio pravi pješčani vihor«, a Janeyi bude žao na brata, što je tako surov i neuljuđen. Uz taj je komad osjećala onako kao kad je bila mala djevojčica, puna nemirne čežnje za tuđim zemljama: i miris tamjana, i crne oči, i vojvode u frakovima, koji bacaju novce na kockarske sto-

love u Monte Carlu, redovnici i tajanstveni istok. Da je Joe samo malo uljuđeniji, znao bi istinski cijeniti sve te zanimljive luke, što je pohodio. Rastao se s njom na stepenicama pred kućom u Massachusetts-avenuji. »Gdje ćeš se ti nastaniti, Joe?« zapita ona. »Mislim, otisnut ću se opet u New York i najmiti se na lađu . . . Mornarski je posao prilično dobar, ako potraje taj rat«. »Ti bi noćas?« On klimne glavom. »Voljela bih da imam krevet za tebe, ali ne mogu zaista, radi Alice.« »Ne, ja i ne želim da čučim u tom smetištu . . . Došao sam samo da pozdravim tebe«. »Pa laku noć, Joe, samo zacijelo piši«. »Laku noć, Janey, hoću zacijelo«. Motrila ga je kako odlazi ulicom, dok joj nije u sjeni pod drvećem nestao iz očiju. Bilo joj je nemilo gledati kako on sam ide po mračnoj ulici. Nije se gegao kao mornar, nego sasvim bio nalik na čovjeka radnika. Ona uzdahne i uđe u kuću. Alice ju je budna čekala. Pokaže Alici čipke, pa one probale ovratnike i složile se da je to vrlo lijepo i prilične vrijednosti.

Janey i Alice su lijepo provele tu zimu. Uzele pušiti cigarete i nedjeljom poslije podne gostiti prijatelje čajem. Čitale su novele Arnolda Bennetta i zamišljale da su mlade muškare. Naučile igrati bridge i pokratile svoje suknje. O božiću Janey dobila od Dreyfusa i Carrolla nagradu od sto dolara i povišicu na nedjeljnih dvadeset dolara. Ona poče govoriti Alici da je staro mrtvopuhalo, što ostaje kod mrs. Robinson. A sama počela stjecati

ambicije za poslovnu karijeru. Nije se više plašila muškaraca, nego se u liftu šalila sa mladim namještenicima o stvarima, radi kojih bi se pred godinu dana bila rumenila. Kad je Johnny Edwards ili Morris Byer povedu naveče u kino, nije marila, ako je zagrle, ili je jedan dva puta poljube, dok po torbici traži kućni ključ. Znala je dobro, kako će mladiću zgrabiti ruku za zglavak i odgurnuti je bez ikakve scene, kad bi on pokušao da bude odviše intiman. Kad bi je Alice znala opominjati i govoriti da je muškarcima samo jedno na pameti, smijala se ona i odgovarala: »Oh, nisu oni tako vješti.« Otkrila je da treba samo malo hiperoksida u vodi, kad mije kosu, pa će joj kosa biti plavlja i uklonit će joj se siva mišja boja. Kad bi se naveče spremala da ode od kuće, uzimala je ponekad malim prstom zeru ruža te ga vrlo pažljivo razmazala po usnama.

KAMERNO OKO (15)

Na ušću Schuykilla ukrcao se na brod mr. Pierce u starosti od devedeset i šest godina i zdrav kao dolar. Kad je uzet u mornaricu bio je kancelarijski momak u poslovnici mr. Piercea i promašio je bitku kod Antietama jer je imao silnu dizenteriju a kći mr. Piercea mrs. Black zvala ga je Jack i pušila male smeđe cigarete. Svirali smo na gramofonu Fra Diavola i svi su bili vrlo veseli. Mr. Pierce je čupkao svoje spuštene brkove i pio

grog a mrs. Black palila cigaretu za cigaretom i razgovarali o starim vremenima i kako je njegov otac želio da on bude svećenik a njegova se sirotica mati mučila da najami hrane za tu porodicu proždrljivih dječaka a otac mu je bio šutljiv čovjek i govorio najviše portugalski i kad mu se nije mililo kako je koje jelo priređeno zgrabio bi zdjelu i bacio kroz prozor a želio je otići na more i učio je prava na sveučilištu i u poslovnici mr. Piercea i pjevao »O koliko veselje ti je kad oko broda pjena bije« ... i smiješao bi grog a mr. Pierce čupkao svoje brkove i svi su bili jako veseli i razgovarali su o škuni Mary Wentworth i kako su pukovnik Hodgeson i otac Murphy oštro gledali veselu čašu . . . i smiješao grog i mr. Pierce čupkao svoje brkove i mrs. Black pušila male smeđe cigarete jednu za drugom i svi se jako veselili svirajući na gramofonu Fra Diavola i zadah u luci i brodice i Delaware sav u srebrnim vraskama. Sve je tamo bila sama močvara kamo smo odlazili loviti patke a on uz gramofon pjevao »Vittoria« ... a oca Murphyja snašao strašan nastup kostobolje te ga morali odnijeti na kapku a mr. Pierceu je devedeset i šest i zdrav je kao dolar gutnuo groga i čupkao se za brkove srebrne namreškane a zadah u luci dopro sa svježim vjetrom i dim s dokova u Camdenu i limunov raženi šećerni miris grogovih čaša i svi su bili jako veseli.

KOLO NOVOSTI XII

Grci u bitki bježe od policije. Putnici U Spavaćem Vagonu Revolverima Trgnuti Iza Sna

Teci rijeko teci
K moru dalekomu
I donesi rijeko
Ljubu k mojem domu

BORBE U TORREONU

Kuba U Nevolji Crnačkoga Ustanka

na koncu posljednje izborne borbe, piše Champ Clark, odlični missouriski zastupnik u kongresu, gotovo sam iznemogao od prevelikoga rada, živčane napetosti, nesanice i gubitka apetita i neprestanoga govorenja, no od triju boca Electric Bittera oporavio sam se sasvim

Roosevelt Izabran Za Vođu Nove Stranke

iznemogle od rada bolešljive žene stječu sjajnu životnu snagu od Electric Bittera

CLARK KOLJE BRYANA, POMAŽE PARKERA

Vjeran ljubo vjeran
Nastojim ja biti
Ali čuj me i ti
Jako jako mnogo mnogo dana
Put je sa žala Seine

zločinstvo za koje je Richardson osuđen da bude smaknut na električnoj stolici bilo je priznato umorstvo bivše ljubavnice njegove devetnaestogodišnje Avis Linnell iz Hyannisa učenice muzičkoga konzervatorija New England u Bostonu.

Djevojka je bila na putu pastorovoj ženidbi s otmenom djevojkom i baštinicom iz Brookline

jer su još bili zaručeni i jer je miss Linnell bila u nekom stanju.

Djevojka je bila zavarana te uzela neki otrov koji joj je dao Riches a ona vjerovala da će joj biti ljekarija u onom stanju te je umrla u svojoj sobi u kršćanskom udruženju mladih žena

ROOSEVELT GOVORI PRVI PUT KAKO SU SJEDINJENE DRŽAVE STEKLE PANAMU

100.000 ljudi nije moglo ući u veliku dvoranu te oni kliču kao jeka

u vrijeme objeda izjavio guverner da danas nije dobio nikakve direktne vijesti od mr. Bryana. »Kako sada teče,« rekao je mr. Wilson, »pošto sam pročitao rezultate petnaest izbornih mjesta, mislim da će mi trebati još 175 izbornih mjesta, da prodrem

Crvenokosi Mladić Pripovijeda Da Su Ga Historije O Lakom Stjecanju Novaca Navele Na Zločinstvo

interes za parnicu porastao je još jače 20 prosinca kad se je doznalo da je bivši pastor osakatio sam sebe u zatvoru na Charles-Streetu.

PETORICA UMIRU POŠTO SU STIGLI NA JUŽNI POL

DIAZ DOVLAČI TEŠKE TOPOVE NA POSLOVNU ČETVRT

Jako jako mnogo mnogo dana
Put je sa žala Seine
Za djevojku koja krene
Na obale Saskatchewana

DJEČAK GOVORNIK NA ESTRADI

Na chicaškom kongresu 96 godine nagradom odlikovani dječak govornik pastorov sin kojemu

usne nisu nikada okusile žestoko piće oglasio se svojim srebrnim glasom da je ispunio gorostasnu dvoranu i ispunio uši priprostomu svijetu:

Gospodine predsjedniče i gospodo skupštinari:
Bio bih zaista preuzetan
kad bih istupio protiv
odlične gospode koju ste saslušali, kad bi se samo omjeravale sposobnosti;
ali ovo nije utakmica među osobama.
Najskromniji građanin u cijeloj zemlji,
kad se opremi oklopom pravedne stvari,
jači je nego sve vojske bludnje.
Ja vam govorim u obranu jedne stvari koja je isto sveta kao i stvar slobode . . .

mlađahan čovjek velikih usta s bijelom kravatom

glumac probisvijet, svjetovalac, pučki propovjednik,

glas je njegov očaravao farmere s velikih ravnica, preopterećene hipotekama, ozvanjao u daščanim školskim zgradama u missouriskoj dolini, sladio u ušima sitnih kramarčića, željnih jevtinoga kredita, rastapao ljudima srce kao drozdova ili kosova pjesma u surom spokoju prije svanuća, ili nagli skok u cijeni ozime pšenice ili trubač koji svira mirozov i razvijena zastava;

Srebrni jezik priprostoga svijeta:

čovjek koji radi za plaću isto je takav poslenik kao i njegov poslodavac;
advokat u provincijskom gradu isto je takav poslenik kao i pravni zastupnik trgovačke korporacije u velikoj metropoli;
trgovac u dućanu na raskršću isto je takav poslenik kao i trgovac u New Yorku;

farmer, koji ujutro odlazi i muči se cio dan, koji počinje s proljeća i muči se cijeloga ljeta, i koji primjenjujući svoj um i mišiće uz prirodna sredstva naše zemlje stvara bogatstvo, isto je tako poslenik kao i onaj što odlazi na burzu i špekulira sa žitnim cijenama;
rudari, koji silaze tisuću stopa u zemlju
ili se dvije tisuće stopa penju uza stijene
i iz skrovišta vade
dragocjene metale
da poteku po trgovinskim kanalima,
isto su takvi poslenici
kao i ono nekoliko finansijskih magnata
koji
u skrovitoj odaji
poskupljuju svijetu novac.

Čovjek najamnik i provincijski advokat uspravili se i slušaju,

to su bile silne riječi za farmera, koji je založio svoju ljetinu, da kupi gnojiva, silne riječi za željezara u malom gradiću, za sitničara, za trgovca hrane i žita, za pogrebnoga poduzetnika, za povrćara . . .

Imajući za sobom
mase koje produciraju
u ovom narodu i na svijetu,
poduprti trgovinskim interesima, radnim interesima i onima
koji se trude svuda i svagdje,
mi ćemo
na njihov zahtjev
za zlatnom vrijednošću
odvratiti:
Nemojte radu pritiskivati na čelo tu trnovu krunu,
nemojte pribijati čovječanstvo na zlatni križ.

Promuknuli od vike
trnova kruna i zlatni križ
pronijeli ga na ramenima po dvorani, grlili ga, ljubili ga, krštavali djecu svoju po njem, istakli ga za predsjedničkoga kandidata,
dječaka govornika s estrade,
srebrni jezik priprostoga svijeta.

No McArthur i Forrest, dva Škota iz Randa, pronašla cijanidski postupak za izlučivanje zlata iz ruda, Južna Afrika preplavila zlatno tržište; nije trebalo srebrnoga proroka.

Srebrni je jezik pjevao i dalje na velika usta, pjevao o pacifizmu, prohibiciji, fundamentalizmu,
griskajući rotkvice na estradi,
pijući grozdov sok i vodu,
gutajući teško kukuruzno jelo;
Bryan osijedio u vrelom uzduhu skupštinskih šatora, u pljesku, rukovanju, tapkanju po leđima, u zadimljenom od cigara zraku odborskih soba u demokratskim kongresima, srebren jezik u velikim ustima.

U Daytonu je snovao da ponovi tu smicalicu, da zaustavi sat priprostomu svijetu, da ožigoše, da se zadre, da se ljuto naruga
darwinizmu i nevjerničkomu mišljenju gradskih učenjaka, bradatih stranaca i majmunskoga morala.

U Floridi je govorio svaki dan u podne na splavi pod platnenim nadstorom, prodajući za Corala Gablesa gradilišta... morao je govoriti, da osjeti kako se šutkaju otegnuti glasovi, da osjeti kako odobravajući napinju uši, da osjeti slast, kad plješću.

Zašto ne bi i opet obilazio zemljom uzduž i poprijeko

da uzdigne opet kolebavu riječ za priprosti
svijet koji želi priprostu riječ božju?

trnova kruna i zlatni križ

priprostu blagodatnu lagodnu riječ božju
priprostomu blagodatnomu lagodnomu
srednjoameričkomu puku?
Bio je velik izjelica. Bila je vrućina. Ubila
ga kap.
Tri dana kasnije društvo je u Floridi predalo
električnoga konja kojega je bio naručio da
se vježba na njemu
kad je vidio električnoga konja
na kojem se vježbao predsjednik u Bijeloj
kući.

KAMERNO OKO (16)

Bila je žega kao u paklu za vožnje kanalom iz grada Delaware. Kornjače koje se sunčaju svaljivale se u gustu okrovu brazdu što smo prosijecali u vožnji. On je bio jako veseo a njoj je bilo ovaj puta voljko i on nam prigotovio punč od čaja metvice i malo Saint-Croix-ruma. Bila je žega da svisneš u Delawaru i mi smo vidjeli skerletnih tangara i crvenokrilih kosova i vodomara kako bijesno brboću kad su od žutoga vala ispod bijelog pramca zašumjele trske i mačji repovi i iđiroti. Razgovarao je o sudskoj reformi i kakvi su političari i gdje li su čestiti ljudi u toj zemlji i rekao: Kad pomislim kako je mislim da ja ni u kojem kotaru u državi ne bih mogao biti izabran za javnoga bilježnika ni za sve blago ovoga svijeta.

J. WARD MOOREHOUSE

Rodio se u Wilmingtonu, Delaware, četvrtoga srpnja. Sirotica mrs. Moorehouse mogla je u svojim porođajnim mukama čuti kako pred bolnicom praskaju i pucketaju rakete. A kad joj je malo odlanulo te joj donijeli djetešce, zapita ona drhtavim promuklim šaptom bolničarku, hoće li na djetešce loše djelovati sva ta graja, pretporođajni utjecaj, kako znate. Bolničarka odgovori da će od novorođenčeta biti zacijelo velik patriot i po svoj prilici predsjednik, kad se je rodilo na taj slavni dan, 4 srpnja, i onda nastavi pričati dugu pripovijest o nekoj ženi, koja se uplašila, kad joj je prosjak iznenada turio ruku pod nos, baš prije nego što se rodilo dijete, pa se dijete rodilo sa šest prstiju, no mrs. Moorehouse je bila preslaba da sluša te zaspala. Kasnije stigao mr. Moorehouse na svom putu kući sa željezničke stanice, gdje je služio kao namještenik, te oni odluče da dijete okrste John Ward, po ocu mrs. Moorehouse, koji je bio farmer u Iowi i prilično imućan. Iza toga se mr. Moorehouse otputi k Healyju da se napije, jer je postao otac i jer je slavni dan 4. srpnja, a mrs. Moorehouse zaspi opet.

John je odrastao u Wilmingtonu. Imao je dva brata, Ben i Ed, i tri sestre, Myrtle, Edith i Hazel, no svi su govorili da je on nesamo najstariji sin u porodici, nego i najbistriji. Ben i Ed su bili jači i veći od njega, no on je u pučkoj školi bio majstor u igri klikerima, te se jednoga dana silno

proslavio špekulacijom s agatnim kuglicama, koju je proveo uz pomoć maloga Židovčića Ike Goldberga, pa su njih dvojica davali drugim dječacima agatne kuglice u najam po jedan cent za deset kuglica na nedjelju dana. Kad je nastao španjolski rat, sve ih u Wilmingtonu obuzeo ratni zanos, svi dječaci zaokupili roditelje da im kupe junačku jahačku odjeću te se igrali hajduka i rata s Pawnee-Indijancima i pukovnika Roosevelta i spomena na Maine i na Bijelu mornaricu i Oregona, koji plovi kroz Magellanov tjesnac. Johnny je jedne ljetne večeri bio na pristaništu, kad je jedan odio državne milicije ugledao eskadru admirala Camare kako u bojnom redu prolazi između delawarskih rtova, te smjesta otvorio vatru na starca crnca, koji je napolju na rijeci lovio rakovice. Johnny otrči kući kao Paul Revere te mrs. Moorehouse okupi šestoro svoje djece, i gurajući dvoje u dječjim kolicima a četvoro drugih vukući za sobom uputi se na željezničku stanicu, da nađe svoga muža. Baš kad su bili odlučili da skoče na prvi vlak za Philadelphiju, stiže vijest da je španjolsku eskadru sačinjavalo samo nekoliko barki, koje love čepe, a milicionari su radi pijanstva pozatvarani u barake. Kad je starac crnac potegnuo svoju posljednju uzicu, doveslao na obalu te pokazivao znancima nekoliko rastreskanih proboja u strani na svom čamcu.

Kad je Johnny završio višu školu kao prvak i razredni govornik i s nagradom za natječajnu

radnju »Roosevelt, čovjek današnjega vremena,« svi su osjećali da bi morao otići na sveučilište. No porodično materijalno stanje nije bilo baš predobro, izjavio njegov otac mašući glavom. Jadnica mrs. Moorehouse, koja je pobolijevala od rođenja posljednjega djeteta, otišla u bolnicu da bude operirana i tamo će ostati neko vrijeme. Mlađa su djeca cijele godine bolovala od ospica, hripavca, skerleta i otečenih žlijezda. Zaostala otplata za kuću, a mr. Moorehouse nije o novoj godini dobio povišicu, kojoj se je nadao. Mjesto dakle da dobije službu pomoćnoga namještenika u teretnom odjelu, ili da tamo kod Dovera bere breskve, morao je za firmu za promet knjigama putovati kao agent po Delawaru, Marylandu i Pennsylvaniji. U rujnu dobio od firme list sa čestitkom i obaviješću da je on prvi agent, koji je ikada prodao sto potpunih primjeraka Bryantove »Historije Sjedinjenih Država.« Na osnovu toga otišao je u Zapadnu Philadelphiju i zamolio stipendiju za sveučilište. Dobio stipendiju, održao prijamni ispit i upisao se da uči prirodne znanosti. Prvoga se semestra vozikao onamo iz Wilmingtona, da uštedi trošak za sobu. Subotom i nedjeljom bi pomalo zarađivao skupljajući pretplatnike za »Stoddard's Lectures.« Sve bi bilo dobro, da se za druge godine Johnnyjevih studija nije otac njegov jednoga siječanjskog jutra okliznuo na zaleđenim željezničkim stepenicama te slomio kost u kuku. Odvezli ga u bolnicu i zaredale komplika-

cije. Jedan nadriadvokat, upravo otac Ike Goldberga, došao k Moorehousu, koji je ležao ispružene noge na daščici, i nagovorio ga da na osnovu zakona o poduzetnikovoj odgovornosti tuži željeznicu za sto tisuća dolara. Željeznički pravni zastupnici pribavili svjedokâ i dokazali da je Moorehouse bio na mrtvo ime pijan, a doktor, koji ga je pretražio, posvjedočio kako mu se je vidjelo da je onoga jutra prije nezgode pio alkohola, i tako on sredinom ljeta odšepesao na štakama iz bolnice i bez službe i bez ikakve odštete. To je bio konac Johnnyjevim sveučilišnim naukama, i od toga mu ostala u duši vječita ogorčenost na pijanstvo i na oca.

Mrs. Moorehouse morala je svomu ocu pisati za pomoć, da bi se spasila kuća, ali njegov odgovor dugo nije stizao, i banka otkazala hipoteku prije nego što je stigao, a i ne bi mnogo koristio, jer je bilo samo sto dolara u novčanicama po deset dolara u preporučenom listu, tek toliko da se namiri trošak za preseobu u kuću čatmaru za četiri obitelji kod pennsylvanijske teretne stanice. Ben ostavio višu školu i dobio službu pomoćnog otpravnika, a Johnny se preko volje odrekao nade u akademski stepen te stupio u poslovnicu zemljišnih agenata Hillyarda i Millera. Myrtle i mati njena pekle naveče pastete i kolačiće s grožđicama te ih slale u žensku prodavnicu, a mr. Moorehouse sjedio u bolesničkoj stolici u prednjoj

sobi, pa kleo nadriadvokate i sudove i pennsylvanijsku željeznicu.

Bila je to loša godina Johnny Moorehousu. Bilo mu dvadeset godina, nije pio ni pušio i održavao se čist za ljubeznu djevojku, koju je kanio uzeti, djevojku u ružičastoj muslinskoj haljini, sa zlatnim kovrčicama i suncobranom. Sjedio je u pljesnivoj maloj poslovnici Hillyarda i Millera, zapisivao stanove, koji se iznajmljuju, meblirane sobe, potražnju za stanovima, gradilišta za prodaju, a mislio na burski rat, na »Revni život« i na potragu za zlatom. Sa svog pisaćeg stola je vidio kroz prljavo okno komad ulice, komad kuće čatmare i nekoliko brijestova. Pred prozorom je bila ljeti čunjasta mišolovka od žičane mreže, u kojoj su zujale i pištale ulovljene muhe, a zimi mala otvorena plinska peć, koja je nekako osobito tiho zviždala. Iza njega su za pregradom od mutna stakla, koja se je tek donekle dizala k stropu, sjedjeli mr. Hillyard i mr. Miller sučelice za dvostrukim pisaćim stolom, pušeći cigare i šuškajući papirima. Mr. Hillyard je bio bljedolik čovjek nešto preduge crne kose, koji je bio gotovo već stekao glas kao branitelj u kaznenim stvarima, ali ga izbrisali iz advokatske listine zbog nekog skandala, koji nije nitko nikada spominjao, jer su u Wilmingtonu sudili uopće da je to svojim životom oprovrgao. Mr. Miller je bio malen čovjek okrugla lica, koji je živio za svoju postaru mater. Morao se zaposliti prometom nekretnina, jer mu

je otac na smrti ostavio mnogo gradilišta, razasutih po Wilmingtonu i u philadelphijskom okolišu, i ništa drugo, od čega bi živio. Johnnyju je bio posao sjedjeti u prednjoj poslovnici, biti uljudan s eventualnim kupcima, zapisivati nekretnine, voditi brigu o oglasima, tipkati firmine listove, istrésati papire iz koševa i mrtve muhe iz mišolovke, voditi mušterije da razgledaju stanove, kuće i gradilišta, i uopće nastojati da bude koristan i ugodan. U tom je poslu razabrao da ima dva sjajna plava oka i da zna udesiti umiljato dječačko lice, koje se mili svijetu. Stare gospođe, koje su tražile kuće, običavale su naročito zahtijevati da ih vodi taj zgodni mladić, a poslovni ljudi, koji bi skoknuli na koju riječ s mr. Hillyardom ili mr. Millerom, mahnuli bi glavom, udesili pametno lice i kazali: To je bistar mladić. Zarađivao je osam dolara nedjeljno.

Osim »Revnoga života« i ljubezne djevojke, koja treba da se zaljubi u njega, još je nešto bilo Johnny Moorehousu na pameti, dok je sjedio za svojim pisaćim stolom te zapisivao da se žele kuće s pet ili sedam soba, salon, blagovaonica, kuhinja i smočnica, tri spavaće sobe za gospodu i kupaonica, voda, elektrika, plin, zdrav položaj na pješčanom zemljištu u pravoj stanbenoj četvrti: želio je da bude kompozitor pjesama. Imao je lijep tenor i znao prilično otpjevati: »Hej stražo lijevo na brodu«, ili »Sanjao sam, živim u mramornom dvoru«, ili »Kroz slasti i palače tužan tu-

maram.« Nedjeljom poslije podne učila ga je muziku miss O'Higgins, navorana mala Irkinja, neudata, kojoj je bilo oko trideset i pet godina, a učila ga je elemente u svirci na klaviru i zanesena slušala njegove originalne kompozicije te mu ih zapisivala na notni papir, koji bi izlenirala prije nego što on dođe. Jedna se pjesma započinjala ovako:

O kaži mi zemlju gdje breskve cvatu,
A djevojke su krasne... To je Delaware,

i njoj je bila toliko lijepa da ju je poslala nekomu muzičkomu nakladniku, ali se pjesma vratila, isto kao i druga kompozicija, uz koju se miss O'Higgins — on ju je sada zvao već Marijom, a ona mu izjavljivala da ne može od njega primati novaca za lekcije, barem dok se ne obogati i ne proslavi — rasplakala i rekla da je krasna kao McDowell, a započinjala se:

Delawarski zaliv moj srebreni
Kroz procvale breskve k moru leti.
Kad na srce tuga padne meni,
On mi divan sija na pameti.

Miss O'Higgins je imala malu gostinsku sobu s pozlaćenim stolicama, gdje je održavala muzičke lekcije. Sva je soba bila zastrta zastorima od čipaka i brokatnim portijerama lososove boje, koje je bila kupila na nekoj dražbi. U sredini je bio crn stol od orahovine, natrpan izlizanim crnim kožnim albumima. Nedjeljom poslije podne, kad

prođe lekcija, donijela bi ona čaja i kolačića i ispržena cimetova kruha, pa bi se Johnny razvalio u naslanjaču, nadjevenu konjskom strunom, koji je i zimi i ljeti bio pokrit cvjetastim pokrovcem, jer je bio jako otrcan, a oči su Johnnyju bile tako plave i pripovijedao je šta sve želi uraditi, i podrugivao se mr. Hillyardu i mr. Milleru, a ona pripovijedala njemu priče o velikim kompozitorima, i obrazi joj se rumenili i ona se gotovo osjećala lijepom, i osjećala da im na koncu konca ipak nije tako strašna razlika u godinama. Od svojih muzičkih lekcija izdržavala je bolesnu mater i oca, koji je bio za mlađih dana čuven bariton i patriot u Dublinu, ali se propio, i ludo se zaljubila u Johnny Moorehousa.

Johnny Moorehouse je i dalje radio kod Hillyarda i Millera, sjedio u zagušljivoj poslovnici, bjesnio, kad nije imao posla, mislio čak i da će poludjeti, pa će saletjeti i ubiti koga, slao muzičkim nakladnicima pjesme, koje su oni vazda vraćali, čitao časopis Uspjeh, pun bolesne čežnje za budućnošću: da mu je otići iz Wilmingtona, od oca koji gunđa i puši lulu, od graje što stvaraju mala braća i sestre, i od mirisa usoljene govedine i kupusa, i od navoranog ispijenog lika materina i od njenih izmorenih ruku.

No jednoga dana bude poslan u Ocean City, Maryland, da izvijesti o nekim zemljištima, što ih je firma bila zapisala tamo. Bio bi otišao sâm

mr. Hillyard, ali mu iskočio na vratu čir. On dade Johnnyju povratnu kartu i deset dolara za put.

Bilo je vruće srpanjsko popodne. Johnny otrči kući po svoj torbak i da se presvuče, i stiže na željezničku stanicu baš na vrijeme da uhvati vlak. Bio je vruć i zagušljiv put između breskovih voćnjaka i borovih pustolina, pod zažarenim nebom škriljave boje, od kojega su odsijevali pješčani komadi zemlje na čupavim kukuruznim njivama i bijelo okrečene brvnare i traci močvarske zemlje. Johnny skine kaputić svog sivog flanelskog odijela, savije ga na sjedištu uza se, da se ne izgnječi, a na kaputić položi ogrlicu i kravatu, da ostanu čisti, kad ih nadjene, a uto spazi na drugom kraju crnooku gospođicu u ružičastoj nabranoj haljini i sa širokim bijelim florentinskim šeširom. Bila je prilično starija od njega i nalik na one elegantno odjevene dame, koje se više nalaze u salonskim kolima nego u običnom vagonu. No Johnny smisli da u tom vlaku i nema salonskih kola. Kad je god pogleda, osjetio bi da ona gleda u njega. Uzme opet nadijevati na sebe ogrlicu i kravatu i oblačiti kaput, te je naprezao mozak kako bi zapodjeo razgovor s njom. Osjećao je da mora govoriti s njom.

Poslije podne se naoblači nebo i udari kiša, krupne kapi zapljuskale u prozore na vagonu. Gospođica u naboranoj ružičastoj haljini mučila se da povuče svoj prozor. On joj priskoči i povuče ga. »Dopustite«, reče. »Hvala«. Ona uzgleda i

nasmiješi mu se u oči. »Ah, takva je prljavština u tom odurnom vlaku.« Pokaže mu svoje bijele rukavice, sasvim uprljane od kuka na prozoru. On sjedne opet na kraj svoga sjedišta. Ona okrene cijelo lice k njemu. Bilo je to nepravilno zagasito lice s ružnim crtama od nosa do krajeva na ustima, no oči su ga njene bole. »Vi ne ćete, je li, držati da je nepristojno, što razgovaram s vama?« reći će ona. »Na smrt se dosađujem u tom odurnom vlaku, a tu nema salonskih kola, premda su mi se u New Yorku zaklinjali da ima.«

»Vi zacijelo putujete cio dan,« reći će Johnny plašljivo i dječački.

»I gore još. Dovezla sam se sinoć parobrodom iz Newporta.«

Kad je slučajno spomenula Newport, trgne se on sav. »Ja putujem u Ocean City,« reče.

»I ja. Zar to nije odurno mjesto? Ne bih htjela onamo ni na jednu minutu, kad ne bi bilo radi tate. On tvrdi da mu se mili.«

»Kažu da Ocean City ima veliku budućnost . . . Ja mislim u poslu sa zemljištima,« reći će Johnny.

Nastade pauza.

»Ja sam ušao u Wilmingtonu,« primijeti Johnny smješkajući se.

»Odurno je mjesto Wilmington . . . Ne trpim ga.«

»Tamo sam se rodio i odgojio . . . Zato mi se valjda mili«, Johnny će.

»O, ne velim ja da u Wilmingtonu nema silno zgodna svijeta . . . ugodnih starih porodica . . . Poznajete li Rawlinse?«

»O, istina je . . . Ja ne želim nipošto provesti sav život u Wilmingtonu . . . Za Boga, pogledajte kišu.«

Padala je tako silna kiša da je bio preplavljen jedan odvodni kanal i vlak zakasnio za četiri sata u Ocean City. Kad su stigli onamo, bili su se sprijateljili; grmjelo je i sijevalo i ona bila jako nervozna, a on se držao velikim junakom i zaštitnikom, a vagon se napunio moskitima, koji su ih izgrizli, i onda oboje jako ogladnjeli. Na stanici je bio mrak kao u rogu, nije bilo nosača, i on je morao dva puta odlaziti da iznese njen prtljag, a i onda su gotovo zaboravili njen torbak od aligatorske kože, pa se morao i po treći put vraćati u vagon po to i po svoj kovčeg. Međutim se javio star crnac s faetonom i on će reći da je od Ocean House. »Nadam se da ćete i vi onamo,« reče ona. On odgovori da hoće, i oni se popnu, premda im nije bilo mjesta za noge, jer toliko je ona imala prtljaga. Zbog oluje nije u Ocean Cityju bilo svjetlosti. Kotači su na faetonu gazili po duboku pijesku, a taj je šum i pucketanje kočijaševo konju na mahove nestajalo u rici valova, kako udaraju o obalu. Jedini je svijetlio mjesec, koji se je neprestano sakrivao za uzvitlane oblake. Kiša je bila prestala, no po napetom se uzduhu osjećalo da bi se svakog časa mogao is-

tresti nov pljusak. »Bila bih zacijelo poginula u oluji, da nije bilo vas«, reče ona; onda mu iznenada pruži ruku kao muškarac: »Ja se zovem Strang... Annabelle Marie Strang... Zar to nije smiješno ime?« On joj prihvati ruku. »Ja sam John Moorehouse . . . Veselim se, što sam se upoznao s vama, miss Strang«. Dlan joj je bio vruć i suh. Kao da se utisnuo u njegov dlan. Kad joj je ispustio ruku, osjeti kako je ona očekivala da će je dulje zadržati. Ona se nasmije promuklim tihim smijehom. »Sada smo se predstavili, mr. Moorehead, i sve je u redu... Ja ću bogme očitati tati. Šta je to, jedinicu kćer nije dočekao na stanici.«

U mračnom hotelskom predvorju, rasvijetljenom s nekoliko petrolejskih lampi, koje su se pušile, spazi on ispod oka kako je ogrlila visoka sijeda čovjeka, no dok je on svojim najsnažnijim rukopisom zapisivao u prijavnu knjigu svoje ime John W. Moorehouse i dobio od službenika svoj ključ, bili su oni otišli. Gore u maloj sobici od borovine bila je silna vrućina. Kad je digao prozor, provali kroz zarđali kapak rika valova, izmiješana s klopotom kiše po krovu. Promijeni ogrlicu, umije se u mlakoj vodi, što je iz raspucanog vrča izlio u umivaonik, i siđe u blagovaonicu da što založi. Konobarica sa kozjim zubima baš mu donijela juhu, kad je ušla miss Strang i za njom onaj visoki čovjek. Kako je jedina lampa bila na stolu, za kojim je on sjedio, priđu oni, a on ustane i nasmiješi se. »Evo tate,« reče ona, »a ti si mu dužan za kočijaša, koji nas je dovezao sa stanice... Mr. Morris, da vas predstavim mojemu ocu, doktor Strang . . . Vama je ime Morris, je li?« Johnny pocrveni. »Moorehouse, no svejedno je . . . Veoma mi je milo, gospodine.«

Večerali su zajedno. Miss Strang se neprestano tužila na jelo i svejednako pitala konobaricu, ne bi li mogla dobiti što malko bolje od kukuruza s pasuljem u tim groznim malim ptičjim kadicama, a dr. Strang se smijao i govorio joj da je afektirana. Johnny smisli da je bolje držati jezik za zubima, dok malo ne dokuči ljude. Djevojka ga je gledala neprestano crnim svojim bestidnim očima, koje su ga svega uzbuđivale; nastojao je već smisliti, kako bi udesio da ostane tu još dan dva.

Sutradan ujutro urani i ode u poslovnicu »Društva za unapređivanje i nekretnine u Ocean Cityju«, koje se je nalazilo u novo provedenoj ulici za pristaništem, u novom bungalowu, obojenom u zelenu boju i pokrivenom šindrom. Tamo nije bilo još nikoga, pa se prošeta po gradu. Bio je vlažan tmuran dan, te su vile, drveni dućani i neobojene brvnare uz željezničku prugu izgledale prilično jadne. Ponekad bi lupio na vratu kojega moskita. Nadjenuo je posljednju čistu ogrlicu te ga morio strah da će mu ona omlitaviti. Kad bi god skrenuo s drvenog hodnika, zapadao mu pijesak u cipele, a za gležnje mu se hvatao šiljati obalski čičak. Naposljetku naiđe na debela čovjeka u bijelu lanenu

odijelu, gdje sjedi na stepenicama poslovnice za nekretnine. »Dobro jutro, gospodine«, reći će, »jeste li vi pukovnik Wedgewood?« Debeljko je tako bio bez daha da i nije mogao odgovoriti, nego samo klimnuo glavom. Bio je straga u ogrlicu zadjenuo svilen rupčić, a drugim rupčićem brisao lice. Johnny mu preda pismo, što je imao od svoje firme, te stade i počeka, šta će on reći. Debeljko pročita namrštenih obrva pismo i pođe ispred njega u poslovnicu. »To je ta astma,« zadahtao između dva silna sipljiva daha. »Prekida mi disanje, kad bih da se požurim. Milo mi je.«

Johnny svrši posao sa zemljištima, da ih uz jednaki udio u proviziji prodaju zajedno Hillyard i Miller i Društvo za unapređivanje i nekretnine u Ocean Cityju, a dalje se cijelo dopodne muhao oko starca pukovnika Wedgewooda, gledao plavim očima dječački, uljudno slušao pripovijesti o građanskom ratu i generalu Leeu i njegovu konju bijelcu Travelleru i o piknicima za lijepih starih vremena, otrčao u dućan po komad leda za ledenjak, održao mali govor o budućnosti Ocean Cityja kao ljetovališta, — »ta šta i imaju u Atlantic Cityju ili Cape Mayu, što mi ne bi imali ovdje?« zagrmio pukovnik, — otišao s njim u njegov bungalow na objed i pri tom promašio vlak, koji bi ga odvezao natrag u Wilmington, odbio julep s metvicom, — nije ni pio ni pušio, — ali je stajao i divio se, dok je pukovnik miješao i pio dvije čestite čaše, za svoju astmu, dao se u smješkanje i očijukanje plavim svojim očima i u dječačko vrdanje oko pukovnikove crnkinje kuharice Mamieje, a u četiri sata smijao se guverneru Sjeverne Caroline i guverneru Južne Caroline i prihvatio službu kod Društva za unapređivanje i nekretnine u Ocean Cityju, za petnaest dolara nedjeljno i sa stanom u maloj mebliranoj vili. Vrati se u hotel i napiše list mr. Hillyardu, priloži spise o zemljištima i svoj troškovnik, ispriča se, što s ovako kratkim otkazom ostavlja firmu, ali rastumači da to mora zbog svoje obitelji, koja je u velikoj oskudici, da bi poboljšao svoje prilike koliko može; zatim napiše list svojoj materi da ostaje u Ocean Cityju i moli da mu hitno pošlje odjeću; skanjivao se, bi li pisao miss O'Higginsovoj, ali odluči da ne piše. Bilo pa prošlo.

Kad je povečerao, ode u hotelsku poslovnicu da zaište svoj račun, prilično nervozan, hoće li imati dosta novaca da ga isplati, i baš je izlazio s dva komada po dvadeset i pet centa u džepu i sa svojim torbakom u ruci, kad se srete s miss Strangovom. Bila je s nekim malim crnomanjastim čovjekom u bijelom flanelskom odijelu, kojega je predstavila da je monsieur de la Rochevilaine. Bio je Francuz, no dobro je govorio engleski. »Nadam se da nas ne ćete ostaviti,« reče ona. »Ne ću, gospođice, baš se selim na obalu u jednu od vila pukovnika Wedgewooda.« Francuz je bio Johnnyju nemio, stajao je uz miss Strangovu prijazan kao brijač. »O, vi znate našeg debelog

prijatelja? On je dobar znanac tatin. Ja mislim da je predosadan sa svojim bijelcem konjem Travellerom.« Miss Strang i Francuz osmjehnuli se oboje u isti mah, kao da imaju neku zajedničku tajnu. Francuz je stajao uz nju, ljuljajući se malo na stopalima, kao da stoji uz kakav komad namještaja, koji je njegov i on ga pokazuje prijatelju. Johnny poželi da ga odalami baš onamo, gdje mu se bijeli flanel nabućio u gojan trbuh. »No, moram otići,« reći će. »Ne bi li se vratili kasnije, ovdje će biti igranka. Mi bi voljeli da nam dođete.« »Jest, vratite se svakako,« primijeti Francuz. »Hoću, ako uzmognem,« odgovori Johnny i ode sa svojim prtljagom u ruci, a nešto mu se lijepilo pod ogrlicom i boljelo. »Do bijesa taj Francuz,« izgovori na glas. No ipak je bilo nešto u onom, kako ga je gledala miss Strang. Slutio je da se mora zaljubiti.

Zatekao je dr. Stranga kod pukovnika, i razabralo se da se Društvo za unapređivanje i nekretnine u Ocean Cityju sastoji od pukovnika, doktora Stranga i dućandžije Obadiaha Amesa, crnomanjasta čovjeka s licem, obraslim od nekoliko dana i s dlakavim rukama, siromaka bijelca, riješio Johnny. Raspravljali su o nekoj knjižici i o općem reklamnom radu, te su s njim govorili kao s čovjekom iskusnim u tim stvarima. Od toga mu je bilo lagodnije, pa kad se je vratio u hotel da potraži miss Strangovu, osjećao je da bi se mogao mjeriti s Francuzom, premda nije znao igrati.

Bio je vruć mjesec kolovoz, jutra tiha, popodnevi sa sparinom, koja se je gomilala sve do grmljavine i oluje. Kad nije bilo mušterija, da ih vodi po opaljenim od sunca pješčanim zemljištima i po borovim pustolinama, razmjerenima uz ceste, sjedio je Johnny sam u poslovnici pod dvokrilnim električnim ventilatorom, u bijelom flanelskom odijelu i u ružičastoj teniskoj košulji, zasukanoj do laktova, te sastavljao lirski opis Ocean Cityja (Maryland), za predgovor u knjižici: »Životvorni valovi dalekog Atlantika udaraju u kristalne obale Ocean Cityja (Maryland) . . . tonički borov dah donosi olakšicu astmatičnim i sušičavim ljudima . . . sportmanski raj, Indian River, razastire u blizini svoje široko ušće, vrveći . . .« Poslije podne bi dolazio pukovnik, znojeći se i dahćući, i Johnny bi mu pročitao, što je napisao, a on bi rekao: »Divota, momče, divota,« i posavjetovao mu, neka sve to preradi. I Johnny bi u leksikonu, u kojem je ispresavijao mnogo magarećih ušiju, potražio novo mnoštvo riječi i opet otpočeo.

Bio bi to divan život, da on nije bio zaljubljen. Naveče se nije mogao zadržati da ne ode u Ocean House. Svaki put, kad se je uz škriputave stepenice penjao na terasu i prolazio pored starih dama, što se njišu u naslanjačima i hlade se lepezama od paomina lišća, te na rešetasta vrata ulazio u hall, bio je uvjeren da će ovaj put zateći Annabellu Mariju samu, no svaki je put bio uz nju Francuz, smješkav i hladan i trbušat kao i uvijek.

Oboje su se bavili s Johnnyjem i mazili ga kao psića ili prebistro dijete; ona ga učila da igra boston, a Francuz, o kojem se razabralo da je vojvoda ili barun ili nalik, vazda mu nudio pića i cigara i mirisavih cigareta. Johnny se ljuto sablaznio, kad je razabrao da ona puši, no to je nekako pristajalo uz vojvode i Newport i put po inostranstvu i takve stvari. Upotrebljavala je neki mošusov parfem, a od toga mirisa i od ponešto buđavog cigaretnog dima u njenoj kosi hvatala ga vrtoglavica i groznica, kad bi igrao s njom. Za nekih je večeri nastojao da zamori Francuza na biljaru, no onda bi ona nestajala i legla, a on morao kući, tiho kunući. Dok bi se svlačio, još bi osjećao kako ga malko u nosnicama draška mošus. Nastojao je da spjeva pjesmu:

Kad mjesečina sja,
Za tobom ginem ja,
Annabella Marija . . .

Onda mu se to učini vraški glupim, pa bi se u pidžami ushodao po svojoj maloj verandi, moskiti mu zujali oko glave, u ušima bučilo more, podrugljivo cvrčali cvrčkovi i skakavci, a on kleo, što je mlad i siromašan i nervozan, i snovao kako će zgrnuti toliko novaca da isplati kojega mu drago prokletoga Francuza; onda bi on bio jedini, kojega ona ljubi i pazi, i ne bi mario, makar imala nekoliko prokletih Francuza za maskote, aki ih želi.

Stiskao pesnice, hodao po verandi i mrmljao: »Tako mi Boga, ja to mogu.«

Onda jedne večeri zatekao Annabellu Mariju samu. Francuz je bio otputovao podnevnim vlakom. Kao da mu se obradovala, što je došao, no nešto joj je očevidno bilo na pameti. Imala je odviše pudra na licu, a oči joj se crvenile; možda je plakala. Bila je mjesečina. Ona mu položi ruku na ruku. »Moorehouse, hodite sa mnom na obalu«, reče. »Mrsko mi je gledati sve te matore kvočke u njihaljkama«. Na šetnji preko dračne ledine uz obalu sretoše doktora Stranga.

»Šta je s Rochevilainom, Annie?« reći će on. Bio je to visok čovjek visoka čela. Usne su mu bile stisnute, a činio se ljut.

»Dobio je list od svoje majke... Ona mu ne dopušta«.

»Pa do vraga, zar on nije punoljetan?«

»Ti, tata, ne razumiješ francusko plemstvo... Obiteljsko mu vijeće ne dopušta . . . Oni mu mogu zadržati dohodak.«

»Do bijesa, ti ćeš imati dosta za dvoje . . . Ja sam mu to rekao.«

»O, šuti o tom, zar ne možeš . . .« Ona odjednom udari u plač kao dijete. Potrči pored Johnnyja i natrag u hotel, a njega i doktora Stranga ostavi sučeljene na uskom drvenom hodniku. Doktor Strang tek sada spazi Johnnyja. »Hm . . . oprostite nam,« izgovori, kad se je u prolasku okrznuo,

i otkoraca dugim koracima gore, a Johnnyju ostavi da siđe na obalu i sam se nagleda mjeseca.

No onih večeri iza toga šetala se Annabella Marija s njim po obali i on počeo osjećati da možda i nije baš onako jako ljubila Francuza. Odlazili su daleko iza rastrkanih vila, pa bi zapalili vatru, sjedjeli jedno uz drugo i gledali u plamen. U šetnji im se ponekad dodirivale ruke; kad su ustajali, morao ju je hvatati za obje ruke i dizati k sebi, i vazda je smišljao kako će ju potegnuti k sebi i poljubiti, ali se nije usuđivao. Jedno je veče bilo jako toplo i ona predloži iznenada da se odu kupati. »Ta nemamo odjeće«. »Zar se niste nikada kupali bez odjeće? Mnogo je bolje . . . Ta vidim i na mjesečini, kako se vi, smiješni mladiću, crvenite«. »Izazivate li me?« »I ponovo vas izazivam.«

On potrči malo uz obalu, svuče se i brže uđe u vodu. Nije se usuđivao da gleda, nego samo zirnuo ispod oka na bijele noge i grudi i na bijeli uspjenjeni val do njenih nogu. Kad se je opet oblačio, bio je u nedoumici, želi li da uzme djevojku, koja ovako gola golcata pliva s muškarcem. Želio je znati, je li tako činila i s onim prokletim Francuzom. »Vi ste bili kao neki mramorni faun«, reći će mu, kad se je vratio k vatri, gdje je ona pridijevala crne vlasi. U ustima su joj bile ukosnice te je govorila kroz njih. »Kao vrlo plašljiv mramorni faun . . . Okvasila sam kosu«. Nije on kanio, ali odjednom je trgne k sebi i poljubi. Kao da mu

nije ni najmanje zamjerila, nego mu se skupila u zagrljaju i digla lice, da je opet poljubi. »Bi li ti pošla za čovjeka kao što sam ja, bez ikakvih novaca?« »Nisam još mislila o tom, dragi, ali možda bih«.

»Ti si, mislim, prilično imućna, a ja nemam ni centa, nego moram svojima kući slati novaca . . . ali imam izgleda.«

»Kakvog izgleda?« Potegne ga k sebi, raščupa mu kosu i poljubi ga. »»Ja ću nešto stvoriti u tom poslu sa zemljištima. Kunem se da hoću.« »Hoće da stvori nešto . . . siroto dijete.« »Ti nisi baš mnogo starija od mene . . . Koliko je tebi godina, Annabella?« »Pa ja priznajem dvadeset i četiri, ali ne smiješ govoriti nikomu, a ni ovo večeras i bilo što«. »Tko bih ja bio, kad bih to kazivao, Annabella Marija?« Šuteći otiđoše kući. Činilo se da joj je nešto na umu, jer nije pazila ni na što, što je govorio.

Nedjeljama poslije toga nije Johnny ponajviše ni znao, šta bi mislio o Annabelli Mariji. Gdjekojega bi se dana vladala prema njemu, kao da su tajno zaručeni, drugi se put činilo da ga gotovo i ne prepoznaje. Ponekad bi mu poručilia po ocu da je boléšljiva i ne može iz sobe, a malo iza toga bi je ugledao kako jaše trkom ispred poslovnice, u jahaćoj odjeći, a najmljeni konj, na kojem jaše, sav se zapjenio o bokovima, kako ga udara bičem. Vidio je da je nešto mori, te mislio da je tomu pravi uzrok onaj prokleti Francuz.

Jedne večeri sjedjeli su na verandi njegove vile i pušili cigarete, — i on je sada, njoj za društvo, pušio prigodice koju cigaretu, — i on je zapita, šta je jadi. Ona mu položi ruke na ramena i protrese ga: »O Moorehouse, ti si takav luđak . . . ali ja to volim«. »No valjda ima nešto, što te jadi, Annabella. . . Nisi se činila da se jadiš onoga dana, kad smo se zajedno dovezli vlakom«. »Da ti kažem . . . Bože mili, znam i da zamislim tvoje lice.« Nasmije se svojim krutim oporim smijehom, od kojega mu je svagda bilo nelagodno. »Pa ja bih volio, kad bih imao pravo primorati tebe da mi kažeš . . . Trebalo bi da zaboraviš onog prokletog Francuza«. O, ti si takvo nevinašce«, ona će. Onda ustade i ushoda se po verandi.

»Ne bi li sjela, Annabella, zar me ne voliš baš ni malo?«

Ona mu prođe rukom po kosi i dolje niz lice. »I hoću, ti mala plavooka benice . . . Ta zar ti ne vidiš da me sve tjera u bjesnilo . . . Sve te matore zlobnice u hotelu opadaju mene, kao da sam ja skerletna žena iz biblije, jer prigodice znam u svojoj sobi popušiti cigaretu . . . Ta u Engleskoj neke dame iz najviše aristokracije puše pred svom javnošću i nitko im ne zamjerava . . . A jadim se i radi tate; odviše novaca ulaže on u zemljišta. Ja mislim da on pomjera pameću.«

»Ta sve kazuje da će u tom biti velikog uzleta. Bit će to s vremenom drugi Atlantic City.«

»No poslušaj sada, priznaj, koliko je gradilišta prodalo društvo ovoga mjeseca?«

»Pa nije baš mnogo . . . No ima u izgledu nekoliko znatnih prodaja . . . Tu je ono društvo, što kani da gradi novi hotel.«

»Tàta će biti sretan, ako izvuče po pedeset centa od dolara . . . a on mi neprestano govori da sam vjetropirka. On je liječnik a nije finansijski čarobnjak i morao bi to smisliti. To valja za čovjeka kao što si ti, koji ne može ništa izgubiti i ne će se obrukati zemljišnim poslovima, ako uz njih uznapreduje u svijetu . . . A onaj pukovnik, ne znam, je li on luđak ili sljepar.«

»Kakav je liječnik tvoj otac?«

»Zar ti nisi nikada čuo za doktora Stranga? On je najpoznatiji specijalist za nos i grlo u Philadelphiji . . . Kako je to lukavo . . .« Poljubi ga u obraz. »I neuko . . .« Poljubi ga opet. »I nevino.« »Nisam ja tako nevin,« izgovori on brzo i zagleda joj se oštro u oči. Stadoše se crveniti, kako su se gledali. Ona mu polagano spusti glavu na rame.

Srce mu je kucalo. Hvatala ga vrtoglavica od mirisa njenih vlasi, od mošusova parfema njena. Obuhvati je oko ramenâ i digne je na noge. Posrćući malo, s nogom njenom uz nogu njegovu, s krutim korzetom uz tijelo njegovo, s njenim vlasima uz njegovo lice, povuče je sobicom u spavaću sobu i zaključa za sobom vrata. Onda je poljubi u usta, što je čvršće mogao, što je dulje mogao.

Ona sjedne na krevet i uzme se svlačiti, ponešto hladno, učini mu se, no bio je zašao predaleko i nije mogao uzmaći. Kad je skinula korzet, baci ga u kut u sobi. »Eto,« reče. »Mrzim te gadne stvari«. Ustane, pođe u košulji k njemu i u mraku pipne za njegovim licem. »Šta je, dragi,« šapne žarko, »bojiš li se mene?«

Sve je bilo mnogo jednostavnije nego što se Johnny nadao. Kikotali su, dok su se oblačili. Vraćajući se uz obalu u Ocean House mislio je neprestano: Sad ona mora poći za mene.

U mjesecu rujnu, malo poslije Radničkoga Dana, nekoliko hladnih sjeveroistočnjaka ispraznilo Ocean House i vile. Pukovnik je još razmetljivije pripovijedao o budućem napretku i svojem reklamskom radu i pio još više. Johnny nije više jeo u pensionu mrs. Ames, nego kod njega. Knjižica je bila gotova i odobrena, te je Johnny putovao u Philadelphiju s tekstom i fotografijama, da od štamparija zaište proračun. Osjećao je ugodno čuvstvo nezavisnosti, kad se je željeznicom vozio kroz Wilmington i nije tamo silazio. Doktor Strang se činio sve zabrinutijim i govorio da mora čuvati svoj uloženi novac. Nisu još govorili o Johnnyjevim zarukama s njegovom kćeri, ali se činilo kao da se to razumije i sámo. Annabellini su hirovi bili nedokučivi. Vazda je govorila da umire od dosade. Neprestano je zadirkivala i kinjila Johnnyja. Jedne se noći probudio i smotrio nju gdje mu stoji do kreveta. »Jesam li te uplašila?« reče. »Nisam mogla spavati . . . Poslušaj kako udaraju valovi.« Vjetar je zavijao oko vile a valovi strahovito grmjeli o obalu. Bilo se gotovo već razdanilo, dok je nije nagovorio da ustane iz kreveta i vrati se u hotel. »Neka me vide . . . Ne marim«, odgovorila. Drugi put, kad su se šetali obalom, smučilo joj se, te je morao pričekati, dok joj ne odlane za pješčanim prudom, pa ju poduprο da se blijeda i drhćući vrati u Ocean House. Bio je zabrinut i nespokojan. Na jednom svojem putu u Philadelphiju svratio se k »Public Ledgeru« i obavijestio se, bi li mogao dobiti reportersko mjesto.

Jedne subote poslije podne sjedio je u hallu Ocean Housa i čitao novine. Nije bilo tamo nikoga više, gosti su bili većinom poodilazili. Petnaestoga će se zatvoriti hotel. Odjednom razabra da prisluškuje nekomu razgovoru. Dva hotelska boya bila su ušla te se tihim glasovima razgovaraju na klupi uz zid.

»No, ljetos sam se svojski naradio, ne bilo ga, Joe«.

»Bio bih i ja, da se nisam razbolio«.

»Zar ti nisam govorio, da se ne vučeš s tom Lizziejom. Ja mislim, čovječe, da je svaki gad u gradu spavao s tom djevojčurom, pa i crnci«.

»Je li, jesi li ti . . . Ti znaš onu crnooku? Rekao si da bi htio«.

Johnny protrne. Držao je novine krute pred sobom.

Boy zviždukne tiho. »Upaljenica«, odgovori. »No što stvaraju te odlične dame, prevršuje mjeru«.

»Jesi li zbilja?«

»Pa nisam baš ... Bojao sam se da ne ugrabim što. No onaj Francuz jeste ... I vazda je bio u njenoj sobi«.

»Znam da je bio. Zatekao sam ga jedanput«. Nasmijali se. »Bili su zaboravili da se zaključaju«.

»Je li bila sasvim gola?«

»Mislim, jest ... pod kimonom ... On je hladan kao led i naručuje ledene vode«.

»Zašto nisi poslao onamo mr. Greeleyja?«

»Zašto bih ga do vraga slao? Francuz nije bio loš čovo. Dao mi pet šestaka«.

»Pa ja mislim, ona smije raditi svakoga bijesa po miloj volji. Kažu da je cijelo ovo smetište njenoga tate, njegovo i staroga pukovnika Wedgewooda«.

»Ja mislim, sada je na redu onaj mladić iz poslovnice za nekretnine ... čini mi se da će je on uzeti«.

»Do vraga, i ja bih uzeo djevojku, kad ima toliku novčinu«.

Johnnyja popao hladan znoj. Želio je da iziđe iz halla, a da ga ne opaze. Zazvoni zvonce i jedan boy otrči. Čuo je kako se onaj drugi namješta na klupi. Možda čita kakav časopis ili nalik. Johnny složi mirno svoje novine i iziđe na terasu. Odšeta se ulicom, i ne videći ništa. Jedan

je čas mislio da mu valja otići na željezničku stanicu, uhvatiti prvi vlak i sve odbaciti do bijesa, ali eto treba izdati knjižicu, pa ako posao poteče dobro, nadaje mu se prilika da se dokopa probitka, a veza s novčanim svijetom, sa Strangovima, takva zgoda kuca samo jedan put mladiću u vrata. Vrati se u svoju vilu i zaključa se u spavaćoj sobi. Prestoji jednu minutu gledajući se u ogledalu na komodi. Lijepo razdijeljena plava kosa, izrazit nos i brada; slika se zamutila. Razabrao da plače. Baci se na lice na postelju i zajeca.

Kad se je iza toga otputio u Philadelphiju da pročita korekturu za knjižicu

OCEAN City (Maryland)
najodličnije ljetovalište

sastavio je i za litografiju poziv za svadbu:

Dr. Alonso B. Strang
javlja vjenčanje svoje kćeri
Annabelle Marije
s gosp. J. Wardom Moorehousom
u protestantskoj episkopalnoj crkvi sv. Stjepana, Germantown, Pennsylvania, 15. studenoga 1909. u dvanaest sati upodne.

Zatim su se morali još po specijalnoj listini poslati pozivi k svadbenoj svečanosti. Morala je biti sjajna svadba, jer dr. Strang je imao mnogo društvenih obveza. Annabella odluči da je J. Ward Moorehouse otmenije nego John W. i poče ga zvati Ward. Kad su ga zapitali, hoće li pozvati

svoju porodicu, odgovori da su mu i mati i otac bolesni, a braća su mu i sestre premaleni da bi se tomu veseliti. Napisao je materi list kako zna pouzdano da će ga razumjeti, no kakve su prilike i u kakvom je stanju tata... znao je pouzdano da će ga razumjeti. Onda mu jedno veče reče Annabella da će dc biti dijete.

»Ja sam i mislio da će možda biti to«.

Oči joj se u jedan mah strašno hladne i crne zagledale njemu u oči. Mrzio ju je u taj čas, zatim se nasmiješio plavim očima i dječački. »Mislim da si nervozna i to je sve«. Nasmije se i uhvati joj ruku. »Pa ja ću od tebe stvoriti pristojnu ženu, je li?« Sada mu je bila u vlasti. Poljubi je.

Ona udari u plač.

»Ah, Ward, voljela bih da ne govoriš: je li«.

»Šalio sam se samo, draga... No zar se ne može ništa?«

»Pokušala sam sve... Tata bi možda znao, ali mu se ne usuđujem reći. On zna da sam prilično slobodna, ali...«

»Pa mi ćemo, dok se uzmemo, morati da ostanemo gdje godinu dana... To mi je nezgodno. Baš mi je ponuđeno mjesto kod »Public Ledgera«.

»Otići ićemo dakle u Evropu... Tata će nam udesiti za naš medeni mjesec... On se veseli, što me je skinuo s vrata, a ja imam i svojih novaca, po materi«.

»Možda je sve to zabuna«.

»Kako bi to moglo biti?«

»Otkada... opažaš?«

Oči joj se naglo zacrvenile i ispitljivo se zagledale njemu u oči. Upirali su oči u oči i mrzili se. »Podavno već«, odgovori ona i potegne ga za uho, kao da je on dijete i dolazi bučno gore da se presvuče. Pukovnik se silno razdragao zbog tih zaruka i sve pozvao k objedu, da ih proslavi.

Svadba se obavila svečano, a J. Ward Moorehouse u fraku, koji mu je lijepo pristajao, i s cilindrom, bio je centar, u koji su se upirale sve oči. Ljudi rasudili da je jako lijep. Materi njegovoj tamo u Wilmingtonu hladile se redom glačalice, dok je piljila u izvještaj u novinama; naposljetku skinula naočare, složila pažljivo novine i položila ih na dasku za glačanje. Bila je sva sretna.

Mladi je par otplovio sutradan na »Teutonicu« iz New Yorka. Vožnja je bila tako burna da su tek dva posljednja dana mogli izlaziti na palubu. Ward se razbolio te ga njegovao simpatičan konobar londonskoga soja, koji je Annabellu nazivao gospođom i mislio da je njegova mati. Annabella nije patila od morske bolesti, ali joj bilo nelagodno od djeteta, i kad bi se god pogledala u ručno ogledalce, bila je tako jadna da nije htjela izlaziti iz svoje kabine. Konobarica joj posavjetovala, neka pije gin s malo gorke rakije, i to joj je pomoglo za nekoliko posljednjih dana

vožnje. Konačno se javila naveče u blagovaonicu na kapetanovu večeru u večernjoj haljini od crnih valencienneskih čipaka i svi rasudili da je najpristalija ženska na brodu. Ward je bio u grozničavu strahu da ne bi odviše pila šampanjca, jer dok se je oblačila, vidio je da je ispila četiri čašice gina i gorke rakije i jedan Martini-cocktail. Bio se je sprijateljio s postarim bankirom, mr. Jarvisom Oppenheimerom i njegovom ženom, te se bojao da im se Annabella ne bi učinila ponešto preslobodnom. Kapetanova je večera protekla bez neprilike, a Annabella i Ward razabraše da su oni zgodan par. Kapetan, koji je poznavao doktora Stranga, prišao im kasnije i sjeo k njima u pušaćem salonu, ispio čašu šampanjca s njima i s mr. i mrs. Oppenheimer, te su čuli kako se zapitkuje svijet, tko li je taj sjajni divni par, zacijelo neki zanimljivi ljudi, a kad su legli da spavaju, pošto su još vidjeli svjetionike u Irskom moru, osjetiše da je svakako bilo vrijedno pretrpjeti sve te dane u morskoj bolesti.

Annabelli se nije sviđalo u Londonu, nemile su joj bile mračne ulice s neprestanim izmaglicama, te su ostali samo nedjelju dana u »Cecilu« i otputovali prijeko u Pariz. Warda opet uhvatila morska bolest na brodu od Folkestona do Boulogne i nije mogao paziti za Annabellom, pa kad je brod stigao u tihe vode između dugih molova boulognske luke, zatekao ju je u blagovaonici gdje s nekim engleskim oficirom pije brandy i sodu.

Nije baš bilo onako zlo, kako se je bio nadao, u zemlji, kojoj ne zna jezik, a Annabella je prilično govorila francuski, i imali su kabinu prvoga razreda i košaricu punu hladne piletine i sandwicha i nešto slatka vina, koje je Ward pio prvi put, — jer u društvu se i fratar oženio, — pa su u vlaku za Pariz bili pravi pravcati par u medenom mjesecu. Sa željezničke se stanice odvezli kabom u Hotel Wagram, po ulicama, na kojima se zeleno plinsko svijetlo svjetlucalo po vlažnim pločnicima, jedino sa svojim ručnim prtljagom, jer za drugo se je brinuo hotelski portir. Konjska su kopita oštro odjekivala po asfaltu, kotači, obapeti gumama, kotrljali se glatko, a po ulicama vrvio svijet, premda je bila kišovita zimska noć, i ljudi sjedjeli napolju pred kavanama za malim mramornim stolićima oko malih peći, i u zraku mirisala kava i vino i smeđi maslac i svježi kruh. Annabelline su oči hvatale sva ta svijetla; izgledala je vrlo lijepa, neprestano ga komala laktom, neka to gleda, i tapšala ga rukom po bedru. Annabella je bila napisala list hotelu, gdje je prije bila odsjela s ocem, te ih je dočekala prostrana spavaća soba i salon i direktor okrugla lica, koji je bio jako elegantan i jako ih ljubezno uveo, i vatra u kaminu. Prije nego što su legli, ispili bocu šampanjca i založili malo pastete od guščje jetre, i Ward se osjećao kao da je kralj. Ona skine putnu odjeću i obuče négligé, a on obuče smoking, što mu je ona poklonila, ali ga još nije nosio, i ne-

stalo mu svih gorkih čuvstava toga posljednjega mjeseca.

Sjedjeli su dugo, gledali u vatru i iz limene kutije pušili Muratti-cigarete. Ona mu sve gladila kosu i hvatala ga rukom oko ramenâ i oko vrata. »Zašto nisi srdačniji, Ward?« govorila mu tihim zlovoljnim glasom. »Ja sam onakva žena, koja voli da bude osvajana . . . Pazi se . . . Mogao bi me izgubiti . . . Ovdje preko mora znaju se muškarci udvarati ženi.«

»Daj mi upriliči, hoćeš li? ... Ja bih najprije da dobijem mjesto kod kakve američke ili druge firme. Mislim da će mi u tom pomoći mr. Oppenheimer. Počet ću odmah i da učim francuski. To će mi biti zgodna prilika.« »Ti si smiješan mladac.« »Valjda ne misliš da ću trčkati kao psić za tobom, a ne ću i sam zarađivati novaca ... Nikako more«. Ustane i potegne je k sebi. »Hajdemo u krevet«.

Ward je redovito polazio Berlitzovu školu i učio francuski, i odlazio sa starim mr. Oppenheimerom i njegovom ženom u Notre-Dame i na Napoleonov grob i u Louvre. Annabella je govorila da je od muzejâ hvata glavobolja, te provodila dane po dućanima i probajući haljine kod krojačâ. U Parizu nije bilo mnogo američkih firmi, i jedino mjesto, koje je Ward mogao dobiti, čak i uz pomoć mr. Oppenheimera, koji je poznavao svakoga, bilo je kod Gordon Bennettova lista, pariškog izdanja New York Heralda. Posao mu je bio da pazi na američke poslovne ljude, koji

dolaze, i da ih intervieviše o pariškim krasotama i o međunarodnim prilikama. To mu je bila prilika, koja mu je omogućila mnogo dragocjenih poznanstava. Annabella je sudila da je sve predosadno i nije htjela ni da joj govore o tom. Nalágala mu da svako veče oblači frak te je vodi u operu i u kazališta. On je bio voljan, jer to mu je koristilo francuskomu jeziku.

Otišla je k jako čuvenomu specijalistu za ženske bolesti i on se također složio s tim da u ovaj mah nikako ne treba da rodi dijete. Potrebna je odmah operacija, a bit će ponešto opasna, kad je već u dalekom stadiju trudnoće. Nije to kazivala Wardu i samo mu poručila iz bolnice, kad je već bilo prošlo. Bio je božić. On joj odmah došao. Saslušao sve pojedinosti i trnuo od prepasti. Bio je već privikao na misao da će dobiti dijete i mislio da će to ustaliti Annabellu. Ležala je sva blijeda u krevetu u privatnom sanatoriju, a on stajao stisnutih pesnica uz krevet i nije govorio ništa. Naposljetku će mu reći bolničarka da umara gospođu i on ode. Kad se je Annabella za četiri pet dana vratila iz bolnice i veselo objavila da je zdrava zdravcata te će u južnu Francusku, nije on rekao ništa. Ona se spremi na put, držeći da će svakako i on s njom, no onoga dana, kad je polazila na vlak u Nizzu, reče joj on da će ostati u Parizu. Ona ga pogleda oštro i reče mu smijući se: »Ti me dakle puštaš na slobodu?« »Ja imam svoj posao, a ti svoju zabavu,« odgovori on. »Dobro, mladiću, valja.« On je is-

prati na stanicu i uvede u vlak, dade kondukteru pet franaka, da pripazi na nju, i pješice ode sa stanice. Dodijao mu na neko vrijeme miris mošusa i parfema.

Pariz je bio ljepši nego Wilmington, no Ward ga nije volio. Uzrujavalo ga toliko besposličenje i pogled na tolike mnoge ljude, koji svuda sjede, jedu i piju. Uhvatila ga silna čežnja za domajom onoga dana, kad mu je stigla brošira o Ocean Cityju s oduševljenim listom pukovnika Wedgewooda. Poslovi se napokon kreću, veli pukovnik, a on ulaže u opcije svaki cent, što može da skupi, isprosi ili uzajmi. Posavjetovao čak i Wardu, neka pošlje malo novaca, da uloži za njega, kad je sada u takvim prilikama da može riskirati uložak, gdje je siguran velik promet; riskiranje i nije prava riječ, jer sav je položaj jasan; treba samo protresti drvo i plodovi će im popadati u usta. Ward siđe niz stepenice iz poslovnice Morgana Harjesa, gdje je uzeo svoju poštu, i iziđe na Boulevard Hausmann. Debeli mu je omot bio ugodan među prstima. Turi list u džep i prošeta se boulevardom, u ušima mu zujale trube, odjekivao topot konjskih kopita i tapkanje ljudskih koraka, pa bi ponekad pročitao koju rečenicu. Gotovo ga snalazila želja da se i sam vrati u Ocean City (Maryland). Slaba crvenkasta sunčana svjetlost zagrijavala je zimske sure ulice. Odnekud dopro miris pržene kave; Ward pomisli na bijelu praskavu sunčanu svjetlost vjetrovitih dana u domaji; onih

dana, što su te svega vitlali k energiji i nadi: »Revnoga života.« Urekao je da će objedovati s mr. Oppenheimerom u odličnom malom restaurantu tamo negdje u zabitnoj ulici, u »Tour d'Argentu«. Kad je ušao u taksi s crvenim kotačima, godilo mu opet kako vozač razumije njegovu obavijest. Sve je to napokon dobra nauka, koja mu naknađuje one godine na sveučilištu, što je promašio. Kad je stigao u restaurant, bio je već po treći put pročitao broširu.

Bio je sišao pred restaurantom i baš plaćao taksi, kad ugleda mr. Oppenheimera i još jednoga čovjeka, koji pješice dolaze quaiom. Na mr. Oppenheimeru je bio siv kaput i siv krut šešir one iste biserne boje kao i njegovi brci; onaj drugi čovjek bio je sure boje, tanka nosa i šiljate brade. Kad ih je spazio Ward, smisli da mora odsad jače paziti na svoju odjeću.

Bili su dugo za objedom i obredali mnoga jela, premda je suri čovjek, koji se je zvao McGill, — bio je direktor tvornice čelika Jones i Laughlin u Pittsburghu, — govorio da mu želudac ne podnosi ništa osim kotlete i pečena krumpira, a pio whiskey i sodu mjesto vina. Mr. Oppenheimer je silno uživao u jelu i o njemu se svejednako dugo savjetovao s natkonobarom. »Gospodo, oprostite malo . . . ovo je meni pirovanje,« reći će. »Kako nisam pod pažljivim okom moje žene, mogu da dopustim svojoj probavi neku slobodu . . . Žena mi je otišla u sveti krug svoje corsetière

na probu, te joj ne smijem smetati . . . Vi, Ward, niste još u tim godinama da bi znali zamisliti, što vrijedi jelo.« Ward je gledao u neprilici i dječački i jako se veselio patki. »Jelo je,« nastavi mr. Oppenheimer, »posljednja slast staru čovjeku«.

Kad su sjedjeli uz Napoleon-brandy u velikim okruglim čašama i uz cigare, ohrabri se Ward i izvadi broširu o Ocean Cityju (Maryland), koja mu je za objeda bila već progorjela rupu u džepu. Smjerno je položi na stol. »Smislio sam da ćete možda izvoljeti da je pogledate, mr. Oppenheimer, kao . . . kao nešto novo u reklamnoj struci.« Mr. Oppenheimer izvadi naočare i namjesti ih na nosu, gutne malo brandyja i s blagim smiješkom prolista knjigu. Zaklopi je, ispusti iz nozdrva sitan kovrčav modar dim i reče: »Ta Ocean City je valjda uistinu zemaljski raj . . . Niste li tu malko . . . i polagivali?« »Pa vidite, gospodine, mi moramo čovjeka s ulice upravo zaluditi da ode onamo . . . Mora vam nešto pasti u oči, čim to prihvatite.«

Mr. McGill, koji dotle nije gledao Warda, oštro upilji u njega jastrebove oči. Teškom crvenom rukom maši se za knjižicom. Pročita je pozorno svu, dok je mr. Oppenheimer i dalje pričao o buketu brandyja i kako treba čašu da griješ malo u ruci i ispijaš u malim gutljajima, zapravo da i ne piješ, nego udišeš. Odjednom udari mr. McGill pesnicom po stolu i nasmije se suhim smijehom, od kojega mu se nije maknuo ni jedan mišić na licu. »To bogme i hoće mamiti,« reče. »Mislim, Mark

Twain je rekao da se svakoga časa rađa po jedan glupan . . .« Okrene se k Wardu i reče: »Žao mi je, mladiću, nisam razumio vaše ime, bi li mi ga ponovili?« »S drage volje . . . Ja sam Moorehouse, J. Ward Moorehouse.« »Gdje radite vi?« »U ovaj sam mah kod pariškoga Heralda,« odgovori Ward crveneći se. »Gdje živite, kad ste u Sjedinjenim Državama?« »Zavičaj mi je Wilmington, Delaware, no mislim da se ne ću vratiti onamo, dok dođemo kući. Ponuđeno mi je mjesto u uredništvu »Public Ledgera« u Phillyju.« Mr. McGill izvadi posjetnicu i napiše na nju adresu. »No, ako kada dođete u Pittsburgh, zađite k meni.« »Bit će mi veselje da vas posjetim.«

»Njegova je žena,« uklopi mr. Oppenheimer, »kći doktora Stranga, philadelphijskog specijalista za nos i grlo . . . Da, zbilja, kako draga gospođa? Nadam se, Nizza ju je izliječila od upale vratnih žlijezda«. »Jest, gospodine«, odgovori Ward, »piše da joj je mnogo bolje.« »Ona je milo stvorenje . . . dražesno . . .« primijeti mr. Oppenheimer, uznesenih očiju srčući iz čaše posljednji gutljaj.

Sutradan dobio Ward telegram od Annabelle da dolazi u Pariz. Dočekao je na stanici. Ona mu predstavi malena Francuza s crnom van-Dyck-bradom, koji joj je nosio iz vagona prtljag, kad je došao Ward, »monsieur Forelle, moj putni drug.« Nije im bilo prilike za razgovor, dok nisu zajedno sjeli u kab. U kabu je bio zagušljiv zadah, jer je šibala kiša te su morali zatvoriti prozore. »Dakle,

dragi moj,« reći će Annabella, »je li te prošla mrzovolja, u kojoj si bio, kad sam odlazila? . . . Nadam se da jest, jer ja imam loših vijesti za tebe.« »Šta u zao čas?« »Tata je zapao u finansijske neprilike . . . Znala sam da će se to dogoditi. On se razumije u poslove kao i mačak u sviralu . . . Onaj dakle divni polet Ocean Cityja srozao se prije nego što se i otpočeo, a tata se uplašio i pokušao da se otrese svojih pješčanih zemljišta, a nitko ih dabogme nije htio kupovati . . . Onda bankrotiralo društvo za unapređivanje i nekretnine, a onaj tvoj dragocjeni pukovnik nestao i tata mora lično jamčiti za mnoštvo društvenih dugova . . . Tako ti je to. Telegrafirala sam mu da se vraćamo kući, čim budemo mogli otploviti. Hoću da vidim, šta mogu učiniti . . . On je u poslovima bespomoćan kao dijete.«

»To ja i ne žalim. Ja i ne bih bio doputovao ovamo, da nije bilo tebi za volju.«

»Ti se vazda samo žrtvuješ, je li?«

»Nemojmo se svađati, Annabella.«

Za posljednih dana u Parizu počeo Ward voljeti Pariz. Slušali su u operi »Bohême« i oboje se jako uzbudili. Iza toga otišli u kavanu, založili malo hladne jarebice i vina, i Ward ispripovijedao Annabelli kako je želio da bude kompozitor pjesama, i o Mariji O'Higgins, i kako je počeo da komponuje njoj jednu pjesmu, i oni osjetili da se jako vole. Sve ju je ljubio i ljubio u kabu, kad su se vraćali

kući, i strašno im se polaganim činio lift, koji ih je dizao u njihovu sobu.

Imali su još tisuću dolara na kreditnom pismu, što im je doktor Strang dao za svadbeni dar, pa Annabella nakupovala svakakvih haljina i šešira i parfema, a Ward otišao k nekomu engleskomu krojaču blizu crkve svete Madeleine i naručio četiri odijela. Posljednjega joj dana Ward od svoje plaće kod pariškog Heralda kupio broš u obliku pijetla od limoškog emalja, iskićen granatama. Kad je prtljag bio otpravljen k vlaku i oni bili za objedom, osjećali su kako su razdragani od Pariza i jedno od drugoga i od broša. Otputovali su iz Havra na »Tourani« i preplovili sasvim mirno, more se za svega puta talasalo sivim glatkim talasima, premda je bila veljača. Warda nije uhvatila morska bolest. Šetao se svako jutro po prvom razredu, dok još nije ustala Annabella, s kapom od škotskoga tweeda na glavi, u kaputu od škotskoga tweeda, s dogledom o ramenu, i nastojao da smisli kakav plan za budućnost. Wilmington mu je dabogme bio daleko u pozadini, kao brodska podrtina na obzorju.

Parobrod, s teglenicima što mu dahću s obadviju strana, probijao je put protiv bučnog ledenog sjeverozapadnjaka u newyoršku luku, između barki i teglenika i prevoznih brodica i crvenih zviždavih prevoznih brodova.

Annabella je bila zlovoljna i rekla da je to grozota, no Ward se sav oduševio, kad mu je neki

stari gospodin Židov s kockastom kapom pokazao Batteriju, Carinaru, Akvarij, palaču Equitable, crkvu sv. Trojstva, kulu Madison Square Gardena i visoki klin palače Flatiron.

S pristaništa se odvezli ravno k prijevozu, te su jeli na pennsylvanijskoj stanici u Jersey Cityju, u blagovaonici, pokritoj zelenim sagovima. Ward je jeo prženih ostriga. Prijazni crnac konobar u bijelom kaputu napominjao mu je zavičaj. »Kući u bogodanu domovinu,« reče on i odluči da ode u Wilmington i pozdravi se sa svojima. Annabella mu se smijala te su ukočeni i bez riječi sjedjeli u salonskom vagonu philadelphijskog vlaka.

Poslovi doktora Stranga bili su u jako lošem stanju, a kako je on cio dan bio zabavljen praksom, sasvim ih se prihvatila Annabella. Vještina njena u finansijskim poslovima iznenadila je Warda i njena oca. Živjeli su u velikoj staroj kući doktora Stranga u Spruce-ulici. Ward je po nekom prijatelju doktora Stranga dobio mjesto kod Public Ledgera i rijetko je bivao kod kuće. Kad uhvati išta vremena, slušao je predavanja o nacionalnoj ekonomiji i trgovini u Drexel-institutu. Navečer je Annabella odlazila s mladim arhitektom, koji se je zvao Joachim Beale, a bio veoma bogat i imao automobil. Beale je bio mršav čovjek, koji je volio majoliku i Bourbon-whiskey, a Annabellu zvao »moja Kleopatra.«

Jedne noći došao Ward i zatekao njih dvoje, kako pijani i s jako malo odjeće na sebi sjede u

maloj tavanici Annabellinoj. Dr. Strang je bio otišao na liječničku konferenciju u Kansas City. Ward stao skrštenih ruku na vratima, izjavio da mu je dozlogrdjelo i zaiskat će rastavu, pa zalupio za sobom vrata, otišao od kuće i prenoćio u YMCA. Sutradan poslije podne, kad je došao u uredništvo, našao hitan list Annabellin, u kojem ga moli, neka pazi što čini, jer svaki će javni istup biti na nepriliku očevoj praksi, i obećava mu da će sve učiniti, što bude predložio. Odgovorio joj je smjesta:

Draga Annabella,

Vidio sam sada kako je tebi oduvijek bila nakana da se sa mnom služiš samo kao zaslonom za tvoje sramotno i neženско ponašanje. Sada razumijem, zašto ti je milije društvo stranaca bohema i sličnih ljudi, nego društvo mladih pregalaca Amerikanaca.

Ne želim da tebi ili tvojemu tati prouzrokujem muke ili ikakve neprilike, no ti moraš najprije odustati da ponizuješ ime Moorehouse, dok ga još zakonito nosiš, a kad se rastava uredi na zadovoljstvo, držat ću da imam još pravo na neku odštetu za gubitak vremena itd. i za štetu mojoj karijeri, što je nastala po tvojoj krivici. Odlazim sutra u Pittsburgh, gdje me očekuje mjesto i posao, koji će mi, nadam

se, omogućiti da zaboravim tebe i veliki jad, što mi je prouzrokovala tvoja nevjera.

Nije jedan časak znao kako bi završio list, a naposljetku napiše

odani JWM

i otpravi ga.

Ležao je cijelu noć budan u gornjem krevetu u spavaćem vagonu za Pittsburgh. Bile su mu dvadeset i tri godine, nije imao nikakvog akademskog stepena, nije znao nikakav privredni posao i odustao je od nade da će postati kompozitor. Do bijesa, ne će on nikada više igrati slugu nikakvoj otmenoj dami. Spavaći je vagon bio zagušljiv, uzglavlje mu se pod uhom skupljalo u kvrgu, iskidane rečenice iz prodavačkih govora za Bancroftovu ili Bryantovu historiju . . . Kroz breskove voćnjake k moru . . . Glas mr. Hillyarda, koji se iz dubljine poslovnice za nekretnine u Wilmingtonu obraća k poroti: Nekretnine su, gospodine, jedino sigurno stalno konzervativno ulaganje kapitala, kojemu ne može naškoditi ni poplava ni požar; vlasnik nekretnina vezuje se nerazrješivim vezama uz porast svoga grada ili naroda . . . da po miloj volji i lagodnosti poboljšava ili ne poboljšava, te na miru i sigurnosti sjedi kod kuće, a u krilo mu pada bogatstvo, koje se stvara neizbježivim i neotklonjivim porastom imetka moćnog naroda . . . Mladiću s valjanim vezama, te ako bih smio reći, s tako ugodnim manirama i tako vrijednim klasičnim obrazovanjem, kazao je mr. Oppenheimer, bankovni će posao stvoriti povoljno polje za njegovanje vrlina, energije, diplomatičnosti i možda marljivosti... Nečija ruka trgnula mu ponjavu na krevetu.

»Pittsburgh, gospodine, za četrdeset i pet minuta,« oglasio se crnac kondukter. Ward obuče hlače, opazi na prepast svoju da im se gubi nabor, skoči s kreveta, turi noge u cipele, koje su se lijepile, kako su bile na brzu ruku naglačane lošim laštilom, i otetura hodnikom, pored razbarušenih ljudi, koji su se promaljali sa svojih ležišta, u mušku umivaonicu. Oči mu se slijepile te bi se volio okupati. Vagon je bio nepodnosivo zagušljiv, a umivaonica zaudarala na rublje i na brijaći sapun. Kroz prozor je vidio crne brežuljke, preprašene snijegom, ponegdje gomilu uglja, redove sivih sve samih sličnih baraka, riječno korito, izrovano ugljeničkim izmetom i gomilama troske, drveće kao grimizne čipke uz rub brežuljka, oštro ocrtanog na rumenom suncu; onda pred brežuljkom, sjajnim i rumenim kao i sunce, plamena kugla iz talionice. Ward se obrije, očisti zube, umije lice i vrat koliko je god mogao, razdijeli kosu. Brada i jagodice postajale su mu krute i on im se divio. Izrazit mlad direktor, reći će sam sebi, kad je pričvršćivao ogrlicu i vezivao kravatu. Annabella ga je bila naučila tu majstoriju da nosi kravatu iste boje sa svojim očima. Kad se sjetio njena imena, zbuni ga mali spomen o do-

diru s njenim usnama, o mošusovu parfemu, kojim se je služila. Otrese se te misli, zazviždače, prestane, od straha da se to ne bi neobično učinilo onima drugima, što se oblače, te iziđe i stane na platformi. Sunce je bilo sad sasvim iskočilo, brežuljci se rumenili i crnili, a plavile se uvale, u kojima se okupljao dim jutarnjih vatara. Sve se nižu same barake, željezare, nagomilani ugalj. Ponekad koji brežuljak izbacuje k nebu niz baraka ili grupu visokih peći. Zaostali ljudi crnci u crnoj odjeći stoje u blatu na raskršćima. Začađeni zidovi zakrivaju nebo. Vlak prolazi kroz tunele, ispod isprekrštanih mostova, po dubokim usjekama. »Pittsburgh Union Station,« zaviknuo kondukter. Ward tutne crncu četvrt dolara u ruku, izvadi iz mnoštva drugih prtljaga svoj prtljag i siđe žustrim čvrstim korakom s platforme, duboko udišući hladni zadimljeni uzduh na željezničkoj stanici.